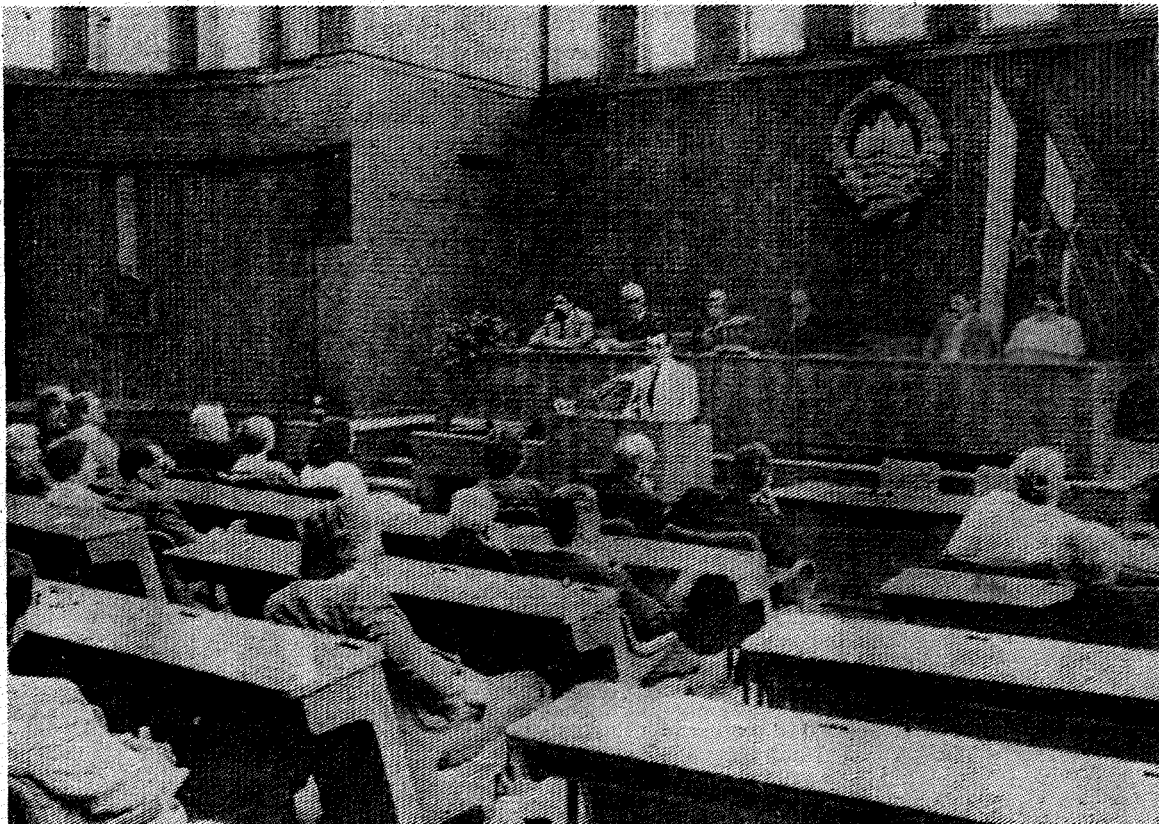

tv-15 naš TOVARIŠ

Št. 29 30
6. avgusta 1987
Leto XXV

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Izročila vstaje

Uporniško dejanje iz leta 1941 je Slovincem kažipot za vse čase

»Povezani z narodi in narodnostmi vse Jugoslavije smo z ljudsko vstajo ustvarili temelje za nove družbene odnose. Smo država prvih delavskih svetov, država socialističnega samoupravljanja in združenega dela. Smo država, ki je pod vodstvom Tita in Kardeja v vsem svetu spodbudila gibanje neuvrščenih držav, ne glede na njihovo družbeno ureditev, povezanih v enotne misli in akcije za svoboden in enakopraven razvoj vseh držav in narodov sveta.

Smo federacija, v kateri delovni ljudje ter narodi in narodnosti uresničujejo svoje suverene pravice v socialističnih republikah in socialističnih avtonomnih pokrajinah, v skladu z njihovimi ustavnimi pravicami. V SFRJ pa v interesu vsakega naroda in narodnosti posebej in vseh skupaj uresni-

čujemo socialistične družbene odnose, nacionalno svobodo in neodvisnost, bratstvo in enotnost narodov in narodnosti, enotne interese delavskega razreda ter solidarnost delavcev in vseh delovnih ljudi, svoboščine in možnosti za vsestranski razvoj človekove osebnosti in za zблиževanje ljudi, združevanje in usklajevanje prizadevanj za razvoj materialne osnove socialistične družbe in blaginje ljudi...«

Te misli je izrekel Miran Potrč, predsednik skupščine SR Slovenije na osrednji republiški proslavi dneva vstaje v Ljubljani. Izrekel jih je ne samo zato, da bi počastil spomin na slavno opredelitev Slovencev za narodnoosvobodilni boj leta 1941, temveč tudi zato, da bi poudaril, kako to izročilo prežema vsa naša ravnanja v so-

dobnosti in kako ga bomo vtakali v prihodnji razvoj.

Potrč je med drugim tudi jasno in polemično poudaril, da ne bomo dovolili, da bi kdorkoli skušal ta naša načela podcenjevati ali celo razvrednotiti in izničiti. Na podlagi teh načel se bo vsa naša skupnost mobilizirala za nadaljnji ustvarjalni napor, ki nam bo edini prinesel napredek. Samo enotni in ustvarjalni bomo premagali sedanjo krizo, ne pa, da vlečemo vsak na svojo stran in iščemo izhode v preživelih predlogih in rešitvah. Samo spoštujoč izročila vstaje bomo postali demokratična, pristna socilistična in samoupravna, v svet odprta inovativna družba.

(Na republiški proslavi so bile podeljene letošnje nagrade vstaje. O tem pišemo na 2. in 3. strani našega časopisa.)

Na očaka kar mimogrede...

Za več kot 120 pohodnikov, med njimi 85 nekdanjih borcev NOV Slovenije, se je v soboto, 25. julija, pri vojašnici na Rudnem polju na Pokljuki srečno in uspešno končal drugi spominski pohod borcev NOV na Triglav, ki ga je tokrat ob izdatni pomoči in sodelovanju vojakov in starešin Planinske enote JLA iz Kranja in Bohinjske Bele, GRS, Zavarovalne

skupnosti Triglav, skupščine občine Radovljica ter vašega in našega časopisa TV-15 Naš tovariš organizirala OK SZDL Radovljica. Kljub vremenskim nevšečnostim, pohodnike je med vračanjem spremljalo neurje s točo, sta v zadovoljstvo in veselje vseh zdravniška ekipa in gorska reševalna služba ostali brez dela. Daljši zapis s pohoda objavljamo na 15. strani.

Jože Čurin

Zahvala za prejete čestitke ob dnevu vstaje slovenskega naroda

Republiški odbor ZZB NOB Slovenije se v imenu vseh borcev in delovnih ljudi naše republike zahvaljuje za iskrene čestitke, ki so mu jih ob dnevu vstaje slovenskega naroda – ob spominjanju na skupni boj, z željami po nadaljnjih uspehih v socialistični graditvi ter v znamenju obljube, da bodo vztrajali na zastavljeni poti, poslali predsedniki republiških odborov zveze združenj borcev Bosne in Hercegovine, Črne gore, Hrvatske, Makedonije in Srbije.

Milan Kučan na proslavi ob 45-letnici ustanovitve Tomšičeve brigade

Izziv za prave, pogumne ljudi

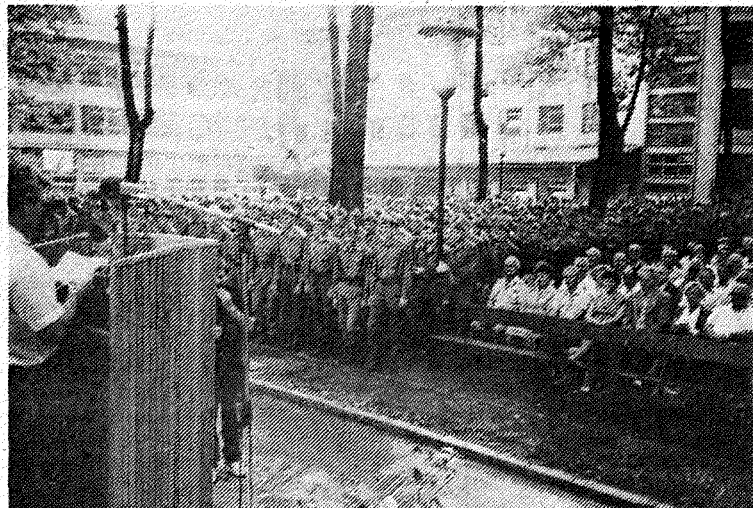
»... Med največje zasluge partizanske generacije spada njena trdnost, da ne privzame dogmatskega načina mišljenja, tako tujega samoupravnega in razvojnega vsebini socializma. Pred to nevarnostjo pa ni zavarovana nobena generacija in noben posameznik.

Dogmatizem se v sodobnem revolucionarnem gibanju ne manifestira le z agresivnim stalinizmom, klicem po »trdi roki«, ki je glasen, ko zmanjka ustvarjalne sposobnosti za spoprijem z argumenti in z močjo pozitivno uveljavljene prakse. Kaže se tudi v sistemskih rešitvah, katerih površinska vsebina je pretežno protibirokratska fasada, njihovo bistvo pa je do nemogočih razmer in posledic malikovanja oblik in institucij...

... Vztrajanje pri formah, pri odnosih, rešitvah, pri ureditvi, ki ji življenje ne najde potrditve, v pretiranem normativizmu, pelje v stagnacijo, v proceduralni ritual, ki je sam sebi namen, v nenačelnost, frazerstvo, in neučinkovitost. To jemlje subjektivnim silam moč in vpliv...

... Na eni strani pomisleki in nezaupanje v institucije, na drugi pa podpora tisti vsebini njihovega dela, ki išče nove odgovore na vedno nova vprašanja razvoja. Te vrste dogmatizem, ki razkriva neustvarjalnega duha, ki ne zna v obstoječih razmerah razbrati klic novega, jih podpreti in jim odpirati poti uveljavljanja, nas že dolgo uklepa. Grozi, da bo ne glede na subjektivno voljo odprl poti stihiji, ki pelje nazaj, v državni socializem, v birokratizem, ki bo omrtil ustvarjalno bistvo revolucije ali pa bo pomagal reakciji in opoziciji...

... Tako pojmovanje samo krepi odvisnost gospodarstva od države, ne

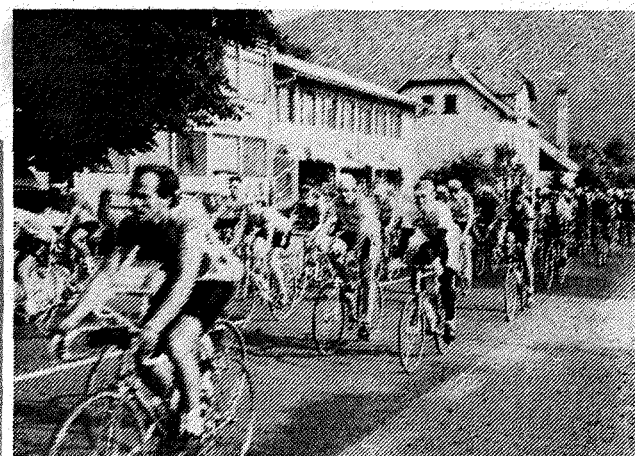

revizija pa gospodarske spodbude in iniciative gospodarskih subjektov, ne usmerja jih v nastopanje na domačem in svetovnih trgih, ki bi merili njihovo uspešnost in družbeno potrebnost njihovega dela. Trg seveda ne nastaja z besedami. Ni mogoče želeti trga, potem pa delati vse, da se omilijo, če že ne preprečijo, vse posledice njegovega delovanja. Trg bo bolj od političnih razglabljanj presodil, kaj je lahko resnični nosilec razvijanja nove proizvodnje in proizvodov nove tehnologije, v kaj se splača vlagati družbena sredstva; samo dovoliti mu je treba, da bo deloval.

Stvar države je, da določa splošne in trajnejše pogoje gospodarjenja, ki bodo veljali za vse, usmerjali njihove odločitve skladno z družbenimi razvojnimi cilji.

Stvar samoupravljalcev – delavcev pa je, da od svojih poslovnih in upravljalških struktur zahtevajo pripravo takšnih odločitev, ki jim bodo zagotavljale v teh pogojih čimvišji dohodek in razvoj...

Slavje pod Šmarno goro

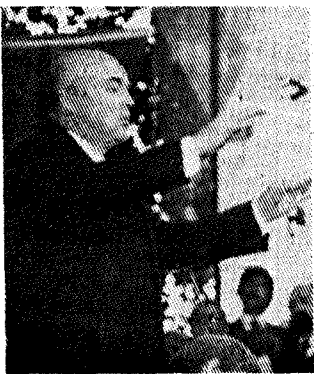

Šestega, že tradicionalnega, kolesarskega maratona Franja v počastitev dneva vstaje slovenskega naroda se je udeležilo dva tisoč kolesarjev vseh kategorij in starosti, od blizu in daleč. Progo v dolžini več kot 150 kilometrov so prvi prevozili Robert Pintarič, Primož Čerin in Ivan Rajgl v 3 urah in šestnajstih minutah.

Jože Čurin

Julijska srečanja z nagrajenci vstaje

Namenili smo se, da jih posamič obiščemo in »zaslišimo« v trenutku, ko so z mislimi še pri visokem družbenem priznanju in se z nami vred skozi soj njegovih žarometov ozirajo na svoje dozdajšnje in svoje bodoče delo.

Z Oskarjem Kjudrom

Kdor želi najti Oskarja Kjudra, se pač napoti v njegovo domačo Lonjer ali (nemara še bolj zanesljivo) v Bazovico, kjer s svojim zborom in orkestrom prebije doberšen del svojih delovno-ustvarjalnih ur.

Tokratno, neobičajno, srečanje je aranziralo njegovo počitnikovanje v Dobrni.

Našel sem ga v hotelski sobi 212 tamkajšnjega hotela.

Na »redni regeneraciji«. Z obvezno vsakodnevno terapijo. In ob tem: z mnogimi sprehodi, z ogledovanjem teh zelenih krajev, v radoživih pogovorih z ljudmi, kar vse je prav tako del terapije.

Pa hkrati v delu, v pisanju, ki ne pozna premora, v pripravi na jesensko nadaljevanje – in povsem konkretno: v trenutku, ko sem potrkal in se je z one strani vrat

oglasil njegov »Ja, naprej«, z violino v roki. Ves navdušen mi je zaupal, da študira in preigrava novo kantato Janja Goloba z naslovom »Se pomnite, tovariši«. Imenitna da je. Avtorja osebno sicer ne pozna, a če ga poznam jaz, naj mu v njegovem imenu sporočim najiskrenejše čestitke za to delo.

Načrta za pogovor, ki naju čaka, nimava, a oba dobro veva, o čem vse nama je govoriti: o zavzeti in intenzivni glasbeni pa z njo vseskozi prežeti politični in siceršnji angažiranosti moža, ki je kot svetilnik sredi morja nenehno pričujoče in dinamične slovenske ustvarjalnosti onstran in tostran (meje, kakršna že je).

Pogovor o glasbeniških platih njegovega angažmaja se tako ves čas nevsljivo in

samoumevno prepleta z razmišljanji o tamkajšnji-slovensko-jugoslovanski politični in obdružbeni klimi. O tej naši tukajšnji gospodarski in z njo tesno povezani moralni zagatnosti, ki bori, neskončno zavzetega za vse, kar naj bi bil ustvaril in prinesel revolucionjski prerod, ter neskončno ponosnega na pomen in veljavo Titove dediščine, globoko prizadeva. Se zlasti, ker ima nenehno, tudi še danes, po tolikih letih, pred očmi desetine in desetine mladih fantov, ki jih je videl v času boja umirati z iskrenim zaupanjem v prihodnost, ki bo prerodila naš svet. Zdaj pa nas je preplavilo vse to, kar kazi našo podobo in krni naš s jrvjo izbojevani ugled.

Tudi Oskar Kjuder, tako kot tisočeri prizadeti borci, ve in poudarja: »Nekaj bo treba narediti. Nekaj odločilnega bo neizogibno treba!«

O sebi ve, da je bil in ostaja borec na posebnem »sektorju« slovenskega političnega bojišča: na Tržaškem, v okoliščinah, kjer besede boj pač ni mogoče uporabljati zgolj v prispodobah, kot nekaj simboličnega. Tam je boj v resnici – bojevanje in odločitev zanj vse prej kot igriva poza. Spomin na fizični spopad s tolpo neofašističnih mladcev, plačancev, ki so pred tremi leti

divjali po slovenskih vaseh (»Bilo je vroče, zares vroče!« – poudarjata oba z ženo Milko, ki se nama je v sobi, ob ognju pogovora pridružila po vrnitvi s terapije in poročata, da so morali njo takrat hudo poškodovano odpeljati v bolnišnico), ta neljubi spomin ostaja trajno zapisan v njuni zavesti, a je vse prej kot kal obupa.

Stalna bojna napetost je bila in ostaja v zraku, četudi so kolovodjo neofašističnega divjanja pred mesecem v Južni Afriki, kamor je potoval v nekakšni reporterski misiji, ubili. Kajti politične sile na Tržaškem ostajajo slejkoprej razcepljene in ostro konfrontirane. Med približno tristo tisoč prebivalci jih je kakih dvesto tisoč bolj ali manj indiferentnih, toda kakih sto tisoč se jih angažira na barikadah političnih bojov: tri četrtine tega števila na strani naprednih, ustvarjalnih družbenih sil, četrtina v reakcionarnem, fašistično nastrojenem, tvornemu sožitju sovražnem taboru. Prav ta manjšina nenehoma izziva, je nasilna, nevarna, ekspanzionistična. Njeni eksponenti so v minulih tednih in mesecih s svojimi znaki in psovskami znova oskrbnili vse slovenske in antifašistične spomenike, nenehno grozijo z novimi izpadi, pripravljajo protislo-

venske in protijugoslovanske shode, med njimi, v bližnjih avgustovskih dneh, množično profašistično manifestacijo pri bazoviških fojbah, kar utegne postati nov Damoklejev meč.

V imenu naprednih ljudi, v imenu zavezanosti slovenstvu, v imenu zdravih ustvarjalnih idej, ki jih goji in spodbuja partija, katere dejaven sodružnik je, se Oskar Kjuder natanko zave, da se je moral in se bo moral tudi po vsej rami ob rami s svojimi številnimi somišljeniki in sodelavci postavljati po robu vsem tem fašistoidnim napadom na zdravi razum. Pa ne s politikantskimi natezanji, ne v obliki povračilnih demonstracij, temveč z ustvarjalnim delom in s trdnimi dokazi o svoji človeški vrednosti na vseh področjih in toriščih.

Oskar Kjuder si je že v zgodnji mladosti izbral za svoje torišče glasbo. V sebi in navzven jo je vgestransko razvil in izpopolnil ter pri tem, kot dirigent, kot organizator, kot učitelj, kot partizan, kar je bil in ostal, kot ustvarjalni garač ničkoliko-

krat dokazal, da je najtrdnjši in najbolj neomajen dokaz za vsa človekova hotenja – vrhunska kakovost njegovih storitev. Zanj so mu morali (o tem rad in z zadoščenjem pripoveduje) kajkrat čestitati, s kepo v grlu, tudi njegovi zadržni nasprotniki, fašistično preparirani »gospodarji« tržaškega Verdijevega gledališča, kjer je nastopal in moralno ter muzikalno zmagoval.

Pevci in orkestraši, ki jih vodi, muzicirajo vselej in povsod s polno zavestjo o svojem dolgu in seveda – s srcem. Dobršen del te zavesti in tega slovenskega, partizanskega zanosa je vcepil vanje prav on s svojo neizmerno delovno energijo, ki ve, kaj hoče in kaj jo poganja.

Z razglednega stolpa dopolnjenih šestdesetih let (izdajmo datum njegovega rojstnega dne: 5. avgust) se lahko zbrano in z zadoščenjem ozira na dozdajšnje pot in se z enako zavzetostjo pripravlja na njeno nadaljevanje. Brez vseh prekinitev in zastojev. Dokler je zdrav in pri močeh. In tak vendarle je.

Iz obrazložitve žirije:

Oskar Kjuder prejme nagrado vstaje slovenskega naroda za svoje življenjsko delo...

...Od vsega začetka pa do danes pa vodi tudi Tržaški partizanski pevski zbor. S tem zborom je Kjuder nastopil več kot štiristokrat, od Rima do Leningrada in Moskve, pa seveda po Italiji in Jugoslaviji. Poleg visoke umetniške ravni, ki so jo Kjudru priznavali kritiki povsod, kjer je nastopal, doma in v svetu, je treba poudariti še njegov izredni čut za ohranjanje partizanskih in sploh revolucionarnih izročil, kar je nadvse pomembno, saj zbor živi in deluje med tržaškimi Slovenci. Oskar Kjuder slavi letos 40. obletnico svojega umetniškega dela.

Z dr. Borisom Paternujem

Kratko, skopo uro, skok mimogrede, vmes, med obilico siceršnjih opravil, ki polnijo njegov dnevni red, sva

imela na voljo.

Večji del vsega, kar je bilo potrebno in vredno povedati o tem velikanskem delu, ki

ga je zastavil profesor Paternu s svojo ekipo, predvsem ob opori svojih sodelavk-zbirateljic slovenskega narodnoosvobodilnega pesništva Mariji Stanonikovi in Ireni Novak-Popov, je bilo povedano in popisano že ob nedavni veliki, slavnostni aranzirani tiskovni konferenci, s katero smo počastili izid prve izmed štirih napovedanih knjig.

Povedanega tedaj pač ne kaže ponavljati.

A kaj je takega, kar bi spričo prejetega visokega priznanja za zastavljeno in opravljeno delo kazalo posebej poudariti zdaj in ob tej priložnosti?

Bistvo, sodi dr. Paternu, je v tem, da zbirka kot celota zelo točno odseva resnico, resničnost naše uporniške zgodovine. Odseva jo v vsej njeni raznovrstnosti, kakršna je dejansko bila. Ni namreč šlo za ideološko shematizirano, monolitno obliko odpora, pač pa za sila raznovrstne oblike osebnega izpovedovanja, za široko razprostrto pahljačo, ki sega od skrajno stalinistično dogmatskih do skrajno svobodoum-nih pogledov na čas pa spet od popolnoma religioznih do skrajno ateističnih inatič. Iz-

birati je bilo treba tako, da je prišla ta raznovrstnost scela in poudarjeno do izraza in imamo torej pred seboj ves ta kozmos slovenske raznolikosti.

Uveljavljati to in takšno načelo v izbiri in urejanju gradiva ni bilo samoumevno, saj je še do nedavnega prevladoval občutek, da ravnamo s svojo zgodovinsko podobo ozkovidno ter jo ideološko ožimo. Takšno ravnanje – do izraza je prihajalo v delu naše publicistike – je bilo vsaj lahkomišelnost, če ne že kar škodljivo, saj je celovitost našega nacionalnega odpora ideološko zreduciralo in ga tako pravzaprav razvrednotilo.

Glede tega je profesor Paternu nepopustljiv. Vsak človek, zatrjuje, ima pravico iskati pot k resnici, to pravico ima vsaka generacija, vsak čas, nihče pa nima pravice ožiti in krčiti vrednot, nihče nima pravice osiromašiti nacionalnega fonda. Prav naše sila razvejena, v pravem pomenu besede množično pesništvo v letih odpora je te vrednote pravičnega upornišva, strahovitega trpljenja, pokončnosti in upanja beležilo in zabeležilo v vsem njegovem silnem bogastvu.

S polno zavestjo je ohranjal vso to širino in tega duha, prepričan, da je to tisto pravo – in da lahko to zbirko, takšno, kot je, štejemo za neke vrste antropološko zgodovino slovenskega naroda (v nasprotju z zožujočimi vidiki, ki jih uvaja naše uradno politično zgodovinopisje).

Misel, ki ga je vodila pri izboru in razporejanju zbranih pesniških pričevanj, še dodatno okrepi: nobene resnice, ki je dihala iz teh verzov, ni želel prikriti, pa naj je šlo ob ideološko povsem opredeljenih tudi in posebej za neideološko izpovedana doživetja in ob heroičnih spoznanjih tudi za povsem neheroična počutja.

Samoumevno se je zastavilo vprašanje: kaj so o tem urejevalčevem namenu dejali bralci in ocenjevalci?

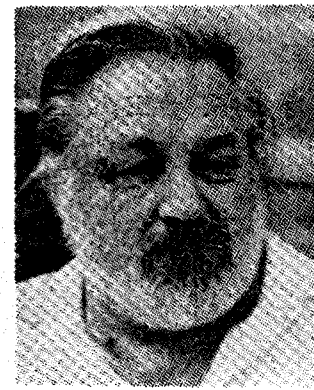
Po vsem sodeč so ga domeli in mu pritrdili. Največjo ceno so vsi pripisali zapisom, ki jih okorne roke trpeh v vojni, v ječah, v izgnanstvu niso pisale za objavo in jih seveda niso bremenili nikakršni samnencenzurni posegi, nikakršna estetika. V teh in takih verzih lahko na povsem izviren način razkrivamo semantiko, ki je grozljiva. Sodobna literatura

bi lahko iz teh in takih zapisov črpala snov za novi način obravnavanja tistega obdobja.

Škoda, razmišljam na glas vpičo dr. Paternu, da štiri knjige Slovenskega pesništva upora niso oziroma ne bodo izšle bolj strnjeno. Izid samo ene izmed štirih, ki so napovedane šele v letih, ki bodo sledila, je v nekem smislu podoben torzu.

Boris Paternu je enakih misli. Ve, da imamo bralci za zdaj pred seboj samo fragment, ne pa tudi celote, ki bo prezentna šele, ko bo razgrnjena vsa razvejena kompozicija. Današnjega bralca seveda lahko scela nagovarja edinole ta še neizdana celota. Ko bi se založbi dalo svetovati, bi ji vsekakor svetovali, naj pohiti, namesto da razteguje roke izida preostalih delov celote.

Pogovor sva sklenila z razmislekom o pomenu nagrade, s katero je doživelo počastitev to dolgoletno raziskovalno in urejevalno delo. Dr. Paternu pojmuje to nagrado kot izraz širšega razumevanja našega upora oziroma vstaje kot vsenacionalnega fenomena. To pa je precej več kot samo zadoščenje ob osebnem priznanju.

Z Brankom Korošcem

Povabil me je na klepet v Kranjsko Goro, kjer preživlja mirne in prijetne počitniške tedne, tiste, ki mu, invalidskemu upokojujencu, izdat-

no pomagajo, da lahko potem brez težav preživi zimo.

V Kerštajnovi domačiji na robu kranjskogorske turistične »metropole« imajo v

zakupu počitniške sobe delavci Geodetskega zavoda Slovenije – in Koroščevi to prijazno možnost vsako leto s pridom izrabijo.

Z velikim zanimanjem sem se predal poslušanju življenjske zgodbe, ki je ne ločljivo vpeta v zgodbo zorenja strokovnjaka – geodeta – kartografa – zgodovinarja.

Prvi povojni čas ga je pripeljal v tedanjo podoficirsko šolo v Trzinu, kjer se je, mlad fant z dotlej končanimi petimi gimnazijskimi razredi, dodobra seznanil z izdatno pokritostjo Slovenije z vojaškimi kartami različnega izvora. Kot risarja za ga nastavili najprej v brigadnem in nato v divizijskem štabu. Ob risarskem delu je zanimanje

za kartografijo in tehnično risanje v njem raslo in se kasneje, po demobilizaciji in po vnetem nekajletnem delovanju v mladinski organizaciji ter na mnogoštevilnih mladinskih delovnih akcijah razraslo do te mere, da si je lahko poiskal delo tehničnega urednika v Kmečki knjigi in v Cankarjevi založbi, nakar je končal večerno gimnazijo ter se vpisal na zgodovino in umetnostno zgodovino, študiral ob službi, bil priučeni geometer pri cestnih gradnjah in nato, na vrhuncu takratne življenjske etape, dobil delo v republiškem sekretariatu za urbanizem, v biroju pri dr. Slajmerju kot referent za usklajevanje urbanističnih programov. Vsa

tista leta in doživetja so bila zanj velika in plodna šola.

Vmes je po malem pisal: sprva o starih kulturah na naših tleh, sčasoma vse več o kartografiji pri nas. In ko mu je direktor Geodetskega zavoda predlagal, naj nariše primerne karte, s katerimi bi opremili notranji ambient novega poslopja te ustanove, v mislih pa je imel partizanske karte, se je v njem porodila ideja o knjigi s to tematiko.

Dotlej je izdal, ob vsem drugem, kar je bil napisal, tudi že dvoje knjig. V drugi izmed njih (»Naš prostor v času in projekciji«) je obravnaval starejšo zgodovino geodezije in kartografije na naših tleh – in segel do leta

1941. Sprevidel je, da bi bilo treba raziskavo nadaljevati in se posebej posvetiti vsemu tistem, kar so na tem področju počeli sodelavci geodetske sekcije pri Glavnem štabu.

Dela se je lotil pri samih koreninah: pri virih, shranjenih, a žal dotlej povsem neurejenih v depojih Muzeja revolucije. Šolanje pri profesorju Metodu Mikužu mu je za vselej vcepilo v kri skrajno pedantnost in kritičnost, kar zadeva vire. Ostanimo raje kartografski, kot da vsiljujemo svoja stališča... tako nekako je veleval nauk, ki mu je narekoval delo. Za začetek se je v muzeju domeni, da jim brezplačno uredi kartografski depo. Trdo in

zavzeto je delal eno celozimo. Spravil je v red ohranjenogradivo, ki pa je samo posebi zelo nepopolno, marsikaj je razsuto, povsod zijajovelike luknje. Ob tistem urejanju pa je sprevidel, kaj vsega na dolgi raziskovalni in urejevalni poti še čaka.

Povejmo na kratko: delo je terjalo dolgih sedem let. Kod vse je moral hoditi, kaj vse prebrskati, za nameček pa ga je čakalo še tudi to, da je sam, v urah natančnega, mukotrpnega dela prisoval povsem zbledeli kopije kart, ki so jih v štabih korpusov izdelovali za nižja poveljstva, pa so postale sčasoma pov-

sem neuporabne. Več kot dvesto jih je prerisal v eni izmed zim pred kakšnimi desetimi leti. Del tega bo na ogled v muzeju vojaške zgodovine, ki ga bodo sredi letošnjega septembra odprli na Bogenšperku.

Naposled je knjiga izšla – in nihče mu seveda ne more zares pravično povrniti dela, ki ga je vložil vanjo s svojo garaško disciplino, ki prav nič ne jenja tudi zdaj, v času njegove invalidske upokojitve. Vsako dopoldne je za mizo po šest, vsako popoldne najmanj po dve uri. Poleti in pozimi, tudi zdaj, te dni med počitnicami v Kranjski

Gori (le tu in tam si privošči izjemen dan in se z ženo v štirinajst let starem amiju odpeljeta na ono stran meje, tako kot oni dan v Šmohor na Koroškem, kjer so mladinci prav med njunim obiskom postavljali napise z zahtevami po dvojezičnem šolstvu, kar ga je miselno in čustveno navdušilo in prerodilo).

Dela, ki si ga je zastavil kot nalogo, še zdavnaj ni in ne more biti konec. Naslednja knjiga bo popisovala okupatorske gospodarske projekte na slovenskem ozemlju v vojskinem času. V ta namen si je, med drugim, v začetku

septembra rezerviral enotedensko študijsko bivanje v graškem arhivu. Nikogar ni, ki bi mu kaj prispeval k stroškom za kotizacijo, za xerox kopije, za izdelavo diapozitivov in seveda za samo bivanje. V ta namen bo pač uporabil znesek, ki mu ga je prinesla dobrodošla nagrada vstaje. Toda, razmislimo... mar res lahko vredna dela in dejanja nastajajo brez evidentne družbene podpore, zgolj in samo na podlagi ogromnega individualnega idealizma? Pri čemer – v primeru Branka Korošca – že lahko govorimo ne le o strokovnjaku za domačo rabo,

temveč tudi o reprezentantu našega zgodovinskega in kartografije tudi v evropskem prostoru. In ni edini. Ta strokovna veja ima na

Slovenskem solidno kadrovsko osnovo in izpričane rezultate.

Čestitka Branku Korošču je torej več kot samo to.

Iz obrazložitve žirije:

Branko Korošec prejme nagrado vstaje slovenskega naroda za monografijo partizanska kartografija – prispevek k orisu vojaške geodetske in kartografske dejavnosti med narodnoosvobodilno vojno na Slovenskem...

Delo je edinstveno tudi v širših okvirih Evrope, saj doslej še ni znano, da bi kako drugo odporiško gibanje proti fašizmu imelo takšno široko in tako visoko razvito kartografsko in geodetsko dejavnost in ki bi bilo tudi zgodovinsko obdelano. Knjiga je bogato opremljena s faksimili kartografskih in drugih izdelkov in s tem pravzaprav na poseben način dopolnjuje prispevke drugih avtorjev zgodovinskega dela na Slovenskem.

Z dr. Jankom Prunkom

Iz obrazložitve žirije:

Dr. Janko Prunk prejme nagrado vstaje slovenskega naroda za knjigo Slovenski narodni programi...

...Z njo je posredoval javnosti celovit pregled narodnih programov v slovenski politični misli od leta 1848 do leta 1945. Za to stoletje pa je značilna izrazita politična aktivnost slovenskega naroda. Revolucionarno 1848. leto je sicer zateklo Slovence nepravilno, a pomlad narodov je takrat vendarle porodila vizijo slovenskega narodnega razvoja. Program Zedinjene Slovenije se je v raznih oblikah in prizadevanjih utrjeval v narodovi zavesti skozi vse stoletje, dokler ga ni Osvobodilna fronta slovenskega naroda v okviru svojega programa uresničila z oboroženim bojem in ustvarila suvereno slovensko državo v okviru federacije jugoslovanskih narodov.

slovenskih narodnih programov in poskusi izdati brošuro, ki bi nam prišla v tem družbenem trenutku ob vsem, kar doživljamo in razmišljamo, hudo prav.

Rečeno – storjeno. Sedel je in napisal razširjeni esej, ki seveda ni nikakršna temeljita analitična študija (nje naj bi se, kot razmišlja Prunk sam, lotil kak mlajši zgodovinar), je pa vendarle dovolj strnjen in sintetično podan pregled, nastal nekako iz enega kosa z namenom, da v razmeroma dolgem časovnem obdobju prikaže gibanje slovenske nacionalne zavesti s kulminacijo v narodnoosvobodilnem boju. In ve, da je iz te celote, kakršna je, videti detaile bolj očitno, kot bi jih bilo videti iz monografij na to temo.

Prav o tem, čemur bi se reklo sintetiziranje namesto sektorsko razparceliranih obravnav, se namaja v pogovoru zdelo vredno reči še kakšno besedo. Dr. Prunk se je v tej zvezi spomnil svojih nekdanjih profesorjev, zlasti Grafenauerja, ki je študente učil: vedno morate videti celoto, iz nje je detajl bolj razviden. Šlo je za generacijo sintetikov, ki pa so jo, če imamo v mislih zdajšnjo vodilno garnituro slovenskih zgodovinarjev, nadomestili pristaši sektorskega načina obravnavanja zgodovinskih dejstev.

In kar je bistvenega pomena: iz te »celostolne« knjige je razbrati, da je bila Osvobodilna fronta kontinuum logičnega prizadevanja najbolj naprednih sil slovenskega naroda skozi vseh sto let. OF je bila legitimna naslednica celokupnega slovenskega narodnega gibanja. Bila je kvintesenca vseh dotedanjih programov, naj-

bolj jasen znak narodne samozavesti in dokaz narodove vitalnosti, češ: Ne damo se... čeprav nas je samo milijon. To dejstvo bo Slovencem vselej priznано.

Prunk šteje svojo zadnjo knjigo za – knjigo preblistka, a sebe le za »govorca« v imenu vseh, ki smo na Slovenskem začutili potrebo po intenzivnem iskanju svojega mesta v Jugoslaviji in v svetu, pri čemer želimo jasno povedati, da smo vselej imeli in gojili program zedinjene Slovenije. V tem smislu je ta drobna knjižica neke vrste konsenz slovenskega zgodovinskega in premišljevanja o sebi sploh.

Vprašanje z roba ni hotelo

ostati zamolčano: Kako to, da knjiga te vrste ni izšla pri kakih »veliki« slovenski založbi, ampak v bolj ali manj »zasebnem« aranžmaju Revije 2000?

Zato pač, pove pojasnilo avtorja, ki je vesel naglega natasa in nič manj naglega plasmaja svojega dela med bralci pa seveda tudi dobrega odmeva, ker institucionalizirane založbe dela niso zmogle vključiti v svoje programe prej kot v enem letu, urednik Revije 2000 pa si v svojem gibčnem poslovanju glede tega ni delal težav.

Za konec sem dr. Prunka »naskočil« še z željo po razmisleku o tem, ali je smiselno, da tiskamo tolikere debe-

le monografske študije in raziskovalne projekte v razmeroma velikih nakladah, ki ne gredo prav rade v denar, namesto da bi trg zasipali z brošurami in knjižnimi povzetki. Scela je pritril namigu. V Nemčiji, denimo, (kot zgodovinar je tam preživel daljši čas in razmere pozna) tiskajo obsežne študije v največ petsto izvodih, pa imajo precej širše nemško in zunajnemško zaledje; pač pa založniki poskrbijo, da avtorji velikih raziskav bodisi sami bodisi v sodelovanju z drugimi pisici naredijo skrajšane izvlečke za množično rabo – in se po tej poti izognejo založniškim zadregam, ki jim pri nas zlepa ne znamo biti kos.

Z vsemi nagrajenci se je pogovarjal Viktor Konjar

Vsebinsko pogovorov s preostalimi nagrajenci: Mariom Abramom, ki je skupaj z Riccardom Giacuzzo napisal in izdal obsežno monografsko kroniko o Tržaški udarni brigadi »Garibaldi«, delujoči v sestavi 9. korpusa, Francijem Strletom, ki je avtor »stvarnega in prepričljivega, bralcu dojemljivega, vse hvale vrednega prispevka k zgodovini narodnoosvobodilnega boja in revolucije na Slovenskem« v monografskem orisu Tomšičeve brigade, ter Marijo Stanonikovo kot zaslužno zbiralko slovenskega narodnoosvobodilnega pesništva bomo spričo pomanjkanja prostora v tej številki objavili danes štirinajst dni, ko izidemo vnovič.

Nagajenca za monografsko kroniko o Tržaški udarni brigadi »Garibaldi«

Mario Abram

Riccardo Giacuzzo

Nagajen z nagrado vstaje za monografski oris »Tomšičeva brigada 1942–1943«

Franci Strle

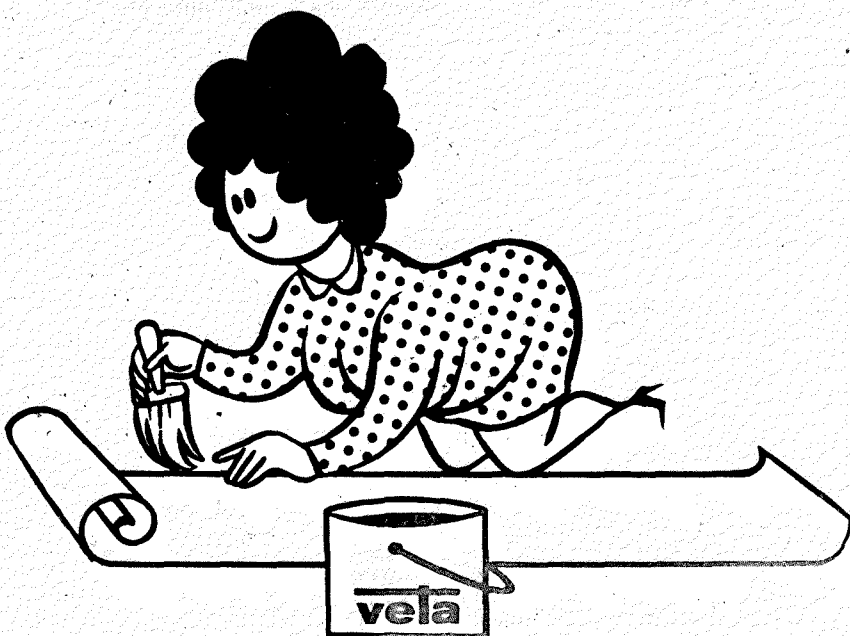
Je nenavadno, a je tako. Ta drobna knjižica, ki je prinesla avtorju veliko priznanj in »ime«, je nastala, kot pove, zunaj njegovega raziskovalnega koncepta, saj se kot specialist, ubada z zgodovinskim pisjem slovenskih političnih tokov v tem stoletju do začetka druge svetovne vojne, pri čemer daje prednost socialnim in idejnim tokovom, nacionalne pa pušča bolj ali manj ob strani, to delo pa sega ravno tja in tudi v širše časovne razpone, tja do sredine devetnajstega stoletja, ki ni njegova »tema«.

Sicer pa se z nacionalno problematiko srečujemo vse bolj in je kot taka tudi za zgodovinarje vse bolj aktualna.

Kako je torej prišlo do te knjige v primeru dr. Prunka?

Na povabilo Cirila Zlobca, urednika Sodobnosti, je pred časom napisal krajši esej na to temo. Ko ga je prebral Adolf Bibič, urednik Teorije in prakse, se je odločil za ponatis. Prunkovi kolegi so njegova razmišljanja prebrali in mu svetovali, naj napiše kaj več, razširi pregled

veta
tapete vevče

Papirnica Vevče p. 61260 Lj.-Polje
telefon 48-141 – teleks 31-116

Če želite podrobne informacije o lepjenju in izboru tapet, izrežite ta kupon in ga pošljite na naš naslov. Brezplačno vam bomo poslali naše prospekte.

V Pulju se je predstavil najnovejši izbor jugoslovanskih filmov

V imenu ljudstva

Ne uganem, zakaj. Kdorkoli me je po nedavni vrnitvi z letošnjega festivala vprašal po vtisih, je pristavil: »Je naša filmska bera res tako na psu?« Značito, da so tako izvenela v dnevnih medijih objavljena sprotna poročila, katerih glavna ugotovitev je bila, da bi žirija v tekmovalno konkurenco ne bila smela pripustiti petnajst filmov, kolikor jih je; koliko jih v kakovostni vrh, kakršnega naj bi v Pulju, na »trudnem« jugoslovanskem filmskem tekmovanju, pomenila predstavitev v »najlepšem kinematografskem avditoriju na svetu«, po mnenju večine poročevalcev pač ne sodi.

Presoja te vrste lahko drži ali pa tudi ne. Vsem nam, ki nismo in ne želimo biti vpeti v festivalsko-tekmovalne igrice, je seveda popolnoma vseeno, kateri filmi se znajdejo v tej ali oni konkurenci in kateri ne. Vseeno nam je (lahko) celo, kdo izmed avtorjev prejme takšno ali drugačno festivalsko priznanje. Za nas so mero-dajni zgolj in samo filmi – zgodbe, liki in njihove usode, ki nam o našem življenjskem času oziroma prostoru povedo in sporočijo kaj takega, kar nas navdaja s spoznanji, nas bogati in nam daje misliti.

Popolnoma jasno je, da vsi filmi, nastali v neki deželi v enoletnem produkcijskem razponu, taki niso in ne morejo biti. Izza prejšnjih puljskih pregledov – letošnji je bil že štirinajdeseti – vemo, da je letina dobra, kadar je takih, v trajen spomin vpetih filmskih del po pet, šest, v najboljšem primeru tja do deset na leto. In takšno je razmerje ponavadi vsa ta leta tudi bilo, četudi ob marsikdaj dokaj medlem povprečju. Dobri deli tistega, kar so nam jugoslovanski producenti prejšnja leta kazali, je šlo v pozabo že prvo uro po predvajanju. Takšno selekcioniranje nam je skozi leta prešlo v kri. Navadili smo se, da se na jugoslovanskih tleh izdela na leto približno po trideset celovečernih filmov, od tega približno ena tretjina umetniško vrednih in pomembnih, druga tretjina v nekem smislu sprejemljivo povprečnih in spet približno ena tretjina takih, ki bi se jim v imenu kulture in dobrega okusa najraje odrekli.

Toda letos...

Letos pa se je zgodilo nekaj nenavadnega. Število vseh izdelanih celovečercer se je, predvsem zavoljo vsesplošne finančne stiske, prepolovilo. Vsi producenti, kar jih je, so na puljskem festivalu lahko predstavili le osemnajst naslovov.

Ta maloštevilnost naše proizvodnje seveda vzvzmira že sama po sebi, še posebej, če slišimo, da so se v nekaterih sosednjih kinematografijah (italijanski, grški) prav ta čas

na novo organizirali in svojo filmsko proizvodnjo celo povojili.

In vendar z nami ni tako zelo hudo, kot je videti na prvi pogled. V razmeroma skopem številu novih filmskih del – prav v tem je letošnja posebnost – ni kakovosti nič manj (ali pa jo je celo več), kot smo je bili vajeni v letih, ko so nam ponujali v ogled skoraj še enkrat toliko filmov. Shematično rečeno: videli smo osem ali devet dovolj dobrih, zanimivih, vsebinsko in izrazno dognanih filmskih del, pri čemer smo preostalih devetim ali desetim lahko pripisali spravljivo oznako »še sprejemljivo povprečje«, skoraj nič pa ni bilo v tem pregledu takega, kar bi nas bilo moralo navdajati z občutkom sramu, z očitkom povprečnosti ter z željo po odpuščanju.

Se posebej omembe vredna

Kdo je filmski junak našega časa?

Zato smo tem filmom dolžni »prisluhniti« z vso resnostjo, tako kot so resnim vprašanjem življenjske stvarnosti prisluhnili njihovi avtorji: Živojin Pavlović (v filmu Na poti v Katango), Miroslav Lekić (v filmu Zgodilo se je na današnji dan), Vladimir Blaževski (v filmu HI-FI po scenariju Stefanovskega), Boris Jurjašević (v filmu Ljubezni Blanke Kolak), Dejan Šorak (v filmu Oficir z vrtnico), Dragan Kresoja (v filmu Oktoberfest), Zlatko Lavanić (v filmu Strategija srake), Živko Nikolić (v filmu V imenu ljudstva), Miroslav Mandić (v filmu Življenje delavca), Zoran Tadić (v filmu Obsojenci), Goran Paskaljević (v filmu Angel varuh) ter Goran Marković (v filmu Deja vu ali Ze videno).

Iz Oficirja z vrtnico

pa je (ne kaže sicer reči: nenadna, a vendarle dovolj opazna) preusmeritev naših filmskih avtorjev, predvsem mlajših, k akutnim in aktualnim temam našega povojnega obdobja in naše žive sedanjosti – in predvsem k drugačnemu, zares kritično-analitičnemu ogledovanju bivanja, kakršno ob vseh mnogih družbenih in osebnih preizkušnjah pač je. Prav zelo opazna so avtorska prizadevanja, da bi se pri izbiri tem in v načinu njihovega podajanja izognili filmskim šablonam, konvencijam, stereotipom, črno-belemu opredeljevanju in podobnim konjunktornim pristopom. Vsebeno in izraz tega sporočanja s filmskimi sredstvi odreja – tak je poglobljen vtis ob letošnjem gledanju – resnica časa in življenjskih izkušenj.

Našteli smo dvanajst filmskih naslovov, ki sicer ne premorejo enake ali enako velike specifične teže, saj so med njimi tudi dela, ki jim lahko očitamo to ali ono pomanjkljivost v pripovedni zasnovi in izrazu, premajhno umetniško moč in še kaj podobnega, toda v nobenem primeru ni mogoče oporekati trdnemu namenu posameznih avtorjev, da se kritično spopadejo z grenkimi dejstvi naše preteklosti in sedanjosti.

Preplet preteklosti in sedanjosti v usodi junakov-posameznikov je v sedanjem jugoslovanskem filmu zelo izrazit in poudarjen. Cela vrsta glavnih protagonistov stopa pred nas usodno determiniranih z dediščino svoje lastne in naše skupne povojne preteklosti. Videti nam je, kaj se jim je zgo-

dilo v tistih prelomnih štiridesetih in petdesetih letih, ko so bodisi odraščali in še kot otroci doživljali travme svojih star-

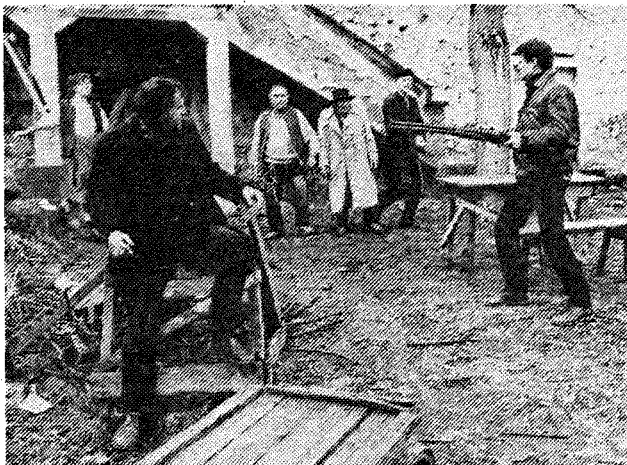
Iz ljubezni Blanke Kolak

šev v kolesju težkih časov, ali pa šo to kolesje na lastni koži, kot takratni mladi ljudje občutili sami. V vseh ozirih so bili in ostali zaznamovani in ta zaznamovanost se jim usodno razkriva zdaj, v vnovič težkih eksistenčnih in moralnih okoliščinah zdajšnjosti.

Take vrste filmski junak je Budimir Sarenac, upokojeni zastavnik (v bosanskohercegovskem filmu Strategija srake), pošteni, idealist, naš človek od pet do glave, mož, kot se reče, ujet v pasti sedanjosti, ki v njem razpre brezno

v Katango), ki zamašči svoj življenjski prostor pod soncem.

Podoben in še tragičen povrh je Markovićev junak (filma Ze videno) Mihailo, nekoč obojavni, a nato ustvarjalno in eksistencialno povsem paralizirani pianist, čigar pot se konča v umobolnici, njen usodni prag pa je njegov neprebojen spomin na dramo njegovih staršev, predvsem matere, ki je bila v zgodnjem povojnem času obtožena kolaborantstva, čemur sta sledila njen samomor ter sinova pot v brezčasje.

Iz obsojenih

razočaranih spoznanj, ta pa ga v slednjem dogodkov pripravijo do samomora.

Podoben mu je Musa Sokolović, večkratni povojni udarnik, delavec tik pred upokojitvijo (v Življenju delavca, prav tako filmu bosanskohercegoveškega izbora), ki na starost trpko spozna, da je ostal praznih rok, z bolno ženo, ki mu jo bolezni in stiska nenadoma porabeta, z nezaposlenim sinom,

Zgodnji povojni čas sam kot tak je tematski motiv dveh letošnjih dokaj vidnih filmov: Oficirja z vrtnico (zgodbe mladega partizanskega poročnika Petra Horvata, ki zabrede v nepopravljive in usodne težave pri svojih, ko se ljubezensko naveže na svojo stanodajalko, mlado vdovo z izrazito zagrebško-mešanskimi atributi, pa ga zato kot izhod iz dileme dočaka smrtni zadetek med pre-

gonom četniških band neke v bosanskih gorah) ter Ljubezni Blanke Kolak (slovenskem filmskem prvencu, v katerem se nam prek erotičnih in drugih doživljajev mlade fotografije v malem podeželskem mestu razkrivajo plasti resničnosti povojnega obdobja, ki je postalo za jugoslovansko filmsko zanimanje tema prednostnega pomena).

Sedanjost čaka na obrobju

Sedanjost s svojo odprto problematiko: socialno in moralno stisko, ki še prav posebej prizadeva mlade in najmlajše ljudi, je v primerjavi z našetimi retrospektivnimi pogledi v polpreteklost v našem filmu le nekoliko v senci. Rečemo lahko, če nič drugega, vsaj to, da ne prinaša kdove kako prepričljivih in umetniško pretresljivih rezultatov, pa čeprav smemo o kakem Paskaljevičevem Angelu varuhu (zgodbi o tragičnih razsežnostih novčenja in prodajanja jugoslovanskih cigankov v Italijo, kjer kot tatiči služijo obilen kruh svojim »menadžerjem«), o Kresojevem Oktoberfestu (pričevanju o bolečih preizkušnjah brezposelnih mladih Beograjčanov, zamreženih v trgovanje z mamili in v podobne preizkušnje zla) ali o Tadićevem filmu Obsojenci (drami, ki jo sproži mladi povratnik iz zapora, kamor so ga pred leti poslali pod krivico obtožbo, čes da je oropal svojo delovno organizacijo, v resnici pa je bil iniciator delavskega štrajka – in se zdaj maščuje svojem sodniku, republiški tožilki in glavni priči na svojem procesu s tem, da jih kot talce odpelje na neko samotno kmetijo, kar pa ima za vse igralce in protigralce tragične posledice) z mirno vestjo zapisati, da so dobri, gledljivi in štejejo za sporočilno polnokrvna filmska dejanja.

Oglejte si jih!

Z jesenjo bodo ti filmi začeli prihajati na filmska platna, čez nekaj mesecev nemara tudi na televizijo. V poplavi filmskega uvoza se bodo morda, ker jih je pač malo, zgubili, zlepa pa česa takega ni mogoče reči glede njihove vsebine ali pomena.

In če si torej odgovorimo na uvodoma zastavljeno vprašanje o tistem »kako in kaj«, lahko porečemo: še vedno vse dobro o jugoslovanskem filmu in morda celo bolje, kot je videti na prvi, bežni pogled.

Viktor Konjar

Politkomisar Sime zbira in komentira

Več kruha, manj iger

Hvala bogu, velika gala predstava – zabavka Univerziada '87 – je za nami. Sedaj prihaja čas, ko bo treba zbrati vse pluse in minuse ter predložiti javnosti obračun v končno potrditev. Vsaj tako bi moralo biti...

Že začetna ceremonija je bila fantastična in je prekosila marsikatero dosedanjih letnih in zimskih olimpijskih iger mnogo bogatejših držav. V tem primeru bi Zagrebčane težko prekosili celo severni Korejci, ki imajo pod vodstvom Velikega in Ljubljene-ga Voditelja Kim Il Sunga precej podobnih izkušenj.

Režiser Paolo Magelli, eden redkih »gastarbarterjev« pri nas, je dobro opravil svojo nalogo in s tem vsaj delno opravičil svojo mesečno plačo, ki je za naše razmere astronomsko visoka in znaša kar 25 (z besedo: petindvajset) milijonov dinarjev ali dve in pol stari milijardi dinarjev! Povprečna plača na Hrvaškem je aprila (novejših podatkov še ni na voljo) znašala 141.673 dinarjev. Pri tem pa je zanimivo, da nihče izmed

številnih politikov, ki na vse pretege govorijo o nujni večji uporabi domače pameti in znanja, ni protestiral proti »uvoženemu« režiserju in zahteval, da to delo opravi nekdo izmed naših režiserjev, priznanih že tudi v tujini, ki jih vendarle nekaj premoremo. Tudi hrvaški sindikati so molčali...

Malo pred začetkom univerziade je newyorška banka Manufacturers Hanover, ki zastopa približno 600 poslovnih bank – jugoslovanskih upnic, blagohotno ustregla prošnji devizno nelikvidne Jugoslavije in ji za 90 dni odložila plačilo 240 milijonov dolarjev glavnice našega dolga.

Se dobro, da sila razkošne otvoritve univerziade niso prenašale ameriške TV mreže (kot tudi ne po ostalem svetu), ker bi direktorji banke Manufacturers Hanover, ob tem prav gotovo nevljudno bleknili o »neugnanih Jugoslovanih, ki jih prav nobena stvar ne izuči in prisili k pameti!«

Ob vsem tem pa se samo ob sebi vsiljuje vprašanje, kakšno je hrvaško gospodar-

stvo, ki bo poleg Zagreba nosilo levji delež stroškov univerziade.

Rast hrvaškega gospodarstva je začela pešati in učinki začetnega zagona iz prvih mesecev letošnjega leta so zvodeneli, je ugotovil hrvaški izvršni svet na seji 30. junija. Načrtovalci sodijo, da je hrvaško gospodarstvo v prvem polletju izčrpalo možnosti za rast in da peša spriču hude dinarske in devizne nelikvidnosti, pa tudi težav pri zagotavljanju surovin in reprodukcijskega materiala.

Pred nekaj leti še največja gospodarska banka v Jugoslaviji, Privredna banka Zagreb, je danes dobesedno na beraški palici in se sedaj močno trudi za preložitve vračanja posojil v znesku kar 60 milijard dinarjev. Povsem normalno je, da je Narodna banka Jugoslavije Privredni banki Zagreb prepovedala poslovanje s tujino.

Istega dne (30. junija) pa je Predsedstvo RK SZDL Hrvaške optimistično ugotovilo: »Poleg prebivalcev hrvaškega glavnega mesta so pri organizaciji univerziade s kakovostno, tehnološko in gnotno podporo sodelovali tudi strokovnjaki in združeno delo iz vse Jugoslavije, tako da bo Univerziada '87 res jugoslovanska prireditel in hkrati dokaz, da lahko navzlic zapletenim gospodarskim razmeram uspešno pripravimo veliko športno prireditev.«

Ko smo že pri »jugoslovanski prireditvi«,

velja povedati še tole: pri vseh dosedanjih takih in podobnih prireditvah je zadostovala državna himna »Hej Sloveni«. Tej pa so tokrat v Zagrebu dodali še hrvaško himno »Lijepa naša«. Prepričan sem, da je to prav, saj je vendar univerziado vodil Josip Vrhovec, član Predsedstva SFRJ. Na ta način pa se je iznenada pojavila možnost, da bodo v Sloveniji večkrat zaigrali tudi slovensko himno »Naprej zastava Slave«, ki je brez krivde že precej pozabljena.

V zvezi s tem mi je močno žal, da nisem 16. julija na proslavi 45. letnice ustanovitve Prve slovenske proletarske udarne brigade Toneta Tomšiča vztrajal, da zaigrajo poleg »Hej Slovanov« tudi »Naprej zastava Slave«, ki smo jo bili peli v partizanih...

Koliko je stala univerziada, največja letošnja športna prireditev na svetu, kot njene organizatorji z neprikritim ponosom izjavljajo?

Podatki o tem se precej razlikujejo, čeprav jih navajajo najodgovornejši ljudje.

Univerziada Zagreb '87 je stala, preračunano po uradnem tečaju 130 milijonov dolarjev. S tem odgovorom je na tiskovni konferenci Josip Vrhovec, predsednik organizacijskega komiteja univerziade, zaničal pisanje tujega tiska, ki je ugalal o kakšnih 450 milijonov dolarjev, kar bi bilo skoraj dvakrat več kot odloženo plačilo jugoslovanskih dolgov tujini. Teh 130 milijonov

Islamski džihad v Meki

Letošnji hadž – romanje islamskih vernikov v najsvetejše mesto Meko – bo ostal v spominu kot eno najbolj tragičnih v štirinajst stoletij dolgi tradiciji tega vrhunskega islamskega obreda. Peta zapoved islama namreč pravi, da je vsak musliman dolžan enkrat v življenju romati v Meko, rojstni kraj preroka Mohameda, tam obiskati Veliko mešjo, poljubiti črn sveti kamen kabo in se povzpeti na sveti hrib Arafat. Letos je to simbolično dejanje storilo menda okrog dva milijona pristašev islamske religije.

Ze poprej je na množičnih zborovanjih oziroma srečanjih islamskih vernikov prihajalo do neredov. Zlasti po zmagi iranske revolucije so bili nemiri v veliki meri spodbujeni s strani islamskih vernikov, vendar se kaj podobnega do zdaj še ni zgodilo. Rezultat pregrehtih verskih strasti in še česa je več kot tisoč ranjenih in 402 mrtvih. Največ žrtev je bilo seveda na strani Irancev. O vzrokih prelivanja krvi sta najmanj dve različici, iranska in saudska, vendar se zdi to manj pomembno od dejstva, da hadž postaja vse manj verski obred in vse bolj politična manifestacija. Saudska Arabija je, kot leta poprej, tudi letos prepovedala kakršnekoli politične manifestacije med romanjem v Meki. Islamsko sveto pismo Koran med drugim od vernikov zahteva, da na svetih krajih izkazujejo posvečenost molitvam in predanost verskim obredom, prepoveduje pa kakršnekoli »slabe namere«.

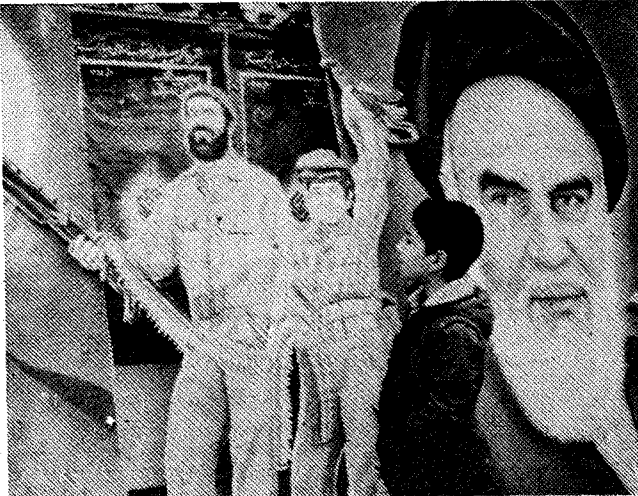
V islamskem svetu že od nekdaj polemizirajo o tem, kaj dejansko predstavlja sveto romanje v Meko. Šiiti, ki predstavljajo manjšino v morju okrog 850 milijonov muslimanov na svetu, verjamejo v džihad – sveto vojno, ki se lahko po njihovem prepričanju bije z oboroženimi ali političnimi sredstvi. Iranski muslimani so šiitska ločina, v islamskem svetu pa je največ sunitov. Zgodovina nas uči, da so se šiiti v sedmem stoletju, nekaj let po Mohamedovi smrti, ločili od sunitov, ki dandanes načelno pristajajo na ločenost vere in politike. Saudski državljani so predvsem suniti, prav

tako tudi velik del drugih islamskih držav.

Statistika najnovejših romanj v Meko kaže, da so se na primer leta 1984 v svetem mestu spopadli pripadniki skupin Irancev in Iračanov, leta 1985 so iranski verniki po ulicah Meke glasno izražali podporo ajatolahu Homeiniju, velik del Irancev pa so po posredovanju policije zaprli. Avgusta leta 1986 pa so saudske oblasti zaprle več kot sto Irancev, ki so pripravljali demonstracije, letos pa so s svojimi zahtevami in propagando za izvoz islamske revolucije očitno prešli razumno mejo potrpežljivosti saudskih oblasti, čeprav najverjetneje nikoli ne bo docela jasno, kaj se je pred prelivanjem krvi dejansko dogajalo.

Bolj kot to vznemirja dejstvo, da je do tragedije v Meki prišlo v času, ko so odnosi v Zalu in okrog njega skrajno zaostreni in ko obstaja resna nevarnost za neposredno vmešavanje tretjih držav. Ta možnost se je povečala potem, ko je Reaganova administracija napovedala zaščito plovbe kuvaitskih tankerjev v vodah Zalu. Po tragičnih dogodkih v Meki pa je predsednik iranskega parlamenta Hašemi Rafsandžani pred milijoni Irancev napovedal maščevanje in osvoboditev svetih mest »iz rok peščice kriminalnih agentov imperializma«. Množice razjarjenih vernikov so vzklikale gesla proti ZDA, Sovjetski zvezi, Izraelu in zažigale slike ameriškega predsednika Reagana.

Ugledni ameriški Wall Street Journal je še pred krvavimi dogodki v Meki, ko je prevladovala diplomatska vojna med Parizom in Teheranom, zapisal, da je v igri okrog Zalu, ki je svoje lovke razpredla tudi v druge nezalivske države, veliki poraženev in en sam zmagovalac – ajatolah Homeini. Morda se zdi trditev pretirana, vendar dogodki spominjajo na uresničenje vizije 86-letnega zastopnika na zemlji, skritega preroka, kot je eden izmed uradnih Homeinijevih nazivov – (džihada) – proti vsem »satanom tega sveta«, dogodki v Meki pa so jasen dokaz za razširitev versko-ideološke fronte Homeinijeve vojne za Alahovo

carstvo na zemlji. Razlogov za stopnjevanje verskih čustev v službi politike bo zdaj nedvomno še več.

Zdi se, kot da je tragedija v Meki Teheranu celo bolj dobrodošla kot ne. Čeprav ladje velesil v Zalu Iranu, kljub nenehnim grožnjam, vendarle vlivajo dobro mero spoštljivosti, pa nihče ne more z gotovostjo trditi, kaj se utegne iz tega še izcimiti. Neposredno po dogodkih v Meki je namreč iranska vlada že napovedala

vojaške manevre na območju Zalu, že naziv vojaških vaj – »samožrtvovanje« – je dovolj zgovoren. Teheran ne skriva, da menda razpolaga z desetstičimi prostovoljci, ki so pripravljeni žrtvovati življenje za uničenje plovnih ciljev; to pa utegne biti dodaten razlog za nepretrgane napovedi, da se vojna v Zalu v prihodnjih dneh utegne razplamteti v širši mednarodni spopad.

Miha Lamprecht

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna

Teheran:

Prvi kuvajtski tanker je pod ameriško zastavo v spremstvu ameriških vojnih ladij uspešno preplul nevarne vode v Hormuški ožini in nadaljeval plovbo proti Japonski. To še ne pomeni, da se razmere v Zalu umirjajo. Nevarnost se je namreč še povečala z začetkom pomorskih manevrov iranske mornarice.

Francija je Iran opozorila, naj teh pomorskih vaj ne izvaja na območju mednarodnih vod Zalu, sem pa pluje tudi francoska letalonosilka Clemenceau.

Sočasno se nadaljujejo tudi boji za strateške vrhove na osrednjem delu iraško-iranske fronte, v Teheranu pa trdijo, da so v minulih desetih dnevih ubili 10.500 iraških vojakov. Iraški viri o tem ne poročajo ničesar.

Washington:

Pred odbor ameriškega senata in predstavnškega doma se je končalo javno pričanje

udeležencev afere Irangate. Doslej so soglasno obtožili Reaganovo administracijo, da je delovala tajno in da se je pri tem posluževala tudi laži. Ameriški predsednik Reagan naj bi že prihodnji teden govoril Američanom o tej aferi, vendar se ob tem ne bo spuščal v podrobnosti.

Colombo:

Osvobodilni tigri tamilske osvobodilne fronte Elam, ki do zadnjega niso hoteli oddati orožja in sprejeti indijsko-šrilanškega sporazuma o ustavitvi krvave državljanske vojne, naj bi končno le oddali orožje indijski armadi, ki nadzoruje izvajanje sporazuma na šrilanških tleh.

Lunda:

Angolski predsednik Dos Santos je končal tridnevni obisk na Kubi, kjer sta se s kubanskim voditeljem Castrom pogovarjala zlasti o položaju na afriškem jugu in o možnem umiku kubanskih vojakov iz Angole.

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna

Aktualni premiki in zastoji

Prevladuje mnenje, da sovjetski voditelj Mihail Gorbačov s svojimi razorožitvenimi predlogi ne da zahodnim partnerjem miru. Med te predloge sodi tudi najnovejši, ki so ga že prejeli pogajalci v Ženevi in ocenili, da je še velikodušnejši, kot je bil prejšnji. Mihail Gorbačov je namreč sprejel vse tisto, kar je predlagal ameriški predsednik Ronald Reagan: to je uničenje, ne pa več preselitev vseh raket kratkega in srednjega doseg, vključno tudi tistih sto raket na eni in drugi strani, ki bi jih vsaka stran v skladu s polovičnim dogovorom v Reykjaviku lahko odbržala.

Gre torej za dvojno načelno opcijo. Prva se nanaša na raket kratkega doseg, druga pa na orožje srednjega doseg, pri čemer bi bila najpomembnejša globalna komponenta dogovora: SZ je namreč pripravljena umakniti tudi tistih sto raket, ki jih lahko ima v Aziji – ta čas so Kitajci že povedali svoje mnenje – če bodo ZDA umeknile in uničile sto svojih pershingov v Evropi, namesto, da bi jih preselile na Aljasko. Predlog je druga, to je ameriška, stran najprej z veseljem sprejela, nato pa je bilo že slišati opazko, da se »sovjetski hudič skriva v podrobnostih«, kar pomeni, da bo pogajalsko poletje kljub sezoni počitnic zelo vroče tudi po politični plati.

Vroče se obeta še na enem

področju, kjer ima sovjetski partijski voditelj nekaj željeza v ognju. Ko je delegacija ZKJ obiskala Romunijo, se je pojavila vrsta člankov na temo ideje sovjetskega partijskega voditelja Mihaila Gorbačova, da bi 70-letnico oktobrske revolucije poudarili tudi s srečanjem predstavnikov komunističnih in delavskih partij in drugih naprednih strank in gibanj vsega sveta. Ta sovjetska ofenziva za dialog s tradicionalnimi in novimi strankami na lestevici je med drugim usmerjena v pojasnjevanje sedanjih realnosti, ko se s spremembo časa neizogibno spreminjajo tudi partije, z njimi tudi sovjetska partija.

Proslave 70-letnice oktobrske revolucije niso po naključju izbrali za predlagano srečanje. Po berlinskem posvetovanju komunističnih in delavskih partij leta 1976. niso uspeli poskusiti na novo podobno srečanje, ker je bilo vmes slišati napoved o ustanavljanju centra in posebnih mehanizmov za vodenje takšnih posvetovanj. Mihail Gorbačov je bil dokaj jasan. »Vse komunistične partije«, je dejal, »imajo isti cilj: mir in socializem, medpartijsko sodelovanje pa je mogoče edinole na prostovoljni in enakopravni osnovi«. Kljub tej korekturi pa večina zahodnih partij ostaja pri stališču, da sta osnovna cilja – mir in socializem dovolj močna elementa povezovanja. Prav zaradi tega v sedanjih okoliščinah ni po-

treben nikakršen mehanizem ali center.

Na začetku pregleda smo se dotaknili tistega poglavja iz sožitja velesil, ki mnogim na svetu že preseda. Nenehno predlagata ukrepe za razorožitev in ponavljanje, kako resne namene imata, rezultatov pa ni od nikoder. Res je, da vojne med njima ni, ne moreta pa prikriti dejstva, da imata vedno prst na sprožilcu. Izkušnje kažejo, da sta diplomacija in grožnja z orožjem vzporednici. Dokaz najdemo v dogajanju, ki je značilno za Perzijski zaliv in dogajanja v njem. Varnostni svet ZN je soglasno sprejel resolucijo, ki poziva Iran in Irak, da takoj ustavita vojno, vendar se zaradi tega koncentracija vojaške moči ene in druge velesile v zalivu ni zmanjšala.

Pri tem ni osrednje vprašanje spremljanje in varovanje kuvajtskih tankerjev, temveč izzivanje. Ni dvoma, da ameriške vojne ladje ali pa francosko-iranska diplomatska vojna izzivajo gverilske in teroristične napade, ob katerih bi morebitne provokacije iranskih ekstremistov kaj lahko pripeljale do množičnih represalij, ki jih je vlada ameriškega predsednika Ronald Reagana že zdavnaj razglasila za sestavni del svoje politike.

Te dni se izteka tudi leto dni od znanega govora sovjetskega voditelja Mihaila Gorbačova v Vladivostoku, kjer je opisal sovjetske poglede na azijske

probleme in sovjetsko angažiranje v prid kolektivnemu miru in varnosti.

Azija priteguje zdaj najširšo pozornost svetovne javnosti. Vsi se sprašujejo, kaj se je zgodilo novega in kaj je še pričakovati. Mihail Gorbačov je prepričan, da se stvari v Afganistanu razvijajo pozitivno, prvič pa tudi vidi možnosti za rešitev kampučijskega vprašanja na temelju dogovora vseh zainteresiranih, ki si prizadevajo za notranji rešitev te svetovne, ne le indokitske drame.

Največja, čeprav v bistvu pričakovana, novost v sovjetskem stališču do azijskih vprašanj je napoved Moskve, da bo tudi Azija uveljavila svojo znano politiko o »dvojni ničelni opciji« v zvezi z jedrsko oborožitvijo in odstranjevanjem raket z azijskega prostora. Vse to utegnejo biti pozitivne točke za sovjetsko politiko in sovjetski ugled v Aziji, kjer je bitka za odstranitev jedrske grožnje vedno odločnejša.

Ničesar pa ni mogel sovjetski voditelj vnesti v pozitivno bilanco sovjetsko-kitajskih odnosov, čeprav je bilo marsikje le opaziti napredek. Ni naključje, da je poudaril sovjetsko-ameriške odnose v Aziji in na Tihomorskem področju, kjer se je zavzel za takojen razvoj enakopravnosti in interesov. Lahko si dovolimo pripombo, da tudi tokrat ni omenil vloge drugih dejavnikov na področju, kjer je večina držav izbrala pot neuvrčenosti kot osnovo za večjo varnost in trdno neodvisnost.

f.l.

dolarjev, ki jih omenja Vrhovec, se nanaša samo na »športni« del univerziade.

Vladimir Pezo, predsednik izvršnega komiteja univerziade: športni del univerziade stane 91,7 milijarde dinarjev. Ker smo imeli sistemski način financiranja univerziade, so vsi računi gmotno pokriti. Republike, pokrajini in federacija so v skladu z družbenim dogovorom prispevali 5,4 milijarde dinarjev.

Zagrebski župan dr. Matko Mikić pa je izjavil, da stane športni del te prireditve 140 milijonov dolarjev (93 milijard dinarjev), mestni program pa 450 milijonov dolarjev ali dobrih 301,5 milijarde dinarjev, kar skupaj zneso 590 milijonov dolarjev ali 395 milijard dinarjev.

Sedaj pa je na vrsti pravljica, s katero so začeli jugoslovansko javnost pripravljati na zagrebško univerziado: Pred več kot tremi leti, tik pred odločitvijo generalne skupščine mednarodne študentske športne zveze (FISU), da Zagrebčanom zaupajo organizacijo univerziade '87, je tedanji predsednik pripravljalnega odbora mr. Zorislav Šonja posebej za Delo izjavil, da se bodo zagrebški organizatorji ravnali po edino veljavnem načelu, da tisti, ki si želi »kruha in iger« najvišjih razredov, le-te plača iz svojega žepa. »Upam, da bomo dobili organizacijo univerziade, saj je v Zagrebu treba zgraditi samo eno manjkajočo napravo, to pa je

pokriti olimpijski plavalni bazen« in da bo »obnova in gradnja novih objektov stala 2,6 milijarde dinarjev, 500 milijonov dinarjev pa bomo potrebovali za organizacijo prireditve skupno torej 3,1 milijarde dinarjev. Denar bomo zbrali od iger na srečo, s pomočjo ustreznih interesnih skupnosti in s svojo reklamno službo.«

Potem, ko je vsa Jugoslavija naivno naseljala pravljico o stroških in ko je ozek krog veljakov odobril univerziado Zagrebu, so številke stroškov za univerziado začele naglo vzhajati kot pekovo testo. Dosedaj so že kar 128-krat višje od začetnih, kar je že zadosten razlog za vpis v Guinnessovo knjigo rekordov!

ZIS je bil zelo kavalirski do univerziade in se je »odrekel« zveznemu prometnemu davku za dobrih 60 milijard dinarjev. Nastali primanjkljaj v zvezni blagajni je ZIS uspešno pokrtil z zadnjo (do nadaljnje) podražitve naftnih derivatov. ZISu kot upokojenec zamerim, da je univerziadi podaril 60 milijard dinarjev, medtem ko ni v stanju poravnati 65 milijard dolga skladom pokojninskega zavarovanja republik in pokrajin!

Koliko so vredna dela, ki jih je opravila za univerziado JLA?

Zanima me še, koliko denarja bo ostalo organizatorju univerziade, ker za uvoženo opremo ni plačal carine. Spomnil sem se namreč, da je ob podobnem primeru zim-

ske olimpiade v Sarajevu predsednik slovenskega odbora Zvezna zastava javno izjavil: »Če hočemo izvažati jugo v ZDA po programu, potrebujemo novo tovarno, za katero moramo uvoziti za kakih 150 milijonov dolarjev opreme – to pa pomeni po zdajšnjem tečaju in carinskih stopnjah okoli 15 milijard carine. In zahtevali bomo, da te carine ne bomo plačali – če smo se lahko odpovedali carini za sarajevsko olimpijado, ki je trajala dvajset dni, se bomo pa še za tovarno, ki bo obratovala dve ali tri desetletja...« Bralcem se opravičujem, ker sem kasneje spregledal, ali je Crvena zastava plačala carino ali ne.

Organizatorji zagrebške univerziade so FISU plačali 272.000 dolarjev, kar je njen predsednik signor dr. Primo Nebiolo, ki je med univerziado postal častni doktor zagrebškega vseučilišča, komentiral, da je to »smešno nizka vsota.«

»Panem et circenses« (Kruha in iger) je bilo geslo množic v starem Rimu v dobi propadanja rimskega imperija. Velika večina Jugoslovancev pa si danes povsem upravičeno želi več kruha in manj velikih in dragih iger, ki jim ta kruh odtrgujejo!

Viktor Konjar, odgovorni urednik, je v zadnji številki našega glasila zaključil svoj upravičeno oster komentar »Cigava je ta parada?« z željo: »Univerziada bodi torej zadnji drag in nerabni pomp, ki si ga pri-

vošči ta obubožana dežela!«

Močno pa se bojim, da bo prijatelj še razočaran. Med univerziado sta namreč predsedniku Mednarodnega olimpijskega komiteja Juanu Saramanchu Josip Vrhovec in beograjski župan Aleksander Bakočević ponujala, da bi Zagreb in Beograd takoj prevzela organizacijo, prihodnjih letnih olimpijskih iger, če bi Seul iz katerikoli razlogov odpadel. Ne vem, kje sta dobila »žegen« za to početje, od delavcev in gospodarstva prav gotovo ne.

Beograjskemu županu sem že (brez uspešno) svetoval (TV-15 Naš tovariš 2. julija), da naj beograjskim zdravstvenim ustanovam najprej zagotovi vsaj dovolj metel, za tem pa naj nadaljuje prizadevanja doma in po svetu, da bi Beogradu dodelili organizacijo letnih olimpijskih iger. Po prvih ocenah bi to stalo 600 milijard dinarjev!

Kljub temu, da je tudi zagrebško zdravstvo v hudi krizi, si kaj podobnega ne upam predlagati spoštovanemu Josipu Vrhovcu, članu Predsedstva SFRJ, ker iskreno ne želim, da bi me razrešili politkomisarske dolžnosti po 133. členu KZ...

Za to imam dovolj tehten razlog: 23. oktobra bo namreč šele prva obletnica, odkar TV-15 Naš tovariš objavlja moje komentarje in zares ne čutim še prav nobene potrebe po predčasni »invalidski« upokojitvi.

Vaš Sime

Koroška partizanska pota

Pred več kot petindvajsetimi leti so se začela ne več naključna mesečna srečanja nekaterih v Ljubljani živečih koroških partizanov. Malo obujanja spominov, malo pesmi in že so se pojavile različne zamisli, kaj in kako bi se lahko napravili za Koroško – za tiste prečudovite ljudi, ki so po hribih in dolinah sprejemali partizane tako za svoje, da niso tvegali le družinskega premoženja, ampak tudi svoja življenja.

Tako je nastala Skupnost koroških partizanov s sedežem v Ljubljani in s področnimi odbori in Ravnah, v Mozirju, Ljubljani, Kranju in Piranu. Že precej pred tam je bila ustanovljena Zveza koroških partizanov v Celovcu z večimi področnimi odbori. Gonilna sila našega delovanja je bila in ostala skoraj popolna pripadnost Koroški in Korošcem, neutrudni snovalec in organizator pa pokojni inž. Pavle Zaucer – Matjaž.

Med drugimi bolj ali manj poznanimi našimi aktivisti je tudi priprava na Pota koroškega partizanstva ali imenovana tudi Koroška partizanska magistrala. Ugotovljeno rojstvo tega gibanja je 17. februar 1982, ko je na seji Osrednjega odbora koroških partizanov Janez Wutte – Luc, predsednik Zveze koroških partizanov v Celovcu predlagal ustanovitev nekakšne partizanske magistrale. Ta naj upošteva državno-politične danosti, medvojno enotno organizirano NOB na Koroškem, ukvarjala pa naj bi se z vsemi predeli, kjer so se med vojno večkrat zadrževali koroški partizani.

Predlog tov. Luca je bil sprejet z navdušenjem. Že prve razprave so pokazale, da bomo imeli zelo malo možnosti posnemati doslej že uveljavljene različne par-

tizanske magistrale. Obravnavamo namreč ozemlje, dolgo približno 140 km, in široko tudi do 60 km, posejano z mnogimi kraji in predeli, katere se med seboj nikakor ne da povezati v neko smiselno popotno zaporedje. Na naslednji seji Osrednjega odbora je bila zato izvoljena komisija, ki bi naj zadevo preučila in predlagala obezvežama koroških partizanov najprimernejšo rešitev.

Po približno enoletnem zbiranju mnenj, preučevanju podobnih aktivnosti v okviru organizacij Zveze borcev, planinskih društev, evropske pešpoti in podobnih je komisija izdelala predlog, ki je bil na občnem zboru tudi sprejet.

Osnovna zamisel je temeljila na želji še živečih koroških partizanov ter aktivistov, da bi se na trajen način oddolžili pogumnim in požrtvovalnim koroškim partizanom, ki so padli v neenakem boju in vsem drugim številnim žrtvam nacizma na Koroškem in to na obeh straneh meje. S pohodi, izleti, obiski in sprehodi naj bi posamezniki ali bolj ali manj organizirane skupine obiskovale kraje, ki so bili pomembni za koroške partizane in njihov boj. Te kraje smo poimenovali partizanske javke. Slednje so vsak po svoje poznali vsi partizani: od kurirjev, političnih delavcev, aktivistov do bojnih enot, le da je vsakdo od teh imel praviloma svoje javke. Vsem pa so bile javke izredno pomembne, saj so jim omogočale in tudi olajševale stike: ustne, kurirske ali pismene.

Partizanske javke na Poteh koroških partizanov naj bi bile (in tudi bodo) na kmečkih in drugih domačijah, kjer so se večkrat zadrževali koroški partizani in kjer so dobivali ne samo hra-

no in neredko tudi perilo in obutev, ampak tudi mnoga dragocena obvestila. Tovrstne javke naj bi pomagale, da bi nekdanji partizani in njihovi svojci, razni športniki, predvsem pa mladina na sproščen način, vsaj malo spoznali pogoje v katerih je na Koroškem nastajala svoboda in dosežkov delovanja tukajšnjih partizanov. V te domačije naj bi zopet prišli družabnost, pesem in občutek medsebojne povezanosti, kar v sedanjih časih pogosto pogrešamo.

Med partizanske javke pa spadajo tudi partizanske tiskarne in bolnice, kraji večjih bitk, kraji posameznih konferenc in posvetov tako vojaškega kot političnega značaja. Posebno skupino partizanskih javk tvorijo ponekod osamljeni, drugod pa tudi skupni grobovi padlih partizanov in drugih žrtev nacizma.

Poseben vidik organiziranja Koroških partizanskih poti pa obravnava poleg medvojnega dogajanja tudi sedanjí položaj teh koroških predelov na obeh straneh meje. Pohodniki bodo spoznali in spoznavali tudi sedanje pogoje dela in življenja mlade generacije, ki je trdo soočena s problemi zaposlovanja, ponekod pa še z močnimi vplivi te ne tako davne preteklosti. Če je v nekaterih predelih pritisk na Slovence in zlasti na vse, kar je partizanskega, je v drugih predelih čutili nekako nezanimanje in nekakšno nekritično vsrkavanje Zahoda, zlasti dela kulture.

Na vsaki partizanski javki bo posebna številka z mednarodno oznako države (Yu ali A) in zaporedno številko javke. Na naši strani bodo tekle številke od »Yu-1« v Slovenji Gradcu do »Yu-122« nad Jesenicami. Podobno bo v Avstriji »A-1«, nekje

pri Pliberku, in »A-122« (verjetno) nekje v Zilji. Pohodniki bodo dobili pri svojih društvih ali drugih organizacijah posebne zloženke s seznamom vseh partizanskih javk na obeh straneh meje. Vsak udeleženec si bo lahko poljubno izbral obisk partizanskih javk v kakršnemkoli časovnem ali terenskem zaporedju. Eden bistvenih pogojev obiskovanja partizanskih javk pa je in ostane zahteva, da mora obiskati vedno tudi določeno število partizanskih javk v sosednji državi. S tem želimo poleg že prej naštetih pričakovanih učinkov doseči tudi to, da se bo čimveč ljudi seznanjalo tudi z življenjem preko meje in morda sklepalo znanstva in prijateljstva, kakor je to bilo med vojno. To bi lahko bilo tudi v našo skromno in predvsem zelo zapoznelo zahvalo predvsem tistim hribovskim kmetijam, ki so nam neskončno veliko dale, sedaj pa jim skušamo organizirati obiske prijetne vrste.

Navedli smo, kaj vse štejejo k partizanskim javkam. Vendar pa na vsaki taki javki ne bo mogoče namestiti številke, niti izobesiti napisane zgodovine te javke. Taki primeri so skoro pri vseh grobovih, tiskarnah in bolnicah. Podobno je tudi pri požganih ali zapuščenih kmetijah in spomenikih. V teh primerih pa pravimo tem krajem Spominske točke in jih v vodiču ali zloženki navajamo pri najbližji partizanski javki in torej nimajo niti svoje številke niti svoje številke.

Komisija si je zamislila tudi skromna priznanja za udeležence Koroških partizanskih poti. Vsak, ki bo obiskal 10 partizanskih javk v svoji državi in 5 v sosednji, bo dobil bronasto značko koroških partizanov. Za srebrno bo moral obiskati 20 partizanskih javk v svoji državi in 10 javk v sosednji. Zlata značka pa bo pripadla tistemu, ki bo obiskal 30 parti-

zanskih javk v svoji državi in 15 v sosednji. Malo partizansko plaketo bo dobil tisti, ki ima že vse tri značke in je obiskal še vse ostale partizanske javke v svoji državi. Veliko plaketo pa prejme za obisk vseh partizanskih javk v obeh državah.

Komisija za Koroška partizanska pota je te dni pravzaprav končala doslej najtežjo in tudi najobsežnejšo fazo priprav. Zbirala je podatke za partizanske javke in pisala zgodovinske obrazložitve zanje. Sama komisija tega dela ne bi mogla nikdar opraviti, če ga večinoma ne bi prevzeli nase odbori aktivistov in zlasti krajevni odbori Zveze borcev. Po zadnjem usklajevanju se nam zdi, da bo skupaj 200 partizanskih javk in spominskih točk. S tem je opravljeno veliko delo, ki bi predstavljalo celo za redno financirano or-

ganizacijo s stalno zaposlenimi nemajhen dosežek, kaj šele za našo organizacijo, ki je popolnoma, prostovoljna in v tej dejavnosti še od nikogar financirana! Vse delo nekdanjih koroških partizanov v tej ali v drugih akcijah je dosledno brezplačno in niti vseh stroškov delovanja vedno ne pokrivamo. Zato in tudi zato so KOROŠKA PARTIZANSKA POTA, ki stopajo v predzadnjo fazo (delo založbe) tako pomembna, ker dokazujejo, da je v občinah Slovenj Gradec, Ravne, Dravograd, Mozirje, Kranj, Trzin in Jesenice ter v podobnih organizacijah koroških partizanov na avstrijskem Koroškem še vedno najti ljudi, katerim lastna narodnost nekaj pomeni in ki so za privlačno in koristno nalogo pripravljeni brezplačno opraviti tudi veliko delo.

Rado Lipičar

Seja paritetnega odbora

Sredi poletne vročine se je 23. julija 1987 sestal paritetni odbor iz predstavnikov Krke TOZD Zdravišča in Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije z namenom, da bi ocenili rezultate polletnega poslovanja Zdravišča Strunjan in se dogovorili o cenah do konca oktobra 1987. leta.

Iz informacije, ki sta jo podala direktor TOZDA-Zdravišča iz Novega mesta in poslovne enote Zdravišča Strunjan izhaja, da so v prvem polletju v primerjavi z enakim obdobjem lani realizirali za 18% nižji skupni obisk domačih in tujih gostov. Glede na lani se je manjšalo število zdraviljenj vojaških invalidov in borcev (po zveznih predpisih) na indeks 49%, tujece pa na indeks 45%, pri zdravljenjih po republiških predpisih pa so dosegli rahlo zvišanje (za 14%). Razlogi za navedeno nižjo realizacijo storitev so v neustreznem položaju turizma in zdraviliškega turizma v Sloveniji in Jugoslaviji, zaostrenih kriznih razmerah našega gospodarstva in s tem povezanim težjim uveljavljanjem zdraviliških in turističnih storitev v tujini, v izpadu domačih gostov v prvih štirih mesecih tega leta, manjši kupni moči prebivalstva, padanju standarda in še posebej velikega dela borčevske populacije, visokih cenah, inflaciji ter preniknem regresu, ki ga zagotavlja ZZB NOV. Pričakovati je, da letos ob koncu leta prvič po sedmih letih ne bomo dosegli vsaj 40-odstotne udeležbe borcev NOB v strukturi gostov, kot smo zapisali v samoupravnem sporazumu med Krko in Republiškim odborom ZZB NOV Slovenije. Od skupnega števila 30.150 nočitev (I-VI) je bilo le 890 nočitev zdravljenj vojaških invalidov ali 3% in 10.000 ostalih udeležencev NOB ali 30%, skupno torej 33%.

Predstavniki Krke so seznanili paritetni odbor, da so v letu 1986/87 vložili preko 80.000.000.-din za ureditev in posodobitev plaže ter parkirišč, pri čemer je sodelovala tudi Ljubljanska banka in za investicijsko vzdrževanje osnovnih sredstev. Sedemletna starost objekta pa nakazuje, da bo prihodnje leto in v naslednjih letih potrebno izvršiti nadaljnja investicijska vzdrževalna dela na posameznih objektih (kuhinja, bazen, strojnica, bazen, zdravstveni del i. dr.), kar bo terjalo znatna sredstva.

Paritetni odbor je določil tudi nove cene za čas od 1. 9. do 31. 10. 1987, ki bodo za udeležence NOB znašale: **14.400.-din v dvoposteljni sobi in 18.000.-din za ostale goste.** Za Zdravišča Dolenjske in Šmarješke toplice pa velja že znani 20-odstotni popust za udeležence NOB (na ekonomske cene, objavljene v prospektih).

Marjan Lenarčič

Prispelo v objavo iz Republiškega komiteja za borce in vojaške invalide

Zneski invalidskih prejemkov

V Uradnem listu SFRJ, št. 44/87 so objavljeni naslednji denarni prejemki s področja varstva borcev in vojaških invalidov z veljavnostjo od 1. 1. 1987 dalje.

Osebn in družinska invalidnina, dodatek za postrežbo in tujo pomoč ter ortopedski dodatek znašajo:

1. OSEBNA INVALIDNINA SKUPINA	OD 1. 1. 1987 – DIN
I.	186.089
II.	134.853
III.	102.034
IV.	75.349
V.	53.652
VI.	33.248
VII.	22.488
VIII.	10.881
IX.	8.097
X.	5.478

2. DRUŽINSKA INVALIDNINA	
– za enega uživalca družinske invalidnine (drugi odstavek 36. člena zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev)	12.114
– za enega uživalca družinske invalidnine, ki je to pravico uveljavil kot družinski član padlega borca (tretji odstavek 36. člena zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev)...	24.228
– povečana družinska invalidnina (39. člen zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev)...	64.610

3. DODATEK ZA POSTREŽBO IN TUJO POMOČ	
– za prvo stopnjo	159.529
– za drugo stopnjo	122.724
– za tretjo stopnjo	85.922

4. ORTOPEDSKI DODATEK	
– za prvo stopnjo	53.842
– za drugo stopnjo	41.082
– za tretjo stopnjo	12.804

B. V istem Uradnem listu so objavljeni še naslednji zneski, in sicer:

- Osnova za odmero **zveznega dodatka za borce** znaša od 1. 1. 1987 dalje 130.227 din.
- Stalni mesečni denarni prejemek znaša za **narodne heroje** od 1. 1. 1987 dalje 130.227 din.
- Osnova za odmero stalnega mesečnega denarnega prejemka **imetnikov Partizanske spomenice 1941, borcev španske narodnoosvobodilne revolucionarne vojne 1936–1939** znaša od 1. 1. 1987 dalje 130.227 din.

Glede na zneske osebne invalidnine po skupinah invalidnosti, dodatka za postrežbo in tujo pomoč ter ortopedskega dodatka vojaških invalidov, znašajo **prejemki civilnih invalidov vojne** od 1. 1. 1987 dalje mesečno:

1. OSEBNA INVALIDNINA CIVILNIH INVALIDOV VOJNE SKUPINA	od 1. 1. 1987 – din
I.	93.044
II.	67.426
III.	51.017
IV.	37.674
V.	26.826
VI.	16.624

2. OSEBNA INVALIDNINA ŽRTEV FAŠISTIČNEGA NASILJA: Žrtve fašističnega nasilja imajo pravico do 25 odstotkov povečanega zneska osebne invalidnine civilnih invalidov vojne, tako, da znašajo osebne invalidnine žrtev fašističnega nasilja:

SKUPINA:	od 1. 1. 1987 – din
I.	116.305
II.	84.282
III.	63.771
IV.	47.092
V.	33.532
VI.	20.780

3. DODATEK ZA POSTREŽBO IN TUJO POMOČ CIVILNIH INVALIDOV VOJNE

Ta dodatek se odmeri v višini 85 odstotkov dodatka za postrežbo in tujo pomoč II. stopnje vojaških invalidov in znaša od 1. 1. 1987 dalje 104.315 din. Žrtvam fašističnega nasilja se znesek **poveča za 15 odstotkov** in znaša od 1. 1. 1987 dalje 119.962 din.

4. CIVILNA INVALIDNINA DRUŽINSKIH ČLANOV CIVILNIH INVALIDOV VOJNE

Ta invalidnina se odmeri v višini **70 odstotkov osebne invalidnine civilnih invalidov vojne** in znaša za enega družinskega člana:

SKUPINA:	od 1. 1. 1987 – DIN
I.	65.131
II.	47.198
III.	35.712
IV.	26.372
V.	18.778
VI.	11.637

5. CIVILNA INVALIDNINA DRUŽINSKIH ČLANOV ŽRTEV FAŠISTIČNEGA NASILJA

Ta invalidnina se odmeri v višini **70 odstotkov osebne invalidnine žrtev fašističnega nasilja** in znaša:

SKUPINA	od 1. 1. 1987 – din
I.	81.413
II.	58.997
III.	44.640
IV.	32.964
V.	23.472
VI.	14.546

Občinske upravne organe, pristojne za vprašanja borcev in vojaških invalidov obveščamo, da bo Poštna hranilnica Beograd novo določene denarne prejemke upravičencem po zveznih predpisih izplačala **konec meseca julija 1987, skupaj z razliko med že izplačanimi zneski in novo določenimi z veljavnostjo od 1. 1. 1987.**

Republiški komite za borce in vojaške invalide

Banjole vabijo tudi v posezoni

Svet Počitniškega doma ZZB NOV Ljubljana – Banjole je na svoji seji dne 30. julija 1987 določil naslednje

DNEVNE PENZIJSKE CENE

Nastanitveni objekt:	od 5. do 25. 9. 1987	od 25. 9. do 25. 10. 1987
DE – 2	8.700	8.300
DE – 1, 3 in podprtil.	8.200	7.600
Blok A, B, NR podprtil.	7.500	–
Počitniške hišice	6.100	–

Člani ZB NOV iz občin članic PD Banjole imajo na te cene popust 1.500 din. V času od 25. 9. do 25. 10. pa bo veljal **IZREDNI POPUST** v znesku 2.500 din, z namenom, da se omogoči čimvečjemu številu članov ZB NOV obisk Banjol. Bazen z ogrevano morsko vodo bo odprt po 15. septembru. Glede prijav in prevoza v Banjole ni sprememb, le cena avtobusnega prevoza se je povečala na 7.700 din.

Potrebna pojasnila dobile na Odboru ZZB NOV vaše občine ali direktno pri recepciji PD Banjole, telefon: (052) 73-144 ali 73-124.

Svet in uprava
PD Banjole

Borci in dediči Tomšičeve na zbornem mestu

Vojašnica Borisa Kidriča v Šentvidu pri Ljubljani je ena izmed mnogih, ki s ponosom nadaljujejo tradicijo slavnih brigad, katerih borci in borke so se kalili v najtežjih trenutkih naše zgodovine, mnogi od njih pa so na pragu tako težko pričakovane svobode darovali svoja življenja, ne oziraje se na številčno premoč sovražnika.

Ena izmed teh je prav gotovo 1. SPUB Toneta Tomšiča, katere borke in borci prav te dni slavijo 45-letnico ustanovitve brigade v vasi Cesta pri Kočevju. Vojaki in starešine vojašnice Boris Kidrič že vrsto let negujejo in

nadaljujejo tradicije slavne Tomšičeve brigade, zato se tudi vsako leto 16. julija, na dan njene ustanovitve, sestanejo na svojem že tradicionalnem srečanju.

Poleg številnih borcev 1. SPUB Toneta Tomšiča, predstavnikov družbenopolitičnega življenja občin, mesta in republike, so se slovesnosti udeležili vojaki, ki so

pred kratkim oblekli uniformo, številni prijatelji in znanci ter visoke vojaške osebnosti, med njimi tudi komandant ljubljanskega armadnega območja Svetozar Višnjič.

Potem ko je zbranim spregovoril predsednik predsedstva CK ZKS Milan Kučan, so najzaslužnejšim posameznikom, družbenopolitičnim in delovnim organizacijam izročili zlate plakete Tomšičeve brigade, srečanje pa se je nadaljevalo v pozno popoldan, v prijetnem kramljanju z vojaki in starešinami vojašnice Borisa Kidriča.

Jože Čurin

V Tomšičevi brigadi se je v 1034 bojnih dneh (od ustanovitve do osvoboditve) borilo 5700 borcev iz vse Slovenije.

Prešernovci domovini in tradiciji

Nadvse praznično vzdušje pa je vladalo tisto soboto v juliju v vojašnici Staneta Žagarja v Kranju, kjer so se na svojem že tradicionalnem srečanju sestali preživeli borci legendarne 7. SNOUB France Prešeren, ki je bila ustanovljena med vojno viro pred štirinajstdesetimi

ninske enote JLA, ki nadaljuje tradicije Prešernove brigade. Slavnostni govornik pa je bil Svetozar Višnjič, komandant ljubljanskega armadnega območja, ki je med drugim poudaril, da moramo enotno in z vsemi silami, bolj kot kdaj koli doslej, vztrajati pri uresničenju

obnovljen in dograjen muzej 7. SNOUB France Prešeren, ki je bil odprt že leta 1975. V njem so našli prostor spominska soba tovariša Tita, spominska soba Staneta Žagarja in spominska soba brigade Franceta Prešerna. Ob izdatni pomoči gorenjskega muzeja se je uresničila dol-

leti pri Špehovi domačiji v Davčni na Gorenjskem.

Goste, nekdanje borce, mladino ter občane Kranja in mlade vojake, ki so tega dne tudi zaprisegli domovini in tradiciji, sta pozdravila predsednik skupščine občine Kranj Ivan Torkar in slobodan Lončar, poveljnik pla-

vanju začrtane družbeno-ekonomske in stabilizacijske politike, obenem pa se moramo z vsemi sredstvi upreti poskusom razvrednotenja pridobitev, ki izhajajo iz narodnoosvobodilnega boja in ljudske revolucije.

Posebno pozornost zbranih v Kranju pa je pritegnil

goletna želja, dograjeni in obnovljeni muzej pa bo v prihodnje obogaten še z dodatnimi dokumenti in predmeti iz naše polpretekle zgodovine in bojne poti Prešernove brigade.

Jože Čurin

Gubčeva je bila delavska tudi ob ustanovitvi

Iz knjige Gubčeva brigada je razvidno, da je imela Gubčeva brigada proletarski značaj, ker so med borci prevladovali delavci. Po socialnem poreklu pa je bila kmečko-delavska brigada, saj je bilo število borcev iz kmečkih in delavskih družin skoraj enako.

Zlasti je to značilno na dan 4. september 1942, ko je bilo skoraj 2/3 borcev delavcev. 4. septembra 1942 je bila sestava 420-ih borcev po poklicih naslednja: delavcev 256, kmečkih delavcev (hlapcev) 22, kmetov 17, posestnikov 2, obrtnikov-gostilničarjev 7, uslužbencev 25, dijakov 35 in študentov 7. Kot je videti, so bili zelo močno zastopani dijaki in študentje, najmanj pa je bilo kmetov. Več kot polovica je bilo delavcev.

Po socialnem poreklu pa je bila sestava borcev nasled-

letnik 1925, torej starost 18 let.

Po narodnostni sestavi je bilo v vrstah borcev Gubčeve brigade tudi nekaj slovencev: 1 Čeh, 1 Poljak, 2 Francozi, 17 Italijanov, 16 Rusov, 11 Srbov, 41 Hrvatov, 3 Črnogorci in 10 borcev neznane narodnosti. Za neznane se ne ve, ali so bili Srbi, Črnogorci, ali kaj drugega, ker se tega iz priimka ne da ugotoviti. Možno je, da so med Italijani všteti tudi Slovenci, saj so imeli posamezni Tržačani Slovenci italijanske priimke. Iz enega izmed dokumentov je razbrati, da so prišli 2. novembra 1944 v brigado: 4 Litvanci, 19 Rusov, 4 Francozi in 2 Poljaka. V naši evidenci so te številke manjše. Pripadnikov druge narodnosti je bilo 92.

Med Slovenci je bilo – če si ogledamo seznam vseh bor-

dva v starosti med 37 in 41 let ter eden v starostni skupini od 42 do 47 let. Iz celotne brigadne sestave pa je padlo 736 borcev, največ v starosti od 18 do 22 let (46 starih osemnajst, 42 starih devetnajst let, 39 starih dvajset let, 34 starih enaindvajset let in 23 starih dvaindvajset let).

Od 81 padlih borcev, ki so bili na dan ustanovitve v brigadi, je znan poklic 72-ih borcev, in sicer je bilo: 49 delavcev, 12 kmečkih delavcev, 3 uslužbenci, 5 dijakov in 3 študentje. Ni pa padel noben kmet.

Izmed vseh 736 padlih borcev Gubčeve brigade je znan poklic za 531 borcev. Največ je bilo delavcev – 331, kmečkih delavcev je bilo 88, kmetov 46, dijakov 23, uslužbencev 20, študentov 17, štirje obrtniki in dva posestnika. Največ je padlo kmečkih de-

Fotografija skupine borcev Gubčeve iz avtorjevega arhiva. Domnevni čas posnetka: 1944. leta

nja: iz delavskih družin 142, kmečkih 118, posestniških 6, obrtniških 26 in uslužben- skih 31.

Starostna struktura borcev pa je bila po času rojstva: 1 borec je bil rojen v času od 1890 do 1895, 5 v obdobju 1896–1900, 15 med letoma 1901–1905, 14 v obdobju 1906–1910, 65 v obdobju 1911–1915, 92 med letoma 1916–1920, 34 leta 1921, 37 leta 1922, 46 leta 1923, 36 leta 1924, 25 leta 1925, 12 leta 1926, 9 leta 1927, 1 leta 1928 in 1 borec leta 1929.

Po starosti je bilo torej nekaj malega več borcev starih od 23 do 55 let kot tistih, ki so bili stari od 14 do 22 let. En borec je bil star 13 let, eden 14 let, 9 jih je imelo 15 let, 6 borcev pa je bilo starejših od 45 let. Prevladovali so borci v starosti od 22 do 26 leta. Do 18. leta starosti jih je bilo 84, nad 18 let starosti pa 336.

Po narodnostni sestavi je bila brigada na dan ustanovitve docela slovenska, saj sta bila samo dva borca Hrvatata. Sestava Slovencev pa je bila – po kraju rojstva – naslednja: 200 Dolenjcev, 116 Ljubljancev, 38 Štajercev, 21 Primorcev (10 z Obale, predvsem Tržačanov), 11 Gorenjcev, 4 Notranjci in 2 Korošci. Več kot polovica borcev je bila Dolenjcev in četrtina Ljubljancev.

Pri ustanovitvi brigade je bil najštevilnejši letnik 1923, to je starost 19 let, na splošno pa je v brigadi prevladoval

cev Gubčeve – največ Dolenjcev (1791), sledili so Primorci (497), Štajerci (433), Ljubljanci (361), Gorenjci (127), Notrajci (67) in Korošci (33).

Med Primorci so večinoma tisti, ki so prišli v brigado marca in aprila 1943 iz okolice Idrije in Severne Primorske. Z Obale so prišli borci v brigado predvsem spomladi in poleti 1944, v taistem času pa tudi večina Štajercev. 20. aprila 1945 so se v brigado vključili borci 5. prekomorske brigade, med njimi tudi nekaj Gorenjcev in Korošcev.

Starostna in druga struktura padlih

Izmed 420 borcev, ki so bili v brigadi na dan ustanovitve, jih je padlo 81. V skupini borcev, starih od 15 do 21 let je padlo 41 borcev, torej največ; 17 padlih borcev je bilo v skupini od 22 do 26 leta, 11 v skupini od 32 do 37 leta, 9 v skupini od 27 do 32 leta, 9 padlih borcev je bilo starih 20 let, 8 starih 21 let, 7 starih 19 let, 6 starih 17 let, 4 stari 18, 4 stari 15, dva stara 16 let,

lavcev hlapcev (74 odstotkov vseh), nato študentov (45 odstotkov vseh) obrtnikov in gostilničarjev (335 odstotkov), delavcev (21,5 odstotkov) dijakov (16 odstotkov), posestnikov (12,5 odstotkov), uslužbencev (12,5 odstotkov) in najmanj kmetov (10,5 odstotkov).

Med padlimi je bilo največ Dolenjcev (380), Primorcev je bilo 89 (z Obale 39), Štajercev 61, Ljubljancev 60, Gorenjcev 15, Notranjcev 13, Hrvatov 10, Korošcev 7, Srbov 3, Italijana sta padla 2, Rusa prav tako 2 ter po en Črnogorec in Francoz.

Od vseh borcev ustanoviteljev jih je padlo 12,65 odstotkov. Od vseh evidentiranih borcev Gubčeve pa jih je padlo 17 odstotkov.

Kot rečeno, te nepopolne analize dovolj nazorno kažejo na sestavo borcev brigade. Ti so bili predvsem delavci, doma iz kmečkih družin, mladi in Dolenjci. Lahko rečemo, da je bila Gubčeva brigada dolenska in obenem delavska brigada, na kar smo ponosni.

Mirko Klančar-Sandi

Elektronabava p.o.

specializirano trgovsko izvozno-uvozno podjetje z elektrotehničnim materialom
LJUBLJANA, Titova 40
tel. 311-988, 311-322, 316-677, p.p. 40
telegram: Elektronabava Ljubljana
Telex: 31 157, 31 626 YU ELNAB

SMELT

global project management

»Vrtec brez vrtca, otroštvo brez mladosti«

Bil je petek, 24. julija 1942. Tudi letos je na ta dan petek. Letošnji koledar je isti kot pred petinštiridesetimi leti. Petinštirideset talcev so pred petinštiridesetimi leti postrelili na Belem polju pri Hrušici. Bil je ponedeljek, 27. julija, kot je letos ponedeljek. Čas strahovito beži, generacija, ki je preživela te viharne čase, je osivela. V soboto, petindvajsetega julija 1942 so okoli enajstih zvečer nemški policisti v Bistrici pri Naklem na Gorenjskem brez zaslišanja postrelili devet vaščanov in zažgali tri največje kmetije.

Tega sobotnega dopoldneva je tesar Andrej Ušeničnik iz Podgore pri Trebiji (iz te vasi je doma sedanji republiški sekretar komiteja za kulturo in znan pisatelj Vladimir Kavčič) prišel ob desetih dopoldne domov in se, kot da bi mu bilo slabo, sesedel na stolček pred hišo. Žena Barbara ga je začudeno vprašala:

»Si bolan?«

Andrej jo je plaho pogledal: »Bojim se. Nocoj so partizani minirali most na Trebiji, čez katerega pelje cesta v Žiri.«

Več ni mogel povedati.

Čez pol ure je zaslišal korake, ki so se bližali hiši.

»Andrej Ušeničnik?« je vprašal nemški orožnik in pogledoval v Andreja in spisek. Barbara je žalostno gledala za njim. Le kako je mož vedel da se bo nekaj zgodilo...!

Tega dopoldneva sta cestarja Janez Frelj in Anton Debeljak v kamnolomu pripravljala gramoz za cesto. Orožniki so ju iskali doma, v Podgori. Ko so zvedeli, da sta v kamnolomu, so naročili sinu enega izmed njih, naj gre tja in jima pove, da se morata takoj zgledati na orožniški postaji na Fužinah.

Frelj in Debeljak sta odložila orodje in se kar prašna in neumita napotila na Fužine. Ni bilo prvič, da so ju poklicali na orožniško postajo. Vedno sta morala kaj narediti, takšna je bila pač njuna služba. Toda tokrat ju je čakalo presenečenje. Nikdar več se nista vrnila domov.

Jože Mur iz Podgore je delal na njivi. Njegova žena Ivana je ležala v golniški bolnišnici, doma pa je bil najmlajši sin Tone še v plenicah. Za vse je moral skrbeti sam. Aretirali so ga na njivi in ko so ga gnali proti Fužinam, je bil bolj v skrbeh za ženo in tri otroke kot zase. Čez 24 ur so bili vsi mrtvi.

Barbara Ušeničnik iz Podgore mi je pripovedovala: »Dotlej se nikdar ni zgodilo, da bi mož prej prišel iz službe. Ni mogel ne govoriti, ne piti ne jesti. Sedel je na stolčku pred hišo in lupil krompir, ko so prišli orožniki in ga odpeljali. Aretirali so sedem Podgorcev, a so enega izpustili. Še danes nihče ne ve, zakaj so jih zaprli pri cestarju Cirilu Vidmarju na Fužinah v klet in ne na orožniški postaji, ki je bila zraven cestarjeve hiše.

Popoldne sem šla na Fužine in skozi kletno okno govorila z vsemi. Nikogar še niso ne zaslišali ne topli. Vprašala sem jih, če vedo, zakaj so jih zaprli pa so le zmajevali z glavo in skomigali z rameni. Sosed, moj bratranec na Fužinah, ki ga je pozabil v žepu. Zvečer so jih odpeljali v škofojške zapore, zjutraj nazaj v gabsko šolo. Sestra Jera je šla zjutraj s konjem in vozom v Škofjo Loko. Iz šole je slišala strahovito vpitje. Ni

vedela, da so tedaj v gabski šoli mučili naše vaščane. Čez dve uri so jih postrelili na ovinku tik ob cesti v Brodeh (to je ob cesti Škofja Loka - Poljane).«

S Podgorci je bil v Brodeh ustreljen predvojni policijski komisar na Jesenicah (služboval je tudi v Beogradu, D. Milanovcu in Celju) Franc Hartman, star 39 let.

Podgorce so streljali v nedeljo. V ponedeljek Hrušičane, v torek pa 50 žrtev v bistriškem klancu. Poleti 1942 so med tako imenovano roško ofenzivo Italijani upepelili preko sto vasi, zato jih ni mogoče naštet. Julija 1942 so Nemci zažgali tri gorske vasi, moške pa pobili: Hrastnik in Koreno v domaškem občini in Gradišče v kamniški. Ob cesti od Kranja proti Jezerskemu so se lotili Spodnje Kokre, ki je tudi pogorela, moške pa so postrelili.

V tistem času je ob porodu desetega otroka umrla žena kmeta Malega Homarja iz Gradišča v Tuhinjski dolini (občina Kamnik). Ob požigu vasi so med vaščani ustrelili tudi očeta in strica teh otrok. Vse družine so izgnali v taborišče. Deset dni starega Petricka so ženske prenašale kar v navadnem lesenem zaboju. Umrl je teden dni po prihodu v taborišče v Nemčiji. Drugi otroci Malega Homarja so zbegano tekali po taborišču in iskali očeta. Prosili so zdaj za kruh, zdaj za mleko, zdaj za pomoč pri opravljanju potrebe. Ivan je bil star tri leta, Stane štiri, Jaka šest, Tomaž osem, Joža devet, Cilka dvanaest in Mica štirinajst.

A še ni bilo konec tragedije te družine, teh otrok. Razdelili so jih v več taborišč, a so po vojni do konca leta le vsi pricapljali domov. Ker je

Gorsko vasico Gradišče v kamniški občini so 8. julija 1942 gestapovci požgali, vaščane pa vse, razen enega, postrelili. Trupla so zgorela v gorečih gospodarskih poslopjih, vsakega pa so pred smrtjo osebno vprašali po gošarjih. Na tem mestu (na sliki levo) je zdaj postavljeno spominsko obeležje. (Foto: J. Vidic)

bil dom uničen, so šli na mamin rojstni dom, kjer je že bilo deset domačih otrok.

»To je bil vrtec brez vrtca, otroštvo brez mladosti,« mi je rekla Marija Razpotnik, hčerka Malega Homarja.

Ozrmo se še po Notranjski.

Italijanski vojaki so prijeli kmeta Matjona iz Pudoba, ki je šel po seno. Kot toča so po njem padali udarci: »Si partizan? Kje so partizani? Slovenci ste vsi partizani!«

Mož je uporno molčal in razmišljal o sinu, ki je bil partizan in o mladoletnih otrocih, ki jih bodo odvlekli v kdove katero taborišče. Kmetov molk je kot veter žerjavico še bolj razvnel moralne strasti vojakov. Pa nekemu šine v glavo misel, da ga je treba temu primerni kaznovati. Poiskal je velik žebelj in ga s kladivom zabil nesrečniku v glavo.

Iz okoljenih Dan so odpeljali štiri zvezane moške in

štiri zvezane ženske na hrib Peščenek. Kriki, rafali in tišina. Da, prav vsi so vedeli, kaj po krikih in rafalih pomeni tiho. Smrt je pohotno nadaljevala svojo pot.

Zadnje dni julija 1942 so kmetje z Babnega polja šli daleč od doma na senožeti kositi travo. Slišali so streljanje, videli vojake, a se niso hoteli skriti. Saj so kosci, ne vojaki. Morda jih bodo malo spraševali o partizanih, a se bodo že pomenili, saj so ljudje. Nikogar ne bodo izdali, so si mislili.

Italijanski rablji pa niso imeli posluha za taka razmišljanja. Francko Troha, ki je očetu prinesla zajtrk, so spodili domov, potem pa vse kosce pobili.

Italijani so s hinavsko-sladkim glasom nagovarjali žene in dekleta, da so šle po gozdovih in senožetih vabit može in sinove, naj pridejo domov. Ni se jim treba skrivati, nikomur, ki ni partizan, se ne bo zgodilo nič hudega. Prvim, ki so se vrnili, so prijazno ponujali cigarete in drugega za drugimi zapirali v razred babnopoljske šole. Tako so prihajali v šolo kot nekoč šolarji. Prvim so ob-

ljubili, da jih bodo kmalu izpustili, tisti »kmalu« pa ni prišel. Italijani so sneli krinko in zaj je v sobi zavrelo. Zasliševalci so tolkli po žrtvah, spraševali, kričali in grozili. Pri sodnikih je sedel izdajalec Kunštelj in za vsakega povedal, kaj zasluži: internacijo ali smrt.

Štirideset fantov in mož so spravili na kamion in odpeljali na hrib Vražji vrtec, na severozahodni strani Babnega polja. Tja so jih vozili po skupinah. Žene in otroci kričijo, vojaki se zaganjajo vanje, z Vražjega vrtca odmevajo strel in rafali. Jože Troha se opoteče proti sodnikom:

»Med zvezanimi stoji moj edini sin. Mlad je, nikomur ni skrivil lasu, jaz pa sem že star...«

Sodniki se posvetujejo. Naj bo, prošnja je uslišana. Na kamion gre stari Troha, sina pa odvežejo in potisnejo v skupino, ki bo šla v internacijo.

Z Vražjega vrtca spet za reglja orožje. Jože Troha se je zvalil na 39 trupel v jami, da bi sinu rešil življenje.

Jože Vidic

Izpoved interniranke št. 18681

Nekega poletnega dne zgodaj zjutraj, ob pol petih so nas presenetili Nemci. Bilo jih je okrog 25, aretirali so nas in nas odpeljali v ptujske zapore. Trinajstega julija 1942. leta so nam zaradi izdajstva zažgali domačijo. Izdali so nas, ker smo bili povezani s herojem Lackom in njegovo četo. V ptujskih zaporih so nas ločili, starše in sestro so odpeljali na grad Borl pri Ptuj, od tam pa v celjski Stari pisker, kjer so jih tudi ustrelili.

Družović Gregor, roj. 2. 1883, Družović Marija, roj. 22. 2. 1884, Družović Antonija, roj. 23. 3. 1920.

Vse tri so 30. 7. 1942 kot talce odpeljali v krematorij v Grar. Pokopani so v skupni grobnici, njihova imena so vklesana na spomeniku, saj so darovali svoja življenja za boljši jutri. Mene, Jožefo Družović, roj. 14. novembra 1925, poročeno Vrenko, so kot mlado dekle mučili v ptujskih zaporih, potem so me odpeljali na grad Borl pri Ptuj, od tam pa v koncentracijsko taborišče smrti Auschwitz, kjer sem preživela mučna in strahotna leta od 13. julija 1942 do 15. avgusta 1945. Takrat sem se vrnila v našo svobodno domovino. Ker sem od 1. marca 1942 do 12. julija 1942 aktivno sodelovala v NOB, imam priznano dvojno dobo. Da ne bi slučajno kdo pobegnil iz taborišča, so nas na rokah žigosali kakor živino in vsak je dobil svojo številko. Moja lagerška številka je bila 18681.

Težko je z besedami opisati vse grozote, ki sem jih videla in doživljala.

Če človek tega ne doživi, ne more verjeti, da se je sploh kaj takega dogajalo. Ne da se povedati, koliko grozot, lakote in strahu sem doživela. Zbolela sem za grižo, tifusom. Leta 1943 sem za las ušla smrti, da me niso odpeljali v plinski krematorij. Takrat smo namreč bivali v barakah, ki so se imenovali bloki. Imeli smo svojo paznico, ki nas je nadzorovala. Vsaka baraka je bila označena s svojo številko in imenom narodnosti. Nekaj dni pred božičem, leta 1943 je bilo premrzlo, pa nismo šle na delo, zato smo bežale. Začeli so nas loviti in nas tudi ulovili, a nas je ta naša paznica rešila smrti. Prosila je glavnega lagerführerja 22, ker smo bile pridne, delavne, da nas niso poslali v krematorij. Ni bilo vode, ljudje so ležali po tleh v blatu, bili smo sestrđani, po nas je lezla mrčes, še posebno uši. Z nami so de-

lali tudi razne poiskuse. Vbrizgavali so nam razne strupe, da bi ugotovili, kdo je bolj odporen. Močnejši so preživeli. Prihajalo je vedno več transportov z ljudmi, večinoma Židi. Na tisoče ljudi: otrok, mater, deklet, mož je pogoltnila plinska peč. Ljudje so se morali postaviti v kolone, prešli so jih po pet in pet, jih zapisali, nato pa so izbirali močnejše za delo, šibkejše za plinsko peč. Delo je bilo težaško, zato so pogosto umirali. Preden smo šli na delo, nam je zaigrala godba. Esesovci so nas čakali s psi in nas spremljali. Psi so spuščali na nas, še posebej na Žide, z izgovorom, da jim je ušel. Gledali smo ljudi, onemogle od dela, ti so si morali sami izkopati jame, stopiti vanje, mi pa smo jih morali žive zakopavati in na grobove postaviti lesen križ. Za to je bil zadolžen Pelman - vođa ujetnikov.

Bil je nagrajen, če je do smrti izmučil čimveč ljudi. Noseče žene so pobijali, ker ni bilo dovolj vode in hrane. Pobrali so nam vso zlatnino, v hrano so nam dajali reko tekočino, da ženske niso imele mesečne čišče. Vse so ostrigli, obrili, vsi smo bili podobni okostnjakom. Ohranjene ženske so izbirali za lepše delo, marsikatera se je sama javila, ker ni vedela, kaj jo čaka. Zlorabljali so jih ese-

sovci, nato pa so jih odpeljali v plinske peči. Mene niso izbrali, niti se nisem sama javila, saj sem imela 35 kilogramov. Ves lager je bil obdan z žico, v kateri je bila elektrika; tako nisi imel možnosti, da bi pobegnil. Nemci so slutili, da se bliža fronta, zato so nas v kolonah poslali proti Bergen-Belsnu, do tja smo hodili tri dni in noči. Nemci so nam zastropili hrano, tako da tri tedne nismo nič jedli, pili smo samo vodo. Mnogo jih je takrat pomrlo zaradi lakote. Amerikanci so zajeli Auschwitz, Angleži pa so nas osvobodili. Dali so nam hrano, obleko, da smo si malo opomogli. Poslali so nas domov. Devet dni in noči sem se vozila v vagonih za živino.

To je le delček doživljanja. Upam, da se te strahote ne bodo nikoli več ponovile. Ljudje ne vedo, kaj pomeni biti svoboden v svobodni domovini. Zato spoštujmo ljudi, ki so te strahote doživljali, ljubimo svojo domovino. Imejmo se radi, bodimo složni, sleherni naj prispeva svoj del za boljši jutri. Vsi si želimo, da se kaj takega nikoli več ne bi ponovilo.

Naj dodam še to, da sem 7. novembra 1962 leta dobila v Beogradu medaljo za slug za narod, odlikoval me je predsednik Federativne ljudske republike Jugoslavije.

J. Družović

proizvodno in trgovsko podjetje

zmaga

61000 Ljubljana Mivka 25
Telefon: 224-431, 224-452
Žiro račun: 50101-601-15650

NAKO
KOVINARSKO PODJETJE
ŽELEZNIKI

Otoki 16- 64228 Železniki

SPENJALNIK MODEL 3500

Zdenko Picelj

Osvoboditev Novega mesta

Popuščanje okupatorjevega pritiska

Po hudih preizkušnjah štiriletna okupacija se je približala odrešilni mesec maj 1945. Novomeščani, na gosto zagrajeni z žičnimi ovirami in zloveščimi bunkerji, sicer niso prejeli popolnoma točnih poročil, kljub temu pa se je čutilo popuščanje okupatorjevega pritiska. Že samo dejstvo, da so partizanska in zavezniška letala obvladovala nebo nad Dolenjsko in še posebej nad Novim mestom, kateremu niso mogli Nemci in domobranci nič več nasprotovati, je vidno dvignilo borbeni duh in moralo med mestnim prebivalstvom.

Dne 26. aprila 1945 je bil dan, ko so prebivalci Novega mesta dobila spoznanje, da okupatorjeva slava zahaja. Po mestu so krožile razne novice, v zraku pa je neprestano bobnelo. Zvečer so na Gorjancih zagoreli veliki kresovi, na dan ustanovitve OF, 27. aprila, pa so ves dan drle velike kolone hrvaških ustašev in Nemcev skozi Novo mesto. S seboj so vlačili veliko ujetih, raztrganih in sestranih Bolgarov. Zakos kruha je dal Bolgar tudi žepno ali ročno uro, nalivno

pero, karkoli, kar je sicer imelo neprimerno večjo vrednost. Novomeški Nemci in domobranci so opazovali te valeče se kolone z dokaj čudnimi občutki.

Kolikor bolj se je bližal 8. maj 1945, toliko večje razburjenje je bilo med okupatorji, pa tudi med prebivalstvom. Ozračje je bilo zelo napeto in nihče ni imel nikjer pravega obstanka.

Dne 7. maja 1945 ob 23.00 uri je radio sporočil novico:

»Admiral Dönitz, vrhovni poveljnik nemške armade ukazuje, da naj se na vseh frontah ustavijo vse sovražnosti. Zlasti pri umiku ne sme nihče več uničevati pomembnih zvez v sovražnih deželah«.

Partizanska komanda mesta Novega mesta, ki je bila prve majske dni leta 1945 na Riglju, prej pa na Štalah nad Semičem, se je premikala iz Koroške vasi in Vinje vasi v koloni proti Novemu mestu. Čez Barončev hrib so prišli 8. maja zjutraj do Gotne vasi, se ustavili pod Mrvarjevim kozolcem ter zasedli nemške strelske jarke, ki so jih sovražniki opustili in se prese-

lili v varnejše utrdbe v mestu.

Pogajanja

Dne 8. maja 1945 okrog devete ure zjutraj sta na pogajanja na blok blizu Ovčakove hiše v Gotni vasi odšla zastavnik NOV Tone Pavlič in kurir komandanta mesta Novo mesto Slavko Kren iz Draganjih sel. Z druge strani sta prišla dva nemška oficirja, z njima pa kot tolmač domobranec Puntar, nekdanji prometnik v Novem mestu. Nemci so predlagali partizanoma, naj bi šli na pogajanja o predaji mesta v Novo mesto, kjer da imajo pripravljeno sobo za razgovore, kar pa sta odločno zavrnila. Od Nemcev sta zahtevala, naj mesto takoj zapustijo ter položijo orožje pred partizani v Gotni vasi, potem pa lahko odidejo, kamor hočejo, sicer bo sledil splošen napad na mesto. Nemcem ni bilo od tega, da bi položili orožje v Gotni vasi, zato so dejali, da bodo orožje položili v mestu. Toda partizani nista popustila. Iz bunkerja na bloku je prišel še domobranec Zelinger in si radovedno ogledoval Pavličovo brzostrelko. Pavlič je bil ponosen nanjo,

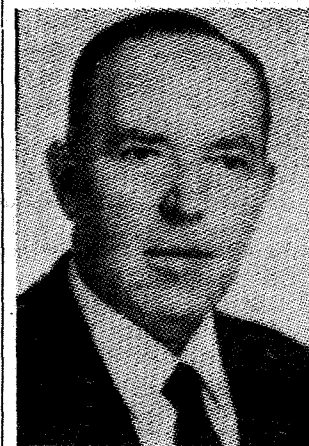
saj jo je dobil kot nagrado za junaštvo, ko je rešil ujet partizansko patruljo, v IX. korpusu. Nemški oficir je bil radoveden, katera brzostrelka ima okrogel šaržer. Rekel je Pavliču, naj mu pokaže, kako gredo naboji v cev. Pavlič je dejal, da je brzostrelka ruska, nato pa je izvlekel ruski boben z 72 naboji, da bi mu ga pokazal. Še isti trenutek pa je izza pasu potegnil kratki ravni šaržer in ga ročno vtaknil v avtomat. Nasprotniki so se spogledali in spoznali da je partizan zelo previden. Tudi tokrat jim ni uspelo, da bi preliščili partizana in ju morda obdržali kot talca.

Nemci so se vedli dokaj prijazno in spraševali, koliko partizanov je pred mestom. Pavlič jih je pošteno nalagal in prestrašil, ko jim je odgovoril, da je pred mestom enajst tisoč partizanov, čeprav je v resnici celotna komanda mesta Novo mesto s komoro vred štela le okoli 280 borcev. Oficirja sta hitro sedla v avtomobil, še prej pa naročila partizanoma, naj počakata, da bo kurir prinesel sporočilo o odločitvi njihovega komandanta. Partizana sta počakala, a vrnil se je samo Puntar, ki jih je ponovno prepričeval, da naj gresta z njim v mesto. Toda oba sta to odklonila in povedala, da bodo od zdaj naprej ukazovali partizani.

V spomin prizadevnemu intendantu

Skupnost borcev Notranjskega odreda nas je – z nekaj mesečno zamudo – prosila, naj ponatisnemo In memoriam Emilu Colji, ki je umrl konec lanskega leta in o katerem je pisal Primorski dnevnik; mi njegovega odhoda s poti, ki jo je hodil kot eden vidnejših borcev Tomšičeve brigade, Notranjskega odreda, Gubčeve brigade in brigade Fontanot, nismo zabeležili, zato povzemamo, kar je objavil Primorski dnevnik.

Novica, da je v Ljubljani preminil Emil Colja, zavezanec Slovenec, borec za pravice svojega naroda in nosilec Partizanske spomenice 1941, se je kot blisk razširila med tržaškimi Slovenci, kjer je bil znan in priljubljen in kjer je vsa povojna leta aktivno deloval na kulturnem in tudi na narodnoosvobodilnem področju.

Že nekaj let je, kar ga nismo srečali na naših prireditvah, v družbi svoje žene Tončke iz znane družine Bidovec. Ta njuna odsotnost nas je prizadela, saj smo ju bili vajeni videti, se z njima pogovoriti in tako vzdrževati tiste tovariške, prijateljske vezi, ki pač vežejo dolgoletne anti-fašistične borce. Vedeli smo, da nista pri dobrem zdravju in da sta se zaradi tega tudi preselila v Ljubljano; vendar sta tu in tam le zašla med nas, predvsem, kadar je šlo za kakšno pomembnejšo spominsko svečanost ali manifestacijo. Emila na žalost ni več med živimi: Umrl je v Ljubljani, kar daleč od Škrbine na Krašu, kjer se je rodil 11. septembra v narodno zavedni in napredni družini. Takoj ob začetku druge svetovne vojne je vedel, kakšna je njegova naloga. Že julija 1941 se je povezal z začetnikom narodnoosvobodilnega gibanja na Tržaškem, Oskarjem Kovačičem, ki je prišel v Trst po nalogu centralnega komiteja KP Slovenije, prav z nalogo, da razširi osvobodilno gibanje tudi na tem območju. Ta-

koj se je vključil v delo, ter kot ostali aktivisti začel z zbiranjem denarnih sredstev, oblačil, sanitetnega materiala ter skrbel za skrivna zatočišča in bunkerje za ilegalce, ki so prihajali v Trst, kot tudi za pridobivanje novih sodelavcev in simpatizerjev. Takoj na začetku je stekla v Trstu velika akcija za raznašanje propagandnega gradiva in literature, ki naj bi prebivalstvo obvestila o pomenu osvobodilnega gibanja. Tudi v to delo se je Emil vključil delavno, tako kot tudi v organiziranje raznih sestankov in v druge akcije (napisne akcije, v trošenje letakov o vsebini Osvobodilne fronte). Pri svojem delu je bil Emil Colja povezan s številnimi aktivisti in ilegalci, na primer z Darkom Marušičem, Albinom Čotarjem, Jožkom Udovičem in drugimi. Ko je v Trst prispel ciklostil za tiskanje gradiva o osvobodilnem gibanju, so to delo zaupali Emilu Colji in še nekaterim drugim tovarišem. Colja je bil poleg tega tudi član gospodarskega odbora, v katerem sta bila, med drugimi, tudi Stanko Babič in Ivan Gorkič. V začetku leta 1943 je bil sprejet tudi v komunistično partijo Slovenije, takoj nato pa je bil aretiran ter odpeljan v posebni bataljon v Aquilo. Od tod je septembra 1943 skupaj z drugimi slovenskimi tovariši zbežal domov in se še istega leta priključil partizanom v Tomšičevi brigadi, Notranjskem odredu, v brigadi Fontanot in v brigadi Matija Gubca. Bil je komisar čete, intendan bataljona in je opravljal še druge pomembne funkcije.

Vsa povojna leta je bil aktivno udeležen v naši kulturni dejavnosti. Ni je bilo prireditve, kjer ne bi bil navzoč, ni je bilo manifestacije, kjer ne bi dokazal navezanost na svoje narodno poreklo, kot tudi na ideale osvobodilnega gibanja. Njegova smrt pomeni torej veliko izgubo, ne samo za družino, temveč za vse, ki smo ga poznali, ga spoštovali in imeli radi.

N. L.

Metod Jurčič

Iz zapisov o drugem pohodu Druge grupe odredov

Od Muljave do Dolomitov

Dvajsetega junija zvečer je krenila dolga kolona štirih bataljonov na dolgo, utrudljivo pot, na drugi pohod čez Gorenjsko in Štajersko. Na Štajersko nismo, kot se bo kasneje izkazalo, vsi prispeli. Od tistih, ki smo prekorali »nemško mejo«, se nas je zelo malo vrnilo.

Pohod se je začel slovesno. Na čelu vsakega bataljona je nosil zastavonoša zastavo, za njo pa šel harmonikar. Iz mladih grl je donela partizanska pesem. Ob poti pa špalir prebivalcev. Od nas so se poslavljali pristrčno, toda mnogi so imeli solze v očeh.

Pohod od Zapotoka naprej smo nadaljevali 23. junija podnevi, v lepem sončnem vremenu. Po beli cesti skozi požgano Kravno peč proti Sv. Vidu se je zopet pomikala kolona dvojnih vrst, z razvitimi zastavami, harmonikarji in veselo borbeno pesmijo. Lepo sončno vreme je temu pohodu dajalo poseben čar. Potovali smo še ved-

no brezskrbno, kot da bi bilo ozemlje osvobojeno. Nekje v okolici sv. Vida smo se ponovno utaborili za dva dni. Ko smo se čez noč dobro odpočili, smo šli naslednjega dne k malemu kraškemu potoku, ki se vije čez hribovske senožeti kot ponikalnica.

Vsak naj bi si po svojih močeh opral perilo in si posušil na soncu, se za silo znebil uši. Tu smo priložnost za to še imeli, kasneje, na Štajerskem, je ni bilo več. Pri tem smo tudi ugotovili, da je potok poln rakov. Do ramen v vodi smo začeli stikati poluknjah, nalovili smo jih precejšnje število in si jih pripravili kot posebej slasten poobedek. Pot smo nadaljevali proti 25. junija, v temni noči, vendar proge te noči nismo skušali preiti. Ker je štab po predhodnicah ugotovil, da je proga zelo močno zastražena in da je ni mogoče preiti brez bojov, smo se tega dne vrnili v tabo-

rišče, nekam pod Vinji vrh, da bi se za prehod bolje pripravili.

Čez dan je štab grupe odločil, da se poskušamo prebiti čez progo ponoči v dveh skupinah po dva bataljona. Skupina, kateri bi se prvi posrečilo priti čez progo brez bojov, naj bi potem napadla Italijane v bunkerjih ob progi, jih zamotila in tako omogočila prehod tudi drugi skupini. Nastopila je deževna, zelo temna noč 26. junija. Kot prva skupina sta se po zelo strmi rebri po blatni gozdni poti proti približevala Simonov in Šiškov bataljon s štabom grupe. Zaradi težavnih razmer se ni bilo mogoče spustiti iz hriba do proge v potrebni tišini. Zdaj je okoli čevljev zadel v kamenje, zdaj je nehote zarožljalo orožje. Ko smo se po strmi poti približevali progi, je zelo močno deževalo. Italijani so nas odkrili in nam z močnim obstreljevanjem iz bunker-

jev onemogočili prehod čez progo. Stane je odločil, da se vrnemo in poskušamo drugič, v ugodnejših razmerah. Simonov bataljon in štab grupe sta se vrnila v taborišče. Šiškov bataljon se je utaboril v bližini Ljubljanskega vrha. Ker smo bili do kože premočeni, v taborišču pa so bile cele skladovalnice bukovih drv, smo v mali dolinici zakurili zelo močan ogenj. Ob njem se je sušil cel bataljon. Obleko smo seveda imeli kar na sebi, močna toplota ognja pa nas je kmalu popolnoma posušila in smo se tako izognili prehladam.

Ker prvi skupini dveh bataljonov (Simonovem in Šiškovem) prehod ni uspel in so nas predčasno odkrili, sta se vrnila tudi bataljona, ki sta tvorila drugo skupino (Jankov in Zdravkov). Da pa Italijani ne bi odkrili Drugo grupo in njene namere prebiti se v Dolomite, je bilo odločeno, da se bodo v noči 29. junij prebili vsi štirje bataljoni, če je potrebno, tudi z bojem.

Še neobjavljeno V slovo

Draga Piliš (Čenčič) nam je poslala še neobjavljeno pesem, ki jo je ob smrti njene sestre Vilke Čenčič-Saše, študentke medicine, na Žirovskem vrhu 3. avgusta 1943. leta spesnil Blaž Vrhunc-Ostrovhar, komandant Škofjeloškega odreda.

Vilka Čenčič se je rodila 18. marca 1922 v Selcah nad Škofjo Loko v revni kmečki družini, ki je vsa sodelovala v narodnoosvobodilnem gibanju. V težavnih socialnih razmerah je maturirala na klasični gimnaziji. Jeseni 1940 se je vpisala na medicino v Beogradu. Po začetku vojne se je vrnila v Ljubljano in se 1941 vpisala v 2. letnik medicine. Bila je ves čas povezana z OF. Ko je odklonila italijansko ponudbo, naj študira v Rimu, je pobegnila čez mejo domov in takoj začela sodelovati s partizani. Da bi partizane laže oskrbovala s sanitetnim materialom, se je zaposlila v bolnišnici na Golniku. Ko pa je maja 1943 izvedela, da je izdana, je odšla k partizanom. Postala je bolničarka v Prešernovi brigadi. Ko je bila na poti na Notranjsko obkoljena na Žirovskem vrhu, je 3. avgusta 1943 padla.

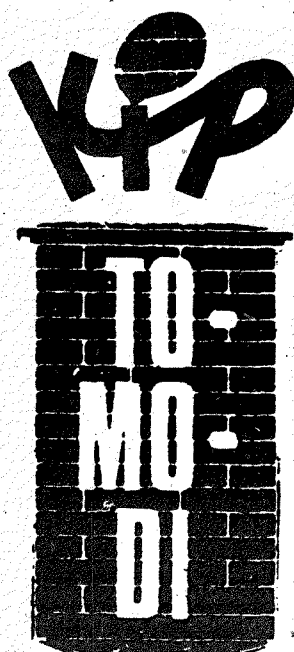
Pšenico žele so žanjice
na obronkih Žirovskega vrha,
ko jastrebljanil je med ptice
v podobi okupatorja.

Mama obupno bo jokala,
v očetu vzklik bo bes teman,
sestra te zaman čakala,
brat osvetil bo ta dan.

Ko bo usoda mir vznanila,
tedaj vrnili se bomo mi,
s cvetjem tvoja bo gomila
krasila lepše – boljše – dni.

Tedaj si padla tovarišica,
za svobodo, dom, očeta,
zakrila smrt je nežna lica
ko bila si sred poleta.

Kaj niste nam krivice
dovolj že prizadejali,
zdaj nam še tovarišice
besno koljete z bodali.

MONTAŽNO INDUSTRIJSKO PODJETJE

TOPLEJE IN CENEJE

topli montažni dimnik
z gibljivo kisloodporno
ognjestalno šamotno cevjo

Materina pisma sinu – borcu

Nadaljujemo z objavo izbora pisem, ki jih je od spomladi štiriinštiridesetega do konca vojnih dni v maju petinštiridesetega pisala mati svojemu sinu-borcu Zvonetu Gabriču in v njih karseda neposredno orisala podobo Loške doline v zadnjem vojnem letu.

Viševsek, dne 23. 6. 1944

V preteklem tednu smo imeli obiske iz Štajerske, in sicer naše rojake iz Sevnice: Štojs Božo, Pečar Franc, Butkovič Štefan in Vrtovšek Peter, vsi iz Gubčeve brigade, ki se že osem dni zadržuje v naši dolini (Loški dolini). Pogostili smo jih z vsem, kar smo imeli doma. Priredili so nam že krasen miting s petjem in godbo na harmoniko in violino. Posebno mi je bil všeč govor generala Avšiča.

Viševsek, dne 30. 7. 1944

Zadnjič ti nisem vse opisala o našem letališču in pristanku zavezniških letal. Prvi večer sem bila tudi jaz zraven očeta na letališču, čeravno je bilo prepovedano za civile. Imela sem srečo, ker sem bila sama med drugimi tovariši in me je pustila straža.

Bila je krasna in prav romantična noč, nebo jasno. Zdelo se mi je, da še nikoli niso zvezde in mesec tako lepo svetile kot tisto noč. Trije veliki kresovi so goreli, na največjih hribih okoli letališča pa je bilo čez dvajset manjših kresov. Nepopisna napetost je zavladala, ko zaslisišmo prvo letalo. Vse nas je skrbelo, kako bo vendar ta ogromna letelca trdnjava pristala sredi noči. Nekaj neverjetnega, trikrat ali štirikrat zaokroži nad letališčem in posveti z močnim reflektorjem. Brnenje se je vedno bolj in bolj slišalo. Angleški častniki, ki se sedaj nahajajo v naši dolini in so vedno prisotni pri pristajanju letal, so naredili umetni ogenj. Ko smo se vsi sami sebe spraševali, ali je resnica, kar nam je nudila tista prekrasna noč, je med tem časom srečno in pravilno pristalo prvo letalo. Tudi pri belem dnevu ne bi lepše. Teren je pa tudi kot nalašč za letališče, ker je jako kamnito.

Zelo je ugodno za našo vojsko, da nam naši zaveznički

nudijo, kar je najvažnejše; sanitetni material, hrano in drugo. Tretjo noč so pristala kar štiri letala. Sedaj je bolj strogo, zraven ne sme nihče drug kot vojska, ki vrši stražo in vozniki. Vseeno uživamo, ker se zelo lepo vidi iz našega stanovanja. Toliko časa smo na oknih, da vidimo kako pristajajo in se zopet dvignejo. Nismo nič zaspali, čeprav je ura dve po polnoči. Med našimi ljudmi, kateri radi obupajo, se je sedaj zelo dvignila morala, ko so se prepričali, da so v resnici Angleži in Američani naši zaveznički, ne pa od švabobrancev, kot so do danes trdile njihove družine. Celo širijo laži, da Rupnikova vojska ni za Nemce, ampak za Angleže. Ne vem, katero bodo sedaj »pogrunjali«, da se bodo do konca poraza tolažili.

Pretekli četrtek nam je zopet Gubčeva brigada priredila krasen miting. Udeležili so se ga tudi angleški častniki, vseh je deset. Po končanem mitingu jih je fotografiral tovariš Bavec, skupaj s partizanskimi častniki. Vem, da se ti bo čudno zdelo, da se je tega mitinga udeležil tudi župnik Presetnik iz Starega trga. Bilo se je za jokati in za smejeti, kakšna je današnja mladina. Pojejo iz dna duše krasne partizanske pesmi in navdušeno vzklikajo: živel Stalin, živel naš Tito, živeli naši zaveznički, živela naša vojska itd.

Ker sem sedela ravno v tretji vrsti za častniki, sem imela priliko opazovati obraze naših novodošlih gostov. Kar bralo se jim je zadovoljstvo iz obrazov, ki so videli in slišali, kako vse hrepeni in si želi svobode, bodisi staro ali mlado. Nek Anglež govori perfektno hrvaško. Ves čas je moral ostalim tolmačiti, zakaj tako navdušenje. Mladina ni vedela kaj od sreče in veselja početi, ko je videla

med našo vojsko zavezniške častnike. Danes zvečer grem zopet na miting, ki ga priredi Ljubljanska brigada. Ta brigada štiti letališče pred sovražniki.

Viševsek, dne 11. 8. 1944

Naša oblast je dobro ukrenila, da je nekaj zagrizenih sovražnikov poslala na prisilno delo, ker so širili sovražno propagando. Med temi je bila tudi služkinja kapitalista Kovača, Mica. Sedaj imajo drugi strah. Izvršenih je bilo tudi nekaj rikvizicij pri družinah, ki so poslale svoje sinove k domobrancem, da se bore proti svojim lastnim bratom. Niso vredni usmiljenja!

Naši nasprotniki čakajo in čakajo domobransko vojsko in se zanašajo na obljube svojega župana Kržiča, ki je našel zavetje pri nemški vojski na Rakeku. V »Slovenecu« so pisali, da so Loško dolino očistili od partizanov. Morda bi se to zgodilo, da ni naša vojska tako hrabra. V »Domoljubu« so celo sami priznali, kako so z Nemci vred bežali z bunkerjev pri Štampetovem mostu, ki so ga napadli partizani.

Tudi župnik Presetnik iz Starega trga je spregledal, kje je pravica in resnica. Tudi njegove sorodnice Rezka in Ivanka se sedaj udeležujejo mitingov in sestankov. (Verjetno je bila to le navidezna naklonjenost NOB, medtem ko je tajno deloval proti nam in je bil kot tak obsojen po osvoboditvi).

Ravno duhovniki imajo največ vpliva na tista zakrknjena srca in zaslepljene oči, ki ne ločijo dneva od noči. Zavezniška letala še vedno pristajajo. Danes teden je Rupnikova štoklja (vojaško izvidniško letalo) kontrolirala letališče. Delavci so hitro zbežali v gozd, samo dva vola sta bila zadeta od granate. Letališče se še vedno širi, dela se dan in noč.

Oh, kako je dolga pot...

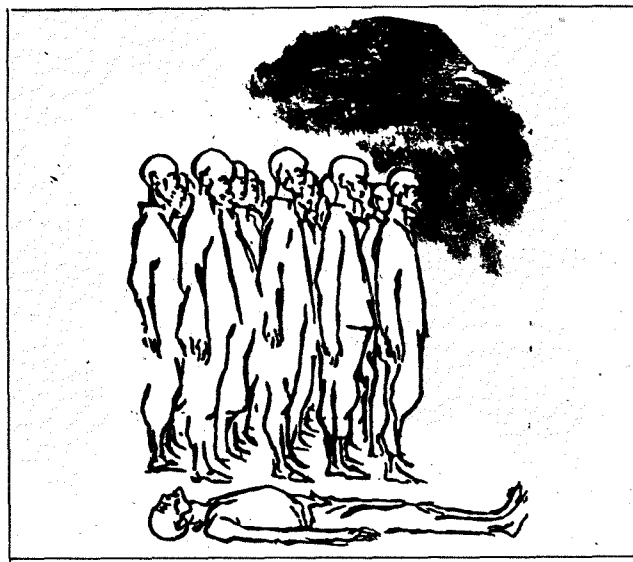
Spomini in pričevanja Justine Jagodič

Iz dnevnika, 28. aprila 1945.

Dopoldan je bil naenkrat alarm: vsi bloki se moramo odpraviti na pot proti severu – v Stettin. Evakuacija taborišča pred bližajočimi se Rusi. Naša skrita želja je, da ostanemo in počakamo Russe. Tako se nas je nekaj skrilo na vrhnjem pogradu v enem od blokov. Mene je namreč morila zavest, da 80 kilometrov dolge poti ne bom zdržala, ker sem bolehal za ishiasom. Znano nam je bilo, da Nemci vsakega, ki na poti omaga, ustrelijo. To so nam povedale ženske, ki so prišle v Ravensbrück iz Auschwitza. Tudi to taborišče so namreč izpraznili. Tako smo žele na pogradu. Odločitev je bila težka. Vojna je stekla na peti blok k Lori vprašati, ali nas lahko vzame. Seveda nam je bila takoj pripravljena pomagati. Minka Golob, Kati, Vregova mama, so se nam tudi priključile. Okolje

jale, kako si katera zamišlja svobodo. Vojna je v duhu videla cvetočo jablano, in res jo je zagledala ob prihodu skozi taboriška vrata. Svobode sicer še ni bilo, vendar je bila veliko vredna že zavest, da se nemška mašinerija podira.

Gremo skozi mesto Fürstenberg, kjer je cesta polna vojaških transportov, civilnih beguncev in nas. V zasebni hiši zagledam Liesl Müller, Bartenau in Zillingen, nemške zapornice, ki so jih že prej spustili iz taborišča iz bojazni, da bodo Rusi ob prihodu Nemke postrelili. Pa so se kar tu nastanile. Prej so bile v moji baraki, zato se pozdravim z njimi, pa že ena od esesovk blekne, da so iz kaceta. In že zažvižga pazniški bič. Vojaki nam iz vozil kličejo, da bo trpelo le še nekaj dni, pa se nočemo pogovarjati z njimi, ker oči paznic skrbno spremljajo naše gibanje. Me smo vesele,

je bilo zoprno. Rusinje in Poljakinje z majhnimi, kričnimi otroki. Nobeno okno se ne sme odpreti, kadijo pa z otroki v naročju. Mija znaša posteljino skupaj, Vojna ima druge opravke, Kati in Minka pobegneta. Vregova me moti. Zaprem oči, premišlujem... Zakaj naj bi tu ostale samo Rusinje, otroci in bolniki, ki ne morejo na pot? Mislijo minirati taborišče, ga vreči v zrak kakor druge in tako zbrisati s sveta žive priče svojih dejanj? V trenutku se odločim, skočim s pograda in že smo zunaj. Vojna mi pribori prostor v vrsti za dvokilogramski paket Unre, ki ga dobi vsaka za na pot. Tokrat prvič dobimo pakete, čeprav jih je Rdeči križ že prej pošiljal. Kar hitro smo pri izhodu, skoraj med samimi Slovenkami. Vojna išče tri dekleta s Proseka, Slavko, Vido in Silvo. Silva je namreč hudo bolna, jetična. Pred mesecem ali dvema jo je Vojna rešila krematorija in jo skrivala v enem od blokov. Le kako bo to dekle zmoglo tako dolgo pot? Strašen nered je, brezvladje, zmešnjava. Mija pograbim samokolnico, nanjo zložimo pakete in nahrbtnike, ki smo si jih zadnje čase sešile iz vseh mogočih cunj. Obljubimo druga drugi pomoč do kraja, vse posebno meni, ker sem invalidka. Spreved se premakne skozi taboriška vrata – po dobrem letu spet zunaj zidu. Nepopisen občutek olajšanja, da odhajamo v svobodo. Zunaj je pomlad, okolica prelepa. Dostikrat smo se v taborišču pogovar-

živahne, nekatere poskušajo celo zapeti, pa je preutrudljivo. Kmalu za mestom pridemo v gozd. Rečeno je: ena ura počitka za prehrano. Ampak še preden pojemo, je že komanda: Takoj pospešeno naprej! Kolikor dlje pridemo, toliko večji je pritisk, da moramo hitreje stopiti. Naši spremljevalci, posebno esesovke, so od sile živčni in si nekaj prišepetavajo. Vojaki imajo puške naperjene v nas. Tako nas gonijo naprej.

Dobri kilometer pred Altstrelitzem nastane za našim hrbtom oglušujoča eksplozija. Detonacija in zračni pritisk nas zmedeta, da popadamo po tleh. Vse nebo zažari kakor ob strašnem požaru, vmes se vali črn dim. Eksplozija pa še ni konec. Vse izgubi glavo. Ne vemo, kaj se dogaja. Iz strahu pred morebitnimi bombami se vržem v jarek ob cesti. Nekatere ženske drvo naprej in spotoma vsaka odmetava vse, kar ima, pakete z živili, odeje, vojaki s puškami pa z njimi. Po cesti ležijo lepe odeje, polni nahrbtniki, konzerve vseh vrst. Jaz šepam med zadnjimi. Mija s samokolnico je daleč spredaj. Vojna se spomni, da beži brez mene. Steče nazaj, pa ji vojak napepi puško. Zato začne klicati po nemško: »Komm schnell!« Vojak jo pusti in še sam steče za bežečimi. Vse je noro. Vojna pride k meni. Počasi šepam. Tudi Mija naj počaka s samokolnico. Že smo same. Ne bomo šle kakor ovce, saj vojakov s puškami ni več. Strgamo taboriške številke z obleke. Vza-

memo s samokolnice vsaka svojo odejo in žlico in vsebinsko paketa in odidem v neznanost. Spogledamo se – saj smo vendar svobodne! Brez besed se odločimo za pobeg.

Mračni se že, ko pridemo v Alstrelitz. V mestu je zmešnjava. Cesta in ulice so polne razbitih šip od eksplozij, ko je vojska v gozdu uničevala zaloge streliva. Na cesti stoji vojaški transport, zadnje naše se skrivajo pomikajo mimo, največ po stranskih ulicah. Nasproti pride mlad vojak brez kape, brez puške – torej ni nevaren. Dezerter iz vojnega pekla v Berlinu. Šarmantna Mija se mu brž pridruži, prosi za nasvet in spremstvo. V prvem gozdčiku ob cesti počivamo, se pogovarjamo, vojak nas svari pred esesovci, posebno pred paznicami, potem odide, ker želi priti kar najhitreje domov k materi v Wesenberg, me pa počasi lezemo za njim. Povedal nam je, kje je doma in da nam bo njegova mati dala prenočišče in večerjo. Ponoči je za počitek prehladno, zato malo bolj brez skrbi nadaljujemo pot, vendar vojaka pozneje nismo našle in seveda tudi ne njegove matere. Tako sta nam šla po vodi prenočišče in večerja. Najbrž se nam je namenoma izgubil. Že to je bilo zadosti nevarno, da je sam pobegnil, kaj šele, da bi pri njem doma našli begunke iz taborišča!

Ceste so polne beguncev na vozovih. Izprosimo prostor zame na koleslju begunke iz Vzhodne Prusije. Karavana obstane, stoji, čakamo. Zato se spet odpravim peš naprej. Dani se že. Neizmerno smo utrujene in prestrašene. Spimo hodé. Med potjo poberemo iz obcestnega jarka razbit voziček, dve kolesi in letev. Iz tega naredita Vojna in Mija vozilo za našo prtljago. Slabotne smo in nam je težko nositi še tako majhno breme. Tako pridemo v Wesenberg in trčimo ob kolono vozil, ki stoji na cesti. Neka esesovka takoj ukaže Vojni na pregled. Po nemško zakličem Vojni, naj se postavi v kolono. Kar se z nekega vozila zadere name esesovka v civilu: »Misliš, da te ne poznam?« Predrzo jo pogledam in se po nemško odrežem, da se nisva še nikoli videli. Situacija je skrajno nevarna, saj sem res sumljiva, ker si z rdečo odejo čez pleča prikrivam taboriški križ na plašču. Precej smo poparjene in se vse tri počasi izmuznemo mimo karavane in počasi tudi iz mesta. Sklenemo hoditi ponoči in se čez dan skrivati v gozdovih.

V gozdčku zunaj mesta si skuhamo zajtrk. Ogenj razpihamo iz žerjavice, ki so jo pred nami pustili drugi. Iz gozda prideta dva vermahovca. Zanima ju, kdo smo in kam smo namenjene. Takoj vidimo, da nista nevarna. Svetujeta nam, naj se pridružimo skupini šestih Francozov, ki počivajo v bližini. Vojna gre v akcijo; nekaj francoščine je še ostalo iz gimnazijskih let. Francozi nas sprejmejo v svoje varstvo. Z njimi vred se pomakamo med nemške bežeče civiliste. Vse se pomika proti zahodu. Tako pridemo tudi mimo našega transporta. Ženske počivajo, vendar so še zmeraj pod stražo nemških vojakov in paznic. Pokrijemo se z odejami, da kdo iz gozda ne bi opazil taboriških križev na naših plaščih. (se bo nadaljevalo)

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje Delo

TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35
p. p. 29

Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yu dtlj

Predstavništvo Beograd:
Moše Pijade 12
Telefon (011) 336-094 in 335-089

Dejavnost TOZD

- stavljenje (foto, lino, mono), izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
- roto-ofset časopisni in revijski tisk
- ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
- grafična dodelava (knjigoveznica)

Olimpijec Branko Ziherl – organizator OF med športniki

Vsestranski športnik-plavalec in telovadec – Na olimpijskih igrah 1936 deseti v skokih v vodo – Trener in vzgojitelj mladih – Smrt v roški ofenzivi

Branko Ziherl je bil športnik od mladih nog. Telovaditi je začel pri Sokolu, tekmoval je na orodju in igral odbojko, pri »Iliriji« je tekmoval v plavanju, rad je zahajal v gore, pozimi se je smučal, največje športne uspehe pa je dosegel v skokih v vodo. V Mariboru je leta 1935 prvič postal državni pravak, naslov pa je obdržal vse do konca svoje bogate športne poti. Pet let ga v domači tekmovalni areni ni premagal nihče. Kakor je bil doma nepremagljiv, se je znal uveljaviti tudi na tujem. Seznam njegovih uspehov je dolg, največjega pa je dosegel vsekar na olimpijskih igrah leta 1936 v Berlinu, kjer je dosegel, za tedanje naše razmere, zelo dobro deseto mesto v skokih z deske.

Športno pot Branka Ziherla je že pred vojno zaustavila bolezen. Zadnje leto pred vojno se je moral odpovedati tekmam, zato pa se je z vso ljubeznijo posvetil trener-skemu delu. Kot vrhunski športnik je bil za to delo nadvse dragocen. S prisrčnostjo in tovarštvom je znal navdušiti za zahtevno športno zvrst mnoge mlade, dela z njimi se je lotil z zagnanostjo, s kakršno je prej osvajal športne lorivke.

Že v prvih dneh okupacije, v aprilu 1941, je vse svoje moči posvetil odporu proti okupatorju. Na kopališču »Ilirija« sta z vaterpolistom Leom Skapinom organizirala mladinsko borbeno skupino, v kateri so sodelovali Miran Fuks, Albert Madon, Bojan Šega, Franc Pribošek, Boris Kogovšek, Viktor Kurnik in drugi, tesno povezani s svojim učiteljem inž. Stan- kom Bloudkom.

Pismo iz za žice

Branko se je 1941 z vsem srcem in žarom predal organizaciji OF. S kolesom je odhajal na sestanke in pogovore s športniki, bazen »Ilirija« je postal nekakšno središče napredne športne mladine. V tamkajšnjih garderobah so

opravljali tajne sestanke, v strojnici je bilo skrito orožje, v delavnici je inž. Stanko Bloudek snoval in izdeloval predmete za sabotaže proti okupatorju. Tu so se zbirali športniki-vosovci, ki so pod vodstvom vaterpolista Lea Skapina izvedli bombni napad na ljubljanski velesejem. Ko se je osvobodilna

Branko Ziherl, vsestranski športnik, olimpijec, trener mladih skakalcev v vodo

fronta poleti 1941 razmahnila in postala vse bolj množična, je izvršni odbor OF ustanovil mladinsko OF, na čelu z delegati: komunistov – Lidi- jo Šentjurčev, sokolov – Franjom Lubejem, krščan- skih socialistov – Jožetom Zemljakom.

»Pobude in mladostni polet ne smemo utesnjevati v organizacijske in politične oblike starejših, temveč moramo mladim dati možnost razmaha«, je bil sklep vodstva IO OF. Novembra 1941 je mladinska OF dobila svoje glasilo »Mlada Slovenija«, ki jo je urejevala Lidija Šent- jurc.

Branko Ziherl, eden najboljših predvojnih športnikov, je preko brata Borisa, člana CK KP Slovenije in organizatorja SKOJ Lidi- je Šentjura, dobil nalogo, da poveže tudi športnike v Mladinsko OF. V Ljubljani je bil ustanovljen osrednji športni odbor v Mladinski OF, ki ga je že vodil Branko Ziherl s

sodelovanjem Evgena Bette- ta (umrl v Dachau 1945), ing. Staneta Bloudka (umrl 1959), Ade Sket (poročena Klanjšek-Repič, umrla 1984) in še nekaterih.

»Večkrat smo se sestajali tudi pri nas v Prijateljevi 1 na Prulah«, se je spominjala Ada Klanjšek-Repič, znana predvojna telovadka in atletinja. »Pri nas je bila osrednja javka za kolportažo literature za univerzo in tudi Boris Ziherl je imel sestanke in razgovore s študenti-komunisti, organizatorji SKOJ na univerzi. Spominjam se, da sta na sestankih, ki jih je vodil Branko Ziherl sodelovala tudi Lidija Šentjurc v imenu SKOJ in Boris Ziherl kot predstavnik KP Slovenije.«

Temeljna naloga v delu med mladino je med drugim bila mobilizacija vseh mladih sil v odporu proti okupa- torju.

Glavna naloga SKOJ in Mladinske OF je bila organi- zirati mladino, gojiti narodno zavest, bojevati se proti okupatorju, organizirati sabotaže, bojkotirati fašistične organizacije GILL (fašistična srednješolska organizaci- ja), GUF (fašistična študent- ska organizacija), Dopolavo- ro (fašistična delavska mla- dina), Hitlerjugend (Hitlerje- va mladina), ne pozdravljati s fašističnim pozdravom, razširjati partizansko litera- turo, zbirati sanitetni materi- al in drugo.

»Katoličani, komunistična mladina, sokoli in nacionali- sti, naša največja dolžnost je boriti se proti skupnemu so- vražniku... Telovadci, šport- niki, naš trening bi danes moral biti vzgoja za bodoče partizanske akcije«, je bilo zapisano v tretji številki Mla- de Slovenije, decembra 1941. Februarja 1942, ko so Itali- jani spletli okoli Ljubljane bodečo žico in jo prekrili z minskimi polji, so nekateri organizatorji športne mladi- ne ostali onkraj žice. Med njimi je bil tudi Branko Zi- herl.

»Iz Dravelj sem dobivala pisma, eno teh pa je prišlo v roke karabinjerjem. Branko nam je z druge strani žice, kjer je živel v ilegali, dajal

navodila«, je pripovedovala Ada Klanjšek-Repič.

V pismu, ki ga hrani Insti- tut za zgodovino delavskega gibanja, piše Branko Ziherl:

»Ada! Kako gre posel, ko ni več »führerja«? Mislim, da ste se znašli v novi situaciji in upam, še več, prepričan sem, da me kar najbolje na- domestuješ...»

Eno vam vsem polagam na srce, in to: delati s konspira- cijo, tega nikoli ne pozabite. Ne pustite se plašiti od faši- stov, saj to delajo le, ker čuti- jo, da so jim tla postala vroča in nimajo več trdne vere v

Branko Ziherl z enim izmed ustanoviteljev plavalnega kluba Ilirija inž. Stankom Bloudkom

zmago blaznih idej vladati nad svetom...

Prosi Bojana, naj pride včasih na vaše sestanke in uredi z njim vse, kar si prej z menoj. Od nasvetov, do po- biranja denarja itd. Vse pri- spevke oddaj njemu. Ne po- zabite na prispevek za parti- jo. Če bo partija močna, če bo imela podporo čim večjo, če bomo znali preceniti na- por in žrtve, ki jih partija da- je osvobodilni borbi, potem se lahko zanesemo nanjo in na svoje moči, da ves ta trud ne bo zaman. Povej dekle- tom, kar sem vsem že več- krat rekel, da so one v enaki meri, če ne še bolj zainteresi- rane na naši zmagi, ker le ta-

Branko Ziherl se je rodil leta 1916 v napredni ljub- ljanski družini, ki je dala kar šest borcev in ilegalcev. Dva brata, Branko in Miloš, sta padla v narodnoosvo- bodilnem boju, oče Josip je umrl v koncentracijskem taborišču Dachau, mati Ana, h kateri so se med vojno zatekali otroci revolucionarjev in jih je skrivala ter vzgajala kot prava mati, je umrla po vojni, član CK KP Jugoslavije Boris Ziherl pa je umrl leta 1976. Od šte- vilne družine je ostala le sestra Vanda, udeleženka NOB, ki živi v Ljubljani.

Branko Ziherl je vzljubil šport, posebno plavalni. Na bazenu Ilirije je bil poleti »kuhan in pečen«. Po kon- čani gimnaziji je uspešno končal Visoko šolo za telesno kulturo v Varšavi, ter se ves predal skokom v vodo, kot vrhunski tekmovalac in trener.

Branko je bil pred vojno v skokih v vodo v Jugosla- viji nenadkriljiv. Kot tekmovalac in trener si je zaradi tovarštva, prijaznosti in prirčnosti, pridobil mnogo prijateljev. Bil pa je tudi uspešen organizator, zato ga je vodstvo OF v Ljubljani jeseni 1941 postavilo na čelo odbora OF za športno mladino. Spomladi 1942 je odšel v partizane na Dolenjsko. Padel je v avgustu 1942 pri preboju v roški ofenzivi, kot komisar zaščitne enote glavnega štaba. Njegov grob je neznankje v temnih gozdovih Kočevskega Roga.

ko se lahko osvobodijo niz- kega položaja, ki ga imajo v današnji družbi in še nižjega, ki bi ga imele, če bi fašizem zmagal...

Torej Ada, dobro delajte in ne dajte se. Pozdrave Branko.«

Vojaško sodišče je izreklo kazni

»Italijani so mnoge šport- niki zaprli. Julija 1942 so nam sodili«, je pripovedova- la Ada Klanjšek-Repič. »Bilo je kmalu po operaciji v Šlaj- merjevem domu, ko so me 29. marca 1942 aretirali. Ob- tožene je uspešno zagovarjal odvetnik dr. Miron Bleiweis iz Ljubljane, ki je bil pove- zan z OF. Malo pred sodbo je med odmorom zagovornik obvestil obtožene o ponudbi italijanskega državnega to- žilca, ki je obljubil, da bo od- stopil od tožbe, če se vključi- jo v italijanski športni klub, da bodo imeli v Rimu vse možnosti za treninge, odlič- ne trenerje. Seveda če bodo...«

Odgovor vseh obtoženih je bil: Ne!

Tribunala militare di guer- ra – vojaško sodišče – »Slo- venija – Dalmacija« s sede- žem v Ljubljani je zaradi od- kritega rovarjenja proti drža- vi in sovražne propagande 7. julija 1942 obsodilo:

Bojana Šega na 27 let za- pora, Ado Sket na 20 let za- pora (zaradi bolezni znižano od 27 na 20 let), Ančko Pri- bošek na 20 let zavora, Mar-

jana Magušarja na 10 let za- pora, Franca Priboška na 10 let zavora, Alberta Mado- na na 10 let zavora.

Zaradi sodelovanja v obo- roženem odporu:

Branka Ziherla na dosmrtno ječo – v odsotnosti, Vik- torja Kurnika na dosmrtno ječo – v odsotnosti.

Kakšna je bila nadaljnja usoda obsojenih športni- kov? Večina so bili zaprti v zaporih po Italiji in Sardiniji. Branko Ziherl in Albert Ma- dona sta padla v NOB, Ada Klanjšek-Repič, Marjan Ma- gušar in Bojan Šega pa so po kapitulaciji Italije odšli v partizane. Franc Pribošek je umrl 1981. Vsi, ki so prežive- li, so bili vsa leta po vojni tesno povezani s športom.

Smrt v roški ofenzivi

Polno življenje vrhunske- ga športnika in političnega delavca Branka Ziherla se je končalo med veliko roško ofenzivo. Organizacijske sposobnosti, politična zrelost in borbenost nekdanjega olimpijca so bile očitne. Nje- gove odlike je partija pozna- la, zato so ga poslali v borbe- ne enote partizanske vojske na Dolenjsko, kjer je postal komisar zaščitne enote glavnega štaba.

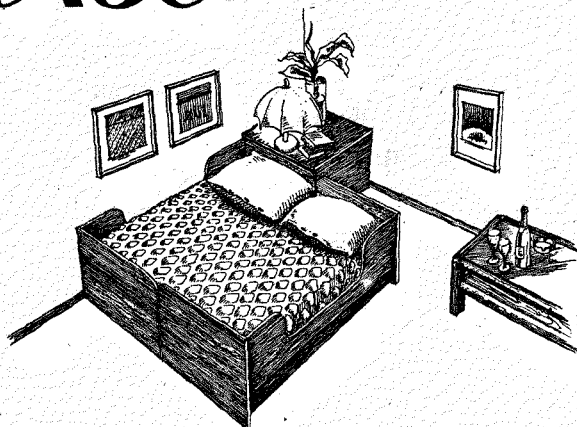
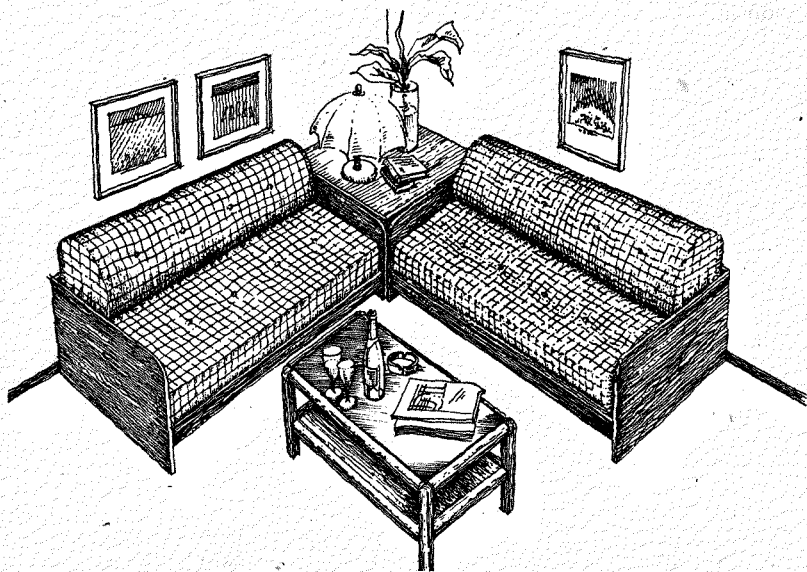
Avgusta leta 1942 je sloviti športnik skupaj s tolikimi borci doživljal veliko sovražno roško ofenzivo. Njegova enota je prebijala obroč za obročem, juriši so se vrstili drug za drugim. In v enem teh junaških jurišev je padel tudi komisar Branko Ziherl.

V spomin na svetel lik športnika in revolucionarja je tednik TT dolga leta podelje- val najboljšim športnikom Slovenije posebna priznanja – plakete Branka Ziherla.

Miloš Rutar

Alples industrija pohištva

Povsod, kjer je potrebno združiti več bivalnih funkcij v enem prostoru, je DAN-NOČ idealna rešitev, saj se sedežna garnitura enostavno spremeni v ležišče. Garni- turo si lahko ogledate v našem salonu v Železnikih, kjer vam ob nakupu pohištva poleg stalnih ugodnosti nudimo tudi brezobrestno posojilo in plačilo na obroke.

TOVARNA
IGEL
KOBARID p. o.

Goriška cesta 5/a
65222 Kobarid,
Jugoslavija

Žiro rač. 52030-601-13885 pri
SDK Tolmin
TELEGRAM: TIK KOBARID
TEL: h. c. 065 85 020, 85 014,
Breginj 89 801
ŽEL. POSTAJA: MOST NA
SOČI
TELEX: 34339 YU TIK

Štefan Lotrič, rojen 1929. leta iz Selc. Rojen je bil na Jamniku, znanem partizanskem kraju. Prenašal je hrano in pošto partizanom.

Po poteh Domnove čete

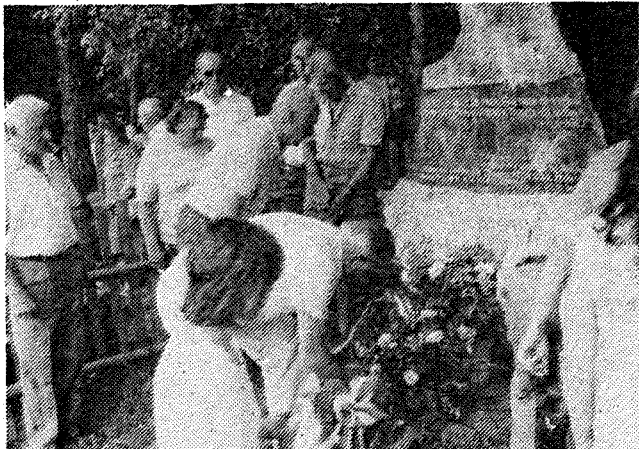
Tudi v zamejski Koroški so praznovali dan vstaje slovenskega naroda. Ob tej priložnosti so pripravili osmi pohod: Po poteh Domnove čete na Komeľ pri Pliberku. Gre za počastitev dvanajstih padlih borcev, ki so 12. oktobra 1944 pri Apovniku umrli junaške smrti.

Manifestacije se je udeležilo nekaj sto ljudi. Med njimi je bilo precej mladine. Vmes so bili še posamezniki, ki so se med vojno v zamejski Koroški bojevali kot partizanski borci ali pa da so bili sodelavci našega narodnoosvobodilnega boja.

Obiskali so nekaj kmetij v tem gorskem svetu. Med temi domačini živita še vedno tista čudovita neposrednost in odprto srce. Ohranili so slovensko gostoljubnost. V daljini in bližini preteklosti so doživeli veliko viharjev, med drugim tudi nemški nacionalsocializem. Nevarnosti in gorja med vojno se niso ustrašili. Z vsem srcem so podpirali naš narodnoosvobodilni boj. Tudi po osvoboditvi so prestali marsikaj grenkega. Vendar so ostali takšni, kakršni so bili. Med njimi je takšna trdoživost, da je kaj.

Ob slovesu so nekajkrat tamkajšnji domačini poudarili, da so Slovenci in to hočejo tudi ostati. Zatrjevali so, še pridite. Resnično so ponosni, ker se tega pohoda ali pa drugih spominskih svečanosti udeleži toliko ljudi iz raznih krajev naše

ože domovine. Veseli so tudi za to, da tudi ob takih priložnostih, eni in drugi obujajo spomine na tiste težke okupacijske čase. Pri tem jih krepi za-

Spomenik dvanajstim padlim partizanskim borcem na Komeľju

vest, da v svojem boju za Slovenstvo nismo sami. Tako je vsako leto.

Pohod Po poteh Domnove čete je postala ena izmed najbolj množičnih manifestacij privrženosti našemu narodnoosvobodilnemu boju na Južnem Koroškem. Hkrati pa tudi opozorilo, da se mora slovenska manjšina po tolikih letih še vedno bojevati za svoje narodnostne pravice. Pravzaprav pa je to tudi množična obsodba vsega tega, kar se, zlasti v zadnjem času, dogaja v sosednji

Avstriji, velikokrat na račun slovenske ali pa drugih manjšin.

Pred spomenikom na Komeľju sta poleg recitatorjev in govornikov sodelovala še; mešana pevska zbor upokojencev iz Mislinja in Vojnika pri Celju. V tistih otožnih koroških pe-

smih sta sproščenost in iskrenost zaživel v vseh. Podoživljali so vso bolečino, grozote in trpljenje v času narodnoosvobodilnega boja, po drugi strani pa obujali čudovite spomine na tiste junaške dni in na ljudi, ki so v tem boju sodelovali.

Organizatorji pohoda so bili: Področni odbor Zveze koroških partizanov, Slovensko prosvetno društvo »Edinost«, krajevno združenje ZSM in krajevni odbor Zveze slovenskih organizacij (vsi iz Pliberka.)

Drago Miklavc

Srečanje radiovezistov NOV

Na Trdinovem vrhu so se 2. julija srečali radiovezisti na pobudo Aktiva radiotelegrafistov in šiferjev ter domicilnega odbora tega Aktiva pri RTV Ljubljana, TOZD-a oddajniki.

Kakor je bilo objavljeno v vabilu za to srečanje, so trije avtobusi točno ob pol desetih odpeljali številne udeležence do Novega mesta, kjer so se pridružili ostali povabljeni. Ob vodstvu kombija PTT so nadaljevali vožnjo proti Gorjancem do Trdinovega vrha, do novega nedavno odprtega objekta oddajnikov RTV, ki s svoje imponentne visoke stolpnice oddaja za novomeško in belokranjsko okolico program RTV.

Po pozdravu in objavi programa srečanja je srečanju spregovoril predsednik vezistov tov. Ivan Pivk, direktor TOZD-a Oddajniki inž. Borut Ravnikar pa je pozneje v nadaljevanju srečanja povedal obširneje o tej tehniki ter izrednem dosežku za to okolico. Oddajnika so občani željno pričakovali že dalj časa, saj bi prenos RTV informacij bil zelo zboljššan.

Po ogledu objekta na samem Trdinovem vrhu, poimenovan po našem pisatelju, seznanjeni in zadovoljni z novim napredkom v razvoju RTV omrežja, so se udeleženci odpeljali v bližnji planinski dom IMV Milklavž, ki jih je gostoljubno sprejel in postregel s prostoro za nadaljevanje srečanja ter z gostinskimi uslugami.

Čeprav je na videz bilo spremenljivo vreme, za hip preteče oblačno, za hip sonce, nam je le-to bilo vendarle prijetno naklonjeno. Hitro smo se zbrali in takoj začeli program izvolitve novega vodstva aktiva. Izvolili smo delovnega predsednika tov. Jožeta Papiča, zapisnikarja pa tov. Nasta Severja, ki je z dnevnim redom izvolitev Aktiva in delovnim načrtom Aktiva za dveletni mandatni čas vodstva, dal besedo predlogu za imenovanje vodstva Aktiva. Za predsednika je bil predlagan Milan Robič, za podpredsednika Ludvik Simonič in Štefka Kolar za tajnika pa Vera Abram, člani predsedstva naj bi bili še Peter Pečnik, Nasto Sever in Milica Ličen. Ti naj bi bili v vodstvu predsedstva Aktiva. Vsi so bili radiotelegrafisti, šefi radiopostaj in

vodje svoje spremljevalne ekipe, razen Štefke Kolar, ki kot član šiferskega oddelka GSS zastopa šiferje. Vsi navzoči so soglasno s ploskanjem sprejeli predlog, saj od pomladitve Aktiva pričakujejo večjo aktivnost, zlasti pa organizacijo naslednjega srečanja radiovezistov.

Nadalje je sledil še predlog za člane Aktiva, ki bodo pri področnih odborih vezistov NOV zastopali radioveziste: za ljubljansko področje Tone Božič in tovariš Radel, za Gorenjsko tovariša Simič in Meglič, za Dolenjsko tovariša Kambič in Murovec, za Primorsko pa tovariš Keršovan.

Ti, po področnih odborih vezistov zadolženi radiovezisti, naj bi imeli predvsem to dolžnost, da podrobneje sestavijo spisek vseh radiovezistov na svojem območju, saj je precej vabil zaradi spremenjenih naslovov bilo vrnjeno, nekaj pa je že pokojnih. Tam in v takih primerih kaže družinam izkazati našo tovariško prisotnost. Zbirali naj bi še prispevke za monografijo zvez NOV, posebno iz dela radiozvez, ter organizacijsko sodelovali pri ustanavljanju odborov vezistov NOV pri občinskih odborih borcev, da se včlanijo v radioamaterska društva.

Zato je za člana Aktiva predlagan še predsednik Zveze radiomaterjev Slovenije tov. Marmol. Za člana Aktiva so še predlagani člani domicilnega odbora tov. Roman Smole, tov. Rudi Jančar in Srečko Zavrl.

Za člana Aktiva je predlagan tudi tov. Ladislav Lapajne za arhivarja in administratorja, ki ima pri zbiranju, dopisovanju in arhiviranju sprejetega gradiva za monografijo najtežjo in najodgovornejšo nalogo, naj bi bilo tudi kot izredno priznanje za njegovo dosedanje delo na tem področju, saj je do sedaj nesebično, požrtvovalno, samoiniciativno z večjo mero entuziazma bil domala povsod prisoten kot vezist, tudi kot praporščak v uniformi pri raznih svečanostih in prireditvah, kakor tudi pri pogrebih naših vezistov in drugih borcev. Tovariš Lapajne je dosegljiv v sredah od 9. do 12. ure, na telefon 061 332-450, v Skupnosti vezistov NOV Ljubljana, Čopova 11, in bo sprejemal vse prispevke za monografijo pa

tudi preskrbel kakšne podatke. Podeljena nagrada je le simbolična, Aktiv v Skupnosti vezistov pa bo moral še razpravljati o resnem skorajšnjem zaključku monografije.

Delovni program Aktiva radiovezistov, ki je vseskozi skoraj enak, je ponovljen. Sodelovali naj bi s Skupnostjo vezistov, z odbori borcev NOV, z JLA, zlasti ob dnevu vezistov JLA, z radioamaterskimi društvi, bili pobudnik v zbiranju prispevkov za monografijo zvez, posebno radiozvez in na koncu, pripravili naj bi novo tovariško srečanje, na kakšnem primerem mestu, ob sodelovanju z domicilnim odborom.

Novi predsednik Aktiva tov. Milan Robič je na koncu srečanja povabil vse navzoče na zakusko in nadaljevanje srečanja z medsebojnimi pomenki in spomini na sodelovanju radiozvez iz NOV.

Spominjali so se na prvo radiooddajo Kričaca v okupirani Ljubljani, dni okupacije, ko se je mladina učila osnov radiotelegrafije.

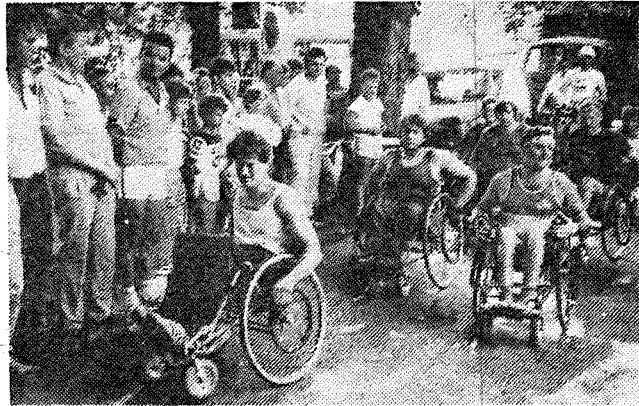
To so bili spodbudni začetki, ki so pozneje dali prešenetljive uspehe. Sčasoma so se potrebe po čim širši in kvalitetnejši zvezi razvijale, za bližnje enote niso več zadostovale kurirske zveze, pozneje telefonske. Za večje akcije, posebno večjih in oddaljenih enot, je bila potrebna že zahtevnejša zveza – radiozveza. Zato so določene preverjene, izkušene borce iz operativnih enot za to zahtevnejšo dejavnost pošiljali v šolo za radiozveze. Postali so borci v neenah bitkah skozi eter s hudo odgovornostjo. Tudi iznajdljivost je bila včasih kar neverjetna, formirana je bila celo radiocentrala, kjer se je na enem koncu sprejmalo, na drugem pa oddajalo. Od severa, izpod Triglava, je uspešno delovala radiozveza pod vodstvom vrlega radista Eda Zavodnika in nedaleč od severa do juga na obveščevalni točki zanesljivega Eda Ličena. Od vzhoda do zahoda je bila, kot živčevje v telesu, povezana Slovenija in Jugoslavija, akterji radiovezisti so to odgovorno delo uspešno, nadvse uspešno opravili. Šele zgodovina bo po opisu tej radiozvezi dala pravo veljavo.

Franc Simič

Kolesarski praznik pod Šmarno goro

Kar dva tisoč kolesarjev vseh kategorij in starosti, od blizu in daleč, se je v sredo, 22. julija, udeležilo 6. kolesarskega maratona Franja v počastitev dneva vstaje slovenskega naroda in v spomin vseh tistih, ki so v zgodovinskih letih nastajanja nove Jugoslavije z izjemno predanostjo, pogumom in doslednim občutkom za jasne cilje izborili svobodo in skovali pot do današnjih dni.

Tokratni maraton Franja ki so se ga udeležili tudi številni preživeli borci NOV, staroste slovenskega kolesarstva, rojeni še v prejšnjem stoletju in pa 40 invalidov-paraplegikov, je bila hkrati priložnost za množični odziv ob 100-letnici kolesarstva v Sloveniji. S to enkratno športno in rekreativno prireditvijo pod Šmarno goro so prizadevni organizatorji, kolesarski delavci, delovni kolektivi in pa seveda športniki-rekreativci še enkrat potrdili pripadnost zgodovini slovenskega naroda, razvoju množičnega kolesarstva, ki se mu obeta še

Medtem ko se je kolesarska karavana vila proti Vrhniki in Logatcu, je 40 invalidov-paraplegikov tekmovalo v svoji kategoriji na 2, 4 in 10 kilometrov dolgi progi

lepša prihodnost, saj maraton poteka po ozemlju, kjer so se bile najhujše bitke in kjer so bile skrite tudi partizanske bolnišnice za ranjene in onemogle.

Bolnišnica Franja je bila le ena izmed njih. Usoda in pogum njene legendarne zdrav-

nice Franje sta dala navdih, da tudi najzahtevnejši kolesarski maraton poimenujemo po njej. Nepozabne dr. Franje Bojč-Bidovec se spominjamo vsako leto. Nje ni več med nami, spomin v obliki kolesarskega maratona pa bo ostal.

S sliko in besedo: Jože Čurin

Oddolžili so se dr. Viktorju Volčjaku

V maju letos je poteklo 42 let, kar so iz soteske Pasice pri Novakih odšli ranjenci in osebje partizanske bolnišnice Franja. Od takrat naprej romajo v to sotesko dan za dnem številni obiskovalci, tudi iz različnih celin. Število obiskovalcev je že preseglo milijon.

Vsakih nekaj let se na tem kraju zberejo nekdanji ranjenci in osebje. Tako je bilo tudi v nedeljo, 19. julija. Bolj kot običajno je živel soteska Pasice. Vendar tokrat med njimi ni bilo dr. Franje in dr. Volčjaka. Prav njemu so na tem srečanju odkrili doprni kip na parkirišču pred bolnišnico Franjo. Tu so se poleg nekdanjega osebja in ranjencev zbrali številni

okoličani in drugi. Dr. Ivan Pohar je ob odkritju doprsnega kipa z nekaj besedami opisal delovanje dr. Volčjaka v partizanski saniteti, predvsem pa njegove zasluge za obstoj bolnišnice Franje.

Bil je zdravnik v Žireh v Poljski dolini in od tu je sporeč, da bi se rad priključil partizanskim zdravnikom. Ko je prišel na Cerkljansko, mu je dr. Pohar naročil, da naj dobi primeren, skriven kraj za partizansko bolnišnico. Prišel je do kmeta Janeza Peternelja. Odšla sta v stene soteske Pasice in tu našla prostor za bolnišnico, ki je sovražnik ni nikdar odkril. Delo je takoj steklo pod vodstvom tesarskega mojstra

Petra Lapajne. Ko je v bolnišnici že potekalo zdravljenje, je prišla dr. Franja, dr. Volčjak pa je šel organizirati še druge manjše bolnice, tudi v Brdih in Benečiji.

Idričani še posebno Cerkljani so se dr. Viktorju Volčjaku za njegove zasluge oddolžili s postavitvijo doprsnega kipa. Ko je dr. Pohar odkril kip, je rekel »Viktor, glej v tvojo grapo. Odslej ne bo več Pasice, temveč Volčjakova grapa.«

Sledil je kulturni program, ki so ga izvajali moški pevski zbor iz Novakov in mladina.

Spominsko obeležje sta dobila dr. Franja in dr. Volčjak, vendar bi vsaj skromno obeležje moral dobiti tudi Janez Peternelj, ki ne le, da je pokazal prostor za bolnišnico, v njegovi hiši je bila postaja za prenos ranjencev v bolnišnico. Pred koncem vojne je bila njegova domačija tudi požgana.

Ko bodo odslej hodili obiskovalci k bolnišnici Franji, bodo hodili ob kipu dr. Volčjaka, ki je postavil njene temelje.

Janez Jeram

Žulji brkinskih brigadirjev

Mladina in delovni ljudje Ilirske Bistrice so že drugo leto zapored gostitelji brigadirjev MDA Brkini 87. Udeležence akcije so namestili v prostore osnovne šole Dragotin Kette v Ilirski Bistrici. Delajo vodovod in napeljujejo telefonski kabel na trasi Kilovčev-Ratečevo brdo.

Uspešno sodelujejo z domačini, mladino in pripadniki

JLA in nič manj s krajani vasi, kjer gradijo.

Preživeli smo dan na trasi z brigadirji akcije Brkini 87 v družbi z njihovim komandantom Judito Zver. Prav nič primeren teren je postal pravo delovišče. Žuljave roke brigadirjev so ga hitro osvajale. Tako je iz dneva v dan, pravi komandant akcije. Dela so težka in

naporna, a brigadirska vedrina nikoli ne popusti. Nasprotno, vedno so pripravljani za šalo, pa jim tako ogromne stene ne pomenijo težav. Vsak dan tudi do petdeset odstotkov preko-račijo postavljeno normo. K temu seveda veliko pripomorejo domačini, kakor tudi mladinci z delovnih organizacij TOK, Lesonit in Transport, ki jim priskočijo na pomoč, ko je treba. Skupna želja vseh je, da čimprej končajo vodovod in napeljujejo telefonski kabel.

Milena Tubalj, referentka za družbene dejavnosti na akciji je k vsemu temu dodala: »Ob vsakodnevnem zahtevnem in težkem delu je mladina vključena še v razne sekcije na akciji: foto krožek, karate, likovna sekcija, klip-klap ter radioamaterstvo. Za brigadirje organiziramo tudi kulturno-zabavne prireditve in v tem nam veliko pomagajo pripadniki armade. Njihov vokalno instrumentalni sestav Mladi proletari so vedni pripravljeni organizirati ples in zabavo. Med brigadirji so popularne tudi športne igre, najpopularnejši pa nočni turnirji v malem nogometu, kamor se vključujejo tudi mladinci iz Ilirske Bistrice in pripadniki JLA.

Zadovoljni smo s krajem kot tudi z gostoljubnostjo prebivalcev Ilirske Bistrice in zato se tudi počutimo kot doma. S pomočjo občinske konference ZSMS organiziramo izlete, tako da smo do sedaj obiskali že več zgodovinskih mest v Bistrici in njeni okolici.

P. Nikolič

Brigadirji in krajani vasi Kilovčev – s skupnimi močmi do vodovoda in telefona

V številki 28-29 TV-15 Naš tovariš, sem 20. julija 1987 brala članek tovariša SIRCE z naslovom BORCI! SKRITE SVOJE MEDALJE!

Omenjeni članek mi je zelo všeč zaradi njegovega objektivnega opisa življenja mladih pred vojno in po njej. Mnenja sem, da bi morali o težkem življenju mladih ljudi pisati tudi drugi naši časopisi. Tako bi današnja mladina znala ceniti sedanje njihovo lepo življenje, ki so ga ji omogočili prav borci NOV, nekdanji mladinci, ki so imeli bore malo lepega v svoji mladosti.

Bralka

Srečko Kosovel in njegov Kras

Majhne vasice, razsute po rdeči zemlji, med vrtačami in vinogradi ter med bori, pokrajina na zanimivo oblikovanem kamenju, čez katero velikokrat zavija burja – vse to je Kras, prelepi Kras.

Bori, bori, terni bori, kakor stražniki pod goro preko kamnite gmajne težko, trudno šepetajo.

Velikokrat obiščem Tomaj, kraški raj, ter se ob pogledu na Kosovelovo hišo spomnim njegovih verzov, ki mi jih je najprej recitiral oče, zdaj pa jih prebiram tudi sama.

Moj ded, ki še vedno živi v tej vasi, je bil pesnikov sošolec in prijatelj. Cel v isti klopi sta sedela.

V topli kmečki kuhinji še vedno visi črnobela fotografija, dedkovi spomini. Ogle-dujem jo, a na njej ne prepoznam niti dedka niti pesnika. Pomaga mi ded in kljub temu, da ga že zapuščata spomin in so si dečki na sliki zelo podobni, pokaže nase,

nato pa na mojo željo še Srečka.

Sladka črnina, poln grozd, jagode se v dežju bleščijo, v dalji temneva borov gozd, topoli pod hribom šumijo.

Ko burja vihra skozi krošnje dreves, rada sedem pod mogočne bore, opazujem poplesujoče iglice ter poslušam njihovo pesem in glasno bučanje.

Kdo mi je odprl oči? Morda pesnikovi verzi, saj prej, preden sem jih poznala, res nisem tako opazovala pokrajine ter Krasa tako pogosto obiskovala.

Tu je jesen in trgategv. Obilni grozdi visijo z latnikov in res je, kar pravi pesnik – jagode še v dežju bleščijo. Z ostrimi škarjami ščipam grozd za grozdom in trte, le z velikimi nazobčanimi listi, se mi zdijo puste in otožne.

Ljubim jih, te preproste besede naših kraških kmetov,

ljubim jih, o, bolj jih ljubim od vas meščanskih poetov.

Vsako leto na dan mrtvih prižgem svečko tudi na Srečkovem grobu in takrat se vedno spomnim na pogumen dogodek Srečkovih prijateljev, mi ga je povedal oče. Ostal mu je v spominu še z enega zimskih večerov ob ognjišču, ko je ded svojim otrokom pripovedoval o svoji mladosti: kljub temu, da je bilo na Srečkovem pogrebu veliko karabinerjev, so pesnikovi prijatelji spustili v Srečkov grob lep šopek, prepleten s trakom jugoslovanske zastave.

Ljubim jih, njih ostro tišino; kakor raskava roka vabijo zopet in zopet me tja izgubljenega otroka...

Kosovelovi verzi mi bodo vedno ostali v spominu. Lepi so, saj so nastali iz velike ljubezni do Krasa.

KLAVDIJA GORJUP, 7. b
OŠ Borisa Kidriča
Ajdovščina

Starševska ljubezen je najpomembnejša

Smo pač takšni. Razvajeni, »scrkljani« mestni otroci, siti vsega in nov dan nam prinese kvečjemu nove šolske skrbi (sedaj še teh ne). Pri vsem tem pa postanejo skrbi in ljubezen staršev večne težave, prava mora, ki se je želimo znebiti. Nikoli ne pomislimo, ali ni na svetu nekdo, ki mu je potrebna starševska pomoč in topla skrbna materina roka. Ali ni na svetu res nikogar, ki bi mislil in čutil drugače kot mi? So in iskati jih ni treba po Afriki, kjer vlada lakota, ali kje drugje po svetu, kjer se zdaj ni miru. Lakota in potreba po starših nista eno in isto. Prav nasprotno. Drugače je, če si želiš ljubečih staršev, kakor če si lačen.

Otroke, ki so potrebni starševske ljubez-

ni, lahko najdemo že med nami, med našimi vrstniki, katerih življenje doma gotovo prav malo poznamo. Morda eden naših sošolcev pogreša mamo, ki živi v drugi državi, morda očka, ki ga pozna le po njegovi fotografiji. Ali sploh vsi poznajo svoje starše? Ne živijo morda pri skrbnikih?

Lahko bi se zavedali, kako srečni smo. Ne samo zato, ker ne živimo v lakoti in revščini, ampak tudi zato, ker nas imajo naši starši radi in vdano strežejo našim muham.

ROMANA NOVAK, 7. b
COŠ Fran Roš
Celje

Tudi v starosti si lahko koristen...

Obiskala sem brata v Ljubljani. Skupaj sva se tako dolgo potepala po trgovinah, da mi je vlak pred nosom popihal. Ni bilo pomoči, sprijaznila sem se z resnico, da bom čakala skoraj celo uro. Nekaj časa sem stopicala po čakalnici, nato po peronu in opazovala mestni vrvež. Pogled se mi je ustavil na stari lokomotivi, ki me je prijazno vabila, naj pridem k njej in pokramljam z njo.

Povedala mi je zgodbo svojega življenja: »Sem parna lokomotiva. V službi sem bila 50 let, kar je zelo veliko za moj poklic. Spominjam se, da so me povsod imeli radi. Kakšni časi so bili to...! Moje delo je bilo čudovito. Ljudem se ni nikamor mudilo in niso mi zamerili, če sem zamudila kakšne pol ure. Zadovoljni so bili, da sem jih le pripeljala na cilj. Toda prišli so drugi časi. Ljudje so se spremenili. Začeli so se pritoževati, da sem prepočasna in da nisem primerna za novo stoletje. Kurjači in strojevodje so se morali prešolati v druge poklice, mene pa so odpeljali na stranski tir. Tam so me za dolgo časa pozabili. Nisem se pritoževala. Vdala sem se v svojo žalostno usodo in tiho opazovala, kaj se bo zgodilo.

Na progo so napeljali elektriko, potem pa so pripeljali novo lokomotivo. Gledala sem jo in zdela se mi je čudovita. Bila je mlada in ko so ji priključili vagone, je urno odhitela v daljave. Občudovala sem jo in potovala z njo v mislih na vse konce naše domovine. Ljudje so jo hvallili, da je urna in da ne predstavlja nobene nevarnosti za okolje. Moram priznati, da sem se z njimi strinjala, čeprav mi je bilo grenko pri duši. Zdaj sem vedela, da bom ostala na stranskem tiru, dokler mi dež in rja ne uničita življenja. Samevala

Težave

Težave zmeraj so pri nas, brez njih bi bil dolgčas. A radi se jih le znebimo in kot ptica brezskrbno živimo.

Zakaj je vojna? Zakaj trpljenje? Ko brez njiju tako lepo je življenje!

Svet za vse bi bil dovolj bogat, če le človek bil bi bratu brat.

MATEJA GORJUP, 8. b
OŠ Kerenčičevih
Pesnica

Moja najljubša igrača

Moja najljubša igrača so barvasti svinčniki. Z njimi lahko uidem v svet pravljic in sanj. Ko sem bila zelo majhna, mi je mama dala v stajico svinčnik in papir. Mama pravi, da so bile tiste čačke kar zanimive, saj se mi je včasih tudi kaj posrečilo narisati.

Tudi sedaj zelo rada rišem. Kar narišem, to potem pobarvam in izrežem. S tem se potem igram. Mama se vedno ježi, ker je povsod polno papirja. Mene to ne gane posebno.

Vsak ima svojo najljubšo igračo. Mamica ima knjige, sestra punčke, ati službo, jaz pa imam barvaste svinčnike.

ANITA ŠPOLJARIČ, 4.č
OŠ Karel Destovnik-Kajuh
Ljubljana

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJA

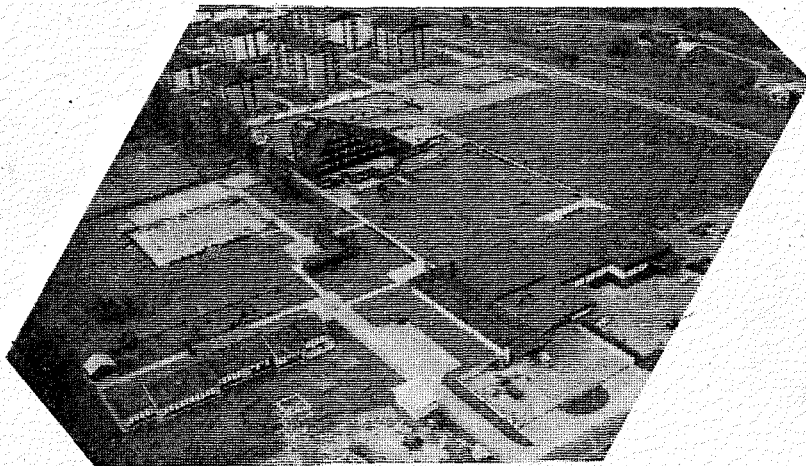
Čas turizma

Ni kaj, poletje je čas turizma in zato tudi čas za turistične uganke. Eno smo vam že ponudili – o Stranicah in tamkajšnjih grobovih talcev, za katere tudi v poletnem času skrbijo straniški osnovnošolci. Pa so se opogumili in nam poslali še tri uganke, seveda opremljene s fotografijami, da boste lažje uganili. Eno kar takoj postavljamo. Piše Helena Krajšek iz 4. razreda:

»Zreče ležijo pod Pohorjem. Imajo novo avtobusno postajo. Bloki rastejo kot koprive. Če greš mimo Zreč, se lahko pelješ po asfaltni cesti. V Zrečah je veliko tovarn, in sicer: Comet, Unior, Copatarstvo in Mizarstvo. Zdaj pa vprašajni:

Katera tovarna od teh največ prispeva turizmu? in Kateri potok teče skozi Zreče?

Zdaj pa, borci za turistične čebelice, na plan! Odgovor bomo zapisali v naslednji številki našega TV-15.

Sicer pa, povejte mi, kako preživljate te vroče počitniške dni? Letos se nekoliko manj kot prejšnja leta oglašate s karticami. Pa sem kljub temu prepričana, da ste vsi slani in prepraženi. Le Mojca in Sonja sta se oglasili iz Splita in lepo pozdravljata vse naše zveste mlade bralce in dopisnike mladinske strani. Tem pozdravom se pridružuje tudi naše uredništvo z željo: Uživate še ta mesec!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJA

V meni se prebuja nova ljubezen

Ljubezen? Že sama beseda nam veliko pove. Lepo, oziroma modro je dejal Shakespeare: »Ljubezen se rodi, živi in umre v očeh.« Mi mladi se hitro zaljubimo. Zaljubiti se je lahko, težko pa je to povedati. Na primer: zaljubljena sem v fanta, vendar on tega ne ve. Meni pa se zdi malo smešno, če dekle vpraša fanta, ali lahko »hodi« z njim. Po mojem morajo fanti je prvi razkriti svoja čustva.

Ko sem bila še majhna, sem imela rada očka, mamičo, sestro. Rada sem imela živali in otroke, s katerimi sem se igrala. Zdaj, ko sem malo starejša, je to drugače. Z ene strani smo mladi spoznali čar ljubezni iz knjig in filmov, nekaj pa so nam povedali tudi starejši. Zdaj se začnemo tudi prvi zmenki. Na dan privrejo prve solze. Kot pravi pregovor: »Kdor hoče žeti solze, mora sejati ljubezen.« Nisem še jokala zaradi kakega fanta, ker se mi zdi to »brez veze«.

Pred kratkim pa sem se zaljubila na novo. Mislim, da so to čisto nova čustva. Tudi on me ima rad. Mislim, da sva krasen par. Po mojem so mladostni objemi in poljubi najlepši, kar mi, mladi, lahko imamo. Vendar me moti, ker mi fanta nekatere sošolke zavidajo. No, tako in tako

mi je vseeno, kaj rečejo piše, veter popiha, ona se drugi. zbrise!»

Znan pregovor pa pravi: ALENKA RAMŠAK, 8. a
»Šolska ljubezen na pesek se COŠ Fran Roš
Celje

Zakaj žvečim žvečilni gumi?

Še o eni razvadi pišimo, ki pa ni samo poletna in počitniška, ampak ima ponavadi svoje mesto tudi v šolskih klopih. Nekateri tovariši učitelji pustijo žvečiti, drugi ne in je treba to početi tajno. Vsekakor je najbolj grdo, če ostane potem ta »razvada« prilepljena pod šolsko klopjo ali celo pod sedeži najrazličnejših avtobusov in vlakov. Vzrokov za te vrste prežvekovanje pa je zelo veliko. Raziskovali so jih v osnovni šoli Matije Valjavca v Preddvoru in našli tele odgovore na vprašanje: Zakaj žvečiš žvečilni gumi?

TJAŠA GOLMAJER: Zato, ker ima dober okus in takrat, kadar sem živčna.

MAGDA MARKIČ: Kadar ga, ga zaradi dolgočasje.

PETRA LOMBAR: Ker je slina redka in se ne da žvečiti.

PELKO MOJCA in MINCA MARKUN: Ker so žvečilni okusni.

IRENA VREČEK: Da si osvežim usta.

NARDA BEGELJ: Ker je to prijetno.

BOGDANA ROBLEK: Zaradi pokanja balončkov.

MONIKA TROBEC: Da imam lepše zobe.

MOJCA ZAVRŠNIK: Iz navade.

SIMONA ROBLEK: Da si popestrim življenje.

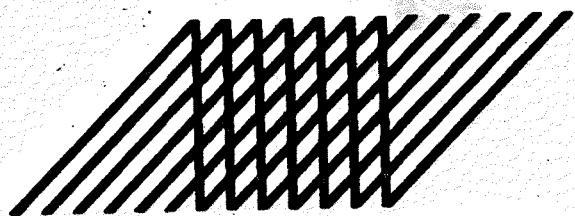
ALENKA BRUN: Zato, da mi potegne vso umazanijo iz ust.

SIMONA CUDERMAN: Zato, da utišam svoj jezik.

MARKO REBAL: Zato, da nimam praznih ust.

ALEŠ KEPIC: Ker je to zdravo za zobe.

JURE URBANEC: Da si utrjujem čeljustne mišice.

NOVOTEKS

Na očaka kar mimogrede...

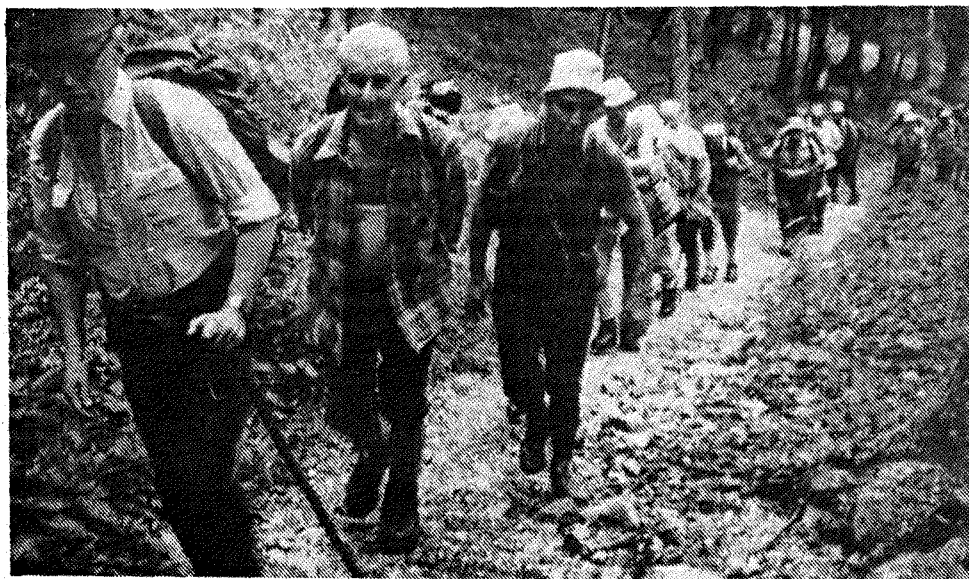
Športne prireditve so tudi ena izmed oblik ohranjanja spomina na dogodke iz naše polpretekle zgodovine, na čase najtežjih preizkušenj naših narodov in narodnosti. Spominski pohodi so prav gotovo člen v verigi številnih prireditev, ki tako ali drugače oživljajo dogodke iz ne tako davne preteklosti. Žal pa smo iz dneva v dan priča vsemogočim poskusom razvrednotenja dobrin, ki izhajajo iz narodnoosvobodilnega boja in revolucije, razvrednotenja in izničenja vseh spominskih prireditev in obeležij, ki kakorkoli obujajo spomine na grozote zadnje svetovne vojne.

Tudi letos se spominjamo številnih jubilejev: 50-letnice ustanovnega kongresa KPS na Čebinah, prihoda tovariša Tita na čelo KPJ; dobro so se tudi končale številne prireditve ob obletnici vstaje slovenskega naroda. Tudi športnih prireditev, ki se jih udeležuje vse več ljubiteljev rekreacije, ni manjkalo; ena izmed njih se je uspešno končala 25. julija. Temu do-

Ves čas pohoda od Rudnega polja na Pokljuki, od koder je v petek, 24. julija zjutraj krenila kolona pohodnikov, med njimi celo iz Zagreba in občine Svilaunca (SR Srbija), ki je pobratena z radovljiško, je med udeleženci letošnjega spominskega pohoda borcev NOV na Triglav vladalo pravo planinsko in tovariško vzdušje. Pohodniki so se od vojašnice na Pok-

želja po takojšnjem vzponu na sam vrh Triglava. Obveščala je vendarle pametna presoja organizatorjev in tudi pohodnikov, da s pohodom nadaljujemo tako, kot smo se dogovorili, medtem pa so vse bolj temni oblaki zakrivali pogled na Mali Triglav.

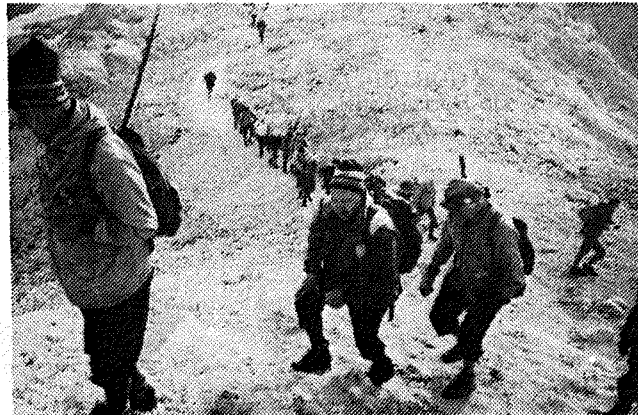
Počitek v Triglavskem domu na Kredarici se je vsem prilegel. Tedaj se je tudi na-

Drugi spominski pohod borcev NOV na Triglav se je tako kot pred enim letom začel na Rudnem polju na Pokljuki, po Poteh triglavske divizije.

Do Kredarice, kjer je bil cilj prvega dne pohoda, ko so nas pozdravile nekajkratne plohe, ni bilo težav z vremenom. Pravi peklen nas je čakal na povratku.

godku posvečamo ta reportažni zapis.

Za več kot 120 pohodnikov, med njimi 85 nekdanjih borcev NOV Slovenije, se je srečno in uspešno končal drugi spominski pohod borcev na Triglav, ki ga je tokrat ob izdatni pomoči in sodelovanju vojakov in starešin Planinske enote JLA iz Kranja in Bohinjske Bele, gorske reševalne službe, zdravniške ekipe, Zavarovalne skupnosti Triglav, skupščine občine Radovljica ter vašega in našega časopisa TV-15 Naš tovariš, organizirala občinska konferenca SZDL Radovljica.

ljuki odpravili po Poti triglavske divizije. Zmerna hoja do Vodnikovih koč je bila za slehernega pohodnika prijetna in kar zabavna.

Bolj ko smo se vzpenjali cilju naproti, bolj se je stopnjevalo prijetno vzdušje. Tudi pod Kredarico, cilju prvega dne pohoda, kjer smo bili deležni nekaj dežja, ni bilo opaziti utrujenosti ali slabe volje, čeprav so bile vremenske napovedi vse prej kot ugodne. Sama Kredarica nas je v zgodnjih popoldanskih urah sprejela dokaj »ljubeznivo«, vreme se je za hip toliko izboljšalo, da je nekatere najbolj zagnane že popadla

Rade Ugrnić, ljubitelj slovenskih gora in krajev, eden najstarejših brigadirjev iz Svilaunca je bil tudi med pohodniki na Triglav.

šel čas za medsebojno spoznavanje, prijetno kramljanje z vojniki, ki so nas spremljali, tu in tam pa se je prilegel tudi kozarček vinca; nahrbtnike je bilo treba tako ali tako razbremeniti. Med pohodniki je bil tudi Bernard Tomejc, predsednik SO Radovljica, ki je pohodnike med prijetnim kramljanjem tudi pozdravil in jim zaželel srečen vzpon na Triglav in varno vrnitev v dolino.

Številne slovenske družine, ki so bile v času NOB izgnane v bratsko republiko Srbijo, so našle svoj drugi dom tudi v Svilauncu – kraju, ki je danes pobraten z ob-

čino Radovljica. Tamkajšnje planinsko društvo že vrsto let goji tradicijo »Pozdrav mladosti«. Tako prenašajo »štafeto« prek planinskih vrhov od Igmana, do Dražgoš in Stola. Enega izmed njih, starega znanca, Radeta Ugrnića, enega najstarejših brigadirjev, ki je s svojo mladinsko delovno brigado »Bujština« v Umagu, smo tokrat srečali med pohodniki na Triglav.

»Mislim, da je to najlepša priložnost za utrjevanje brat-skih vezi med narodi, je most med mladimi, ne glede na to, iz katerega kraja so. Presrečen sem, da sem zopet tu med vami, v vaših in naših planinah. Ze sedaj se veselimo ponovnega snidenja z vami, bratje Slovenci, ne glede na to, v katerem kraju bo naslednje snidenje«, je v svojem pozdravnem nagovoru dejal Rade Ugrnić, ki se je Francu Šmitu, predsedniku organizacijskega odbora lanskega pohoda na Triglav tudi zahvalil za sprejem, ki ga je bil deležen na tokratnem pohodu.

Sobota, 25. julija, ob šestih zjutraj. Obetal se je sončen dan, celo »mali Triglav« se nam je smehljaj. Točno ob sedmi uri so pohodniki židane volje krenili cilju naproti.

Toda veselja je bilo kaj kmalu konec, saj nas je že na »malem Triglavu« pozdravila megla. Vse do samega vrha so se v tej megli slišale sočne psovke vseh, ki smo želeli v objektivne naših fotoaparatorov ujeti množico ob Aljaževem stolpu...

Ceprav je bila povprečna starost udeležencev od 60 do 65 let, med njimi so bili tudi takšni, ki so se tokrat prvič povzpeli na Triglav, so pohodniki od Rudnega polja do očaka naših gora porabili vsega 13 ur. Med njimi je bil tudi Ivan Štular-Čiro, invalid in borec Prešernove brigade. Kot sam zatrjuje, se lahko zahvali le »gorenjski trmi«, da je premagal težaven vzpon. Med nasmejanjo množico je bila tudi Angelca Vidic-Vlasta, ki se je na Triglav povzpela 20. oktobra 1944, skupaj s člani patrulje, ki je izobesila zastavo na Aljaževem stolpu. Med nami pa ni bilo nedavno preminule Ivanke Stare-Gracelj, kateri smo se poklonili z minuto molka.

Poslovili smo se od Aljaževga stolpa in zadnji hip varno sestopili do Planike. Med potjo so nas vztrajno spremljali temni oblaki in megla. Tudi načrtovanega daljšega

počitka pri Vodnikovih koč si nismo mogli privoščiti. Kmalu je začelo močno deževati, toda do Jezerc je še nekako šlo. Pravi peklen nas je šele začel – hudo neurje s točo nas je spremljalo vse do Rudnega polja. Tja smo pripeli premočeni do kože, v nahrbtnikih ni bilo niti koščka suhega. Toda kljub vremenskim nevednostim, v veselje in zadovoljstvo vseh, zdravniška ekipa in reševalci niso imeli dela.

Ob koncu velja pohvaliti vse, ki so sodelovali v odlični organizaciji pohoda, zlasti mlade vojnake z majorjem Slobodanom Lončarjem na čelu, ki so ves čas pohoda bili pripravljeni pomagati slehernemu v morebitni stiski. V vojašnici na Rudnem polju je bila tudi priložnostna slovesnost ob zaključku letošnjega spominskega pohoda borcev NOV na Triglav. Ta enkratna spominska, športna in rekreativna akcija naj bi bila v prihodnje tradicija, kakršne predstavljajo tudi nekateri drugi spominski pohodi. Prihodnji vzpon borcev NOV na Triglav, tretji po vrsti, naj bi organizirali Jeseničani.

Z besedo in sliko:
Jože Čurin

Pohodniki so zlahka premagovali vzpone, toda na Malem Triglavu nas je že pričakala megla, ki nas potem do vrha očaka naših gora ni več spustila s svojega objema.

Med stodvajsetimi pohodniki je bilo 85 nekdanjih borcev NOV Slovenije. Od Rudnega polja do vrha so potrebovali le dobrih 13 ur hoje, kar niso mačje solze. Povprečna starost udeležencev je namreč bila od 60 do 65 let.

SOZD KEMA MARIBOR

KEMIČNA TOVARNA
PODNART, p. o.

64244 Podnart SR Slovenija – Jugoslavija

Telefon: (064) 70-111
Telegram: Kemična podnart
Telex: 34550 YU KIP

ELEKTROMONTAŽA p. o.

elektromontažno in projektivno podjetje
61000 Ljubljana, Tržaška cesta 126
Telefon, h.c. 61-441, 62-968, direktor 61-622

METALFLEKS p. o. TOLMIN

Poljubinj 89 e, 65220 Tolmin

ORGANIZACIJA ZA PROIZVODNJO INDUSTRIJSKE OPREME
Telefon: (065) 81-711, 81-722, 81-733 – brzojavke: METALFLEKS TOLMIN – telex: 34 373
YU MEFLEX – žiro rač. 52030-601-11310 pri SDK Tolmin
Železniška postaja Most na Soči

Zapleti okoli volitev novega predsednika jugoslovanske mladine

Vse po pravilih?

V našem spremljanju kandidature za novega predsednika jugoslovanske zvezne mladinske organizacije iz vrst slovenske mladine smo ob izvolitvi Željka Ciglerja za kandidata zapisali, da se je postopek po številnih zapletih približal koncu; to le v slovenskem, ne pa tudi v jugoslovanskem merilu. V Beogradu namreč odločajo, ali bodo Željka Ciglerja sprejeli v svoje vrste, za člana predsedstva konference ZSMJ, in mu s tem omogočili izvolitev za predsednika. Slutnje, da ne bo šlo vse gladko, niso bile odveč, saj nas je sekretar republiške konference ZSMS Danijel Božić 21. julija takole obvestil:

»Konferenca ZSMJ je na seji, 10. julija 1987 sprejela poročilo komisije za statutarna vprašanja o statutarnosti postopkov za izbor člana predsedstva konference ZSMJ in ZSMS in ugotovila, da so bili postopki, izpeljani v ZSMS »legitimni in v skladu s Statutom ZSMJ ter Pravili o organiziranosti in delovanju konference ZSMJ in vodeni demokratično«. Ugotovitev je bila sprejeta soglasno. Komisija za statutarna vprašanja je na seji 1. julija 1987 potrdila statutarnost, demokratičnost in legitimnost razrešitve člana konference ZSMJ in ZSMS, kar je konferenca ZSMJ na svoji seji dne 1. 7. 1987 soglasno sprejela. Konferenca ZSMJ je ugotovila, da je RK ZSMS izpeljala postopke pravočasno in v skladu z rokovnikom, Predsedstvo K ZSMJ pa ni poslalo predloga kandidatne liste v javno razpravo pravočasno (to je 15 dni pred volilno sejo). Zato, da bi bila Statut ZSMJ in Pravila o organiziranosti in delovanju konference ZSMJ dosledno spoštovana tudi v zaključni fazi, je konferenca ZSMJ sprejela sklep, da bodo volitve

opravljene do 20. 7. 1987, s čimer je bil zagotovljen predviden 15 dnevni rok za javno razpravo o vseh republiških, pokrajinskih konferencah, Konferenci ZSMJ in JLA in družbenih organizacijah.

Do 15. 7. 1987, ko se je sestalo predsedstvo konference ZSMJ, so pismeno podprli predlog liste za člana predsedstva konference ZSMJ (Željka Ciglerja): P RK ZSM Hrvaške, P RK ZSM BiH, P RK ZSM Črne Gore, P RK ZSM Srbije, P RK ZSM Makedonije, P PK ZSM Vojvodine, P PK ZSM Kosova, P K ZSM v JLA, P K Narodne tehnike Jugoslavije in predsedstvo jugoslovanske zveze za esperanto.

Na osnovi takšne celovite podpore je predsedstvo konference ZSMJ dalo predlog kandidatne liste na glasovanje konferenci ZSMJ. Za predlog kandidatne liste je glasovalo 100 delegatov, proti pa sta bila le 2. (Konferenca ZSMJ ima le 151 delegatov, na sami seji pa sta bila, kot je ugotovila verifikacijska komisija, udeležena 102. Torej, konferenca je lahko odločala veljavno).

Delovno predsedstvo konfe-

rence ZSMJ je na osnovi takega izida glasovanja brez zadržkov predložilo K ZSMJ, da pristopi k tajnemu glasovanju za izvolitev Željka Ciglerja za člana PK ZSMJ. Da bi bil izvoljen, je bilo potrebnih 76 glasov.

Glasovalo je 96 delegatov. Za Željka Ciglerja se jih je opredelilo 59, proti 36 in 1 glasovnica je bila neveljavna.

Takšna opredelitev delegatov je seveda legitimna. Ob samem rezultatu tajnega glasovanja pa je mogoče ugotoviti, da stališča predsedstev republiških in pokrajinskih konferenc ZSM, predsedstva ZSM v JLA ter družbenih organizacij in društev niso naletela na polno razumevanje pri določanju števila delegatov konference ZSMJ iz teh sredin. Isto je ugotoviti tudi za stališče P K ZSMJ.

Konferenca ZSMJ je na osnovi izida glasovanja sprejela sklep, da RK ZSMS ponovno predlaga in nadaljuje z aktivnostmi za izbor kandidata za člana predsedstva konference ZSMJ oz. kandidata za predsednika predsedstva konference ZSMJ.

Povejmo še to, da sedanjí predsednik predsedstva konference Zveze socialistične mladine Jugoslavije lahko opravlja svojo funkcijo dan manj kot 18 mesecev, če naj bo vse po pravilih in s spoštovanjem določb o enoletnem mandatu.

Živa Drole

Obvestila in vabila

Borke in borci – lackovci!

Odbor skupnosti borcev Lackovega odreda sklicuje ZBOR bork in borcev Lackovega odreda v nedeljo, 16. avgusta 1987 na KAPLI na KOZJAKU ob občinskem prazniku občine RADLJE ob Dravi.

Zbor borcev bo na KAPLI, ob 9.00 uri v prostorih šole, kjer bodo podeljene spominske medalje Lackovega odreda.

Začetek občinske proslave bo ob 11.00 uri.

Kdor nima lastnega prevoza, naj z vlakom oziroma avtobusi pridejo do OŽBALTA ob Dravi. Od tod bodo borci brezplačno avtobusi vozili na Kaplo (ob 8.00 uri in 8.30 uri).

Pozivamo vse borke in borce LO, da se zbora in proslave na Kapli polnoštevilno udeležite.

Osebnih vabil ne bomo pošiljali!

Prosimo, da o tem obvestite tovariše!

Odbor
Skupnosti borcev LO

Obvestilo o obnovi dražgoškega spomenika

Občinski odbor ZZZ NOV Škofja Loka obvešča obiskovalce dražgoškega spomenika, da bo v času od 23. julija do 15. oktobra 1987 zaradi obnovitvenih del oviran dostop na spomenik.

Zveza združenj borcev NOV SRS
Občinski odbor Škofja Loka

Skupnost borcev 5. SNOUB Ivan Cankar in skupnost borcev Belokranjskega odreda želita organizirati avtobusni prevoz na srečanje borcev domicilnih enot Belokranjskih občin. Srečanje bo združeno s 45. obletnico bojev Cankarjeve in 13. proletarske brigade Rade Končar ter 45. obletnice ustanovitve Belokranjskega odreda, ki bo 6. septembra na Suhorju.

Odločili smo se, da organiziramo iz Ljubljane prevoz z avtobusom na lastne stroške, če bo dovolj prijavljenec.

Pozivamo vse zainteresirane, da se prijavijo pisno na Republiški odbor ZZZ NOV Slovenije, Ljubljana, Vrtača 11 (za skupnost borcev V. SNOUB Ivan Cankar) najkasneje do 15. avgusta 1987.

Skupnost 5. SNOUB Ivan Cankar
in skupnost Belokranjskega odreda

Odbor skupnosti borcev 31. divizije in družbenopolitične organizacije občin: Ajdovščina, Cerkljica, Idrija in Postojna, organizirajo v dneh 11. do 13. septembra 1987 IV. pohod Po poti prenosa ranjencev iz Primorske in Gorenjske na Notranjsko. Prenos so izvedle enote IX. korpusa avgusta 1944. leta.

Vabimo udeležence NOB in prenosa ranjencev, mladino, planince, da se na posameznih delih pohoda pridružite pohodnikom.

I. etapa – 11. septembra 1987: Cerkljica – Oblak, od tu pa povratek v Idrijo z avtobusom. II. etapa – 12. septembra 1987: prihod z avtobusom iz Idrije na Vojsko, nato pa s pohodniki do Otlice; ta skupina pohodnikov se 13/9-1987 jutraj odpelje z avtobusom do Cola; od tod so veze za Idrijo, Godešič in Ljubljano.

Na trasi pohoda bodo pohodniki položili vence na grobišča, slavnosti in tovariška srečanja pa bodo v Cerkljici, na Vojskem, Hudem polju, Otlaci, Mačkovicu pri Postojni in v Loški dolini.

Prijave za sodelovanje na pohodu pošljite na naslov: Zveza združenj borcev NOV, Občinski odbor Idrija, 65280 Idrija, do 25. avgusta 1987, z navedbo, na kateri trasi pohoda se boste priključili pohodni enoti ter naslednje podatke: ime in

priimek, leto rojstva, točen naslov, udeleženci NOB (tudi enoto), v kateri so bili v času NOB).

Občinski odbor ZZZ

Kranj

Odbor skupnosti borcev

31. divizije

Svet skupščine KS in DPO Ozeljan–Šmihel ter odbor skupnosti borcev 1. primorskega partizanskega bataljona Simon Gregorčič

vabijo

borce in aktiviste ter delovne ljudi in občane na proslavo krajevnega praznika Krajevne skupnosti Ozeljan–Šmihel, ki bo v nedeljo, 9. avgusta 1987 ob 17. uri v Ozeljanu v grajskem vrtu, ki ga praznujemo v spomin na ustanovitve Prvega primorskega bataljona Simon Gregorčič, ki je bil oblikovan na Vodicah nad Ozeljanom. Letošnje praznovanje je posvečeno 45-letnici ustanovitve omenjenega bataljona, 50-letnici prihoda tovariša Tita na čelo KPJ, 50-letnici ustanovitve KPS in 40-letnici priključitve Primorske k Jugoslaviji.

Kulturni program bodo izvajali MPZ »Lipa« Šempas, učenci OS Šempas iz Ozeljana in mladina iz Ozeljana.

Slavnostni govornik bo mladinka Nelida Lovrečič iz Ozeljana. Po svečanem programu bo tovariško srečanje, športne igre in plesna prireditev ob zvokih narodno-zabavnega ansambla.

Odbor skupnosti borcev III. SNOUB Ivana Gradnika vabi vse svoje borce na osrednjo proslavo dneva naših granicarjev v SRS, ki bo 15. avgusta ob 11.00 uri na karavli na Sabotinu pri Novi Gorici. Ob tej priložnosti bo poveljstvo JLA pomenovalo karavlo po tragično preminulemu generalu Klanjščaku, takratnem poveljniku TO SRS in predsedniku našega odbora.

Gradnikovci iz Ljubljane, ki se tega srečanja želijo udeležiti, kličite tel. št. 50-246 (Koler Silvo)!

V Sabotini je možno prispeti tudi z motornim vozilom. Poskrbeli bomo za dobro počutje vseh udeležencev.

Obveščamo vse koroške partizane s področja Področnega odbora Ljubljane, da odbor Gasperjeve bralne značke Ljubljana organizira obisk predstav »Miklova Zale« na Koroškem v Svatnih pri Šentjakobu. Prijavite se lahko na naslov: OTOREPEC Bine, Stara cesta 14, Dobrova – telefon št. 641-151. Predstave bodo 15. in 16. 8. 1987 ob 20.30. Odhod avtobusa bo iz Ljubljane, Trg osvoboditve (pred Univerzo) ob 16. uri, povratek v Ljubljano okrog 23. ure. Cena prevoza je 5.000 din, vstopnica, ki jo preskrbi organizator, pa velja 1.500 din. Vse informacije boste prejeli ob prijavi. Odbor koroških partizanov Ljubljana

Področni odbor koroških partizanov Ljubljana organizira tovariško srečanje svojih borcev in svojcev v Radovcih v Beli krajini dne 22. 8. 1987. Odhod avtobusa je ob 7.00 s Trga osvoboditve (pred Univerzo). Cena s kosilom bo okrog 6.000 in in jo lahko plačate v avtobusu ali na ziro račun Področnega odbora. Zaradi rezervacije sedežev v avtobusu so prijave obvezne. Prijavite se na naslov LOVRO PREK, Ane Zihnerlove 14, telefon 575-187 ali na telefon 559-967, do 18. 8. 1987.

Odbor koroških partizanov Ljubljana

Borci in borke 14. brigade zaščitnice Glavnega štaba Slovenije, ki ste se bojevali v tej brigadi, zglasite se! Radi bi ustanovili iniciativni odbor za izvedbo domicila te brigade.

Za iniciativni odbor: Branko Šoba-Boris
Zdole pri Krškem št. 30

Kje so viri in pravi avtor?

Hvala lepa za moj objavljeni (skrajšani) članek v rubriki Naše brigade – Gubčeva. Razumem, da ima uredništvo pravico skrajšati in pravilno slovensko objaviti članek in tudi ne objavi vsebinsko nepomembne zadeve in predolge zgodovinske žalitve in nadaljevanjih, kot meni izdajateljski svet, kar je bilo objavljeno v TV-15. V tej objavi pa ni bilo navedeno, da se ne bodo objavljali članki z žalitvami, obrekovanji, podtikani, sramotitvami itd. in odgovori na njih. Zato ne razumem, zakaj niste objavili tudi tisti del mojega prispevka, ki se nanaša na Tomšičevo brigado in na Franca Strleta. Mislim, da ga nisem prav nič žalil, tako kot je on mene, ampak sem samo spodbijal njegove neupravičene žalitve in sramotitev moje osebnosti ter njegovo nesramno podtikanje, kar pa imam pravico in tudi pravico, da se to objavi. Kako morete biti tako nepošteni do mene, ki sem zaradi njegovega članka Prezir... osramočen pri bralcih, on pa je ostal povsem nedolžen in pošten.

Sploh pa ne razumem, zakaj ni objavljen zadnji odstavek na 4. strani in prvih 13 vrst 1. odstavka na 5. strani, ki se konča v 13. vrsti z besedami »če bi ga prej dobil,« kjer gre za opis ostalih virov pridobivanja podatkov in kako je Strle izkoristil moje podatke kot da je on njihov avtor. Po zakonu imam vso pravico braniti avtorsko pravico, vi pa mi to preprečujete. Če že imate kakšno opravičilo za neobjavo ostalega teksta o Strletu, nimate nobenega opravičila za neobjavo ostalih virov in kdo je avtor podatkov o 32 ranjenih borcev GB v boju za Žužemberk.

Če zadeva s Strletom ne spada v moje članke, jo lahko objavite kot poseben članek z naslovom »Kdo naj koga prezira« ali v mojem naslednjem prispevku. Vsekakor bi morali objaviti zadevo z ranjenci, ker je to moj odgovor na njegov članek Nekaj podatkov k opisu napada na Žužemberk v TV-15 dne 7. 5. 1987.

Kdor bo primerjal podatke o številu borcev GB in koliko jih je več v objavljenem članku, bo ugotovil, da se številke ne ujemajo. Na str. 7 sem v zadnjem stavku 1. odstavka in v 2. odstavku navedel, da smo nekateri borci črtali iz sedanjih seznamov. Prav zaradi teh črtanj je prišlo do razlik. Prosim, da objavite v naslednjem mojem članku ta dva stavka zaradi razumevanja številčnega stanja.

Mirko Klančar-Sandi

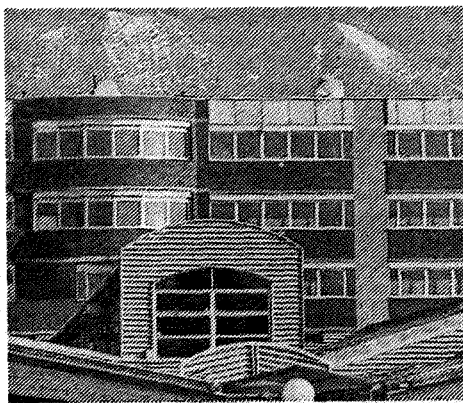
Obvestilo bralcem

Naslednja številka TV-15 bo izšla 20. avgusta.

Uredništvo

Gorenjski tisk v ofenzivnem naskoku

Kranjčani so v soboto, 1. avgusta, slavili svoj občinski praznik. Zvečer je bilo menda veselo na vseh mestnih ulicah, dopoldne, med proslavo, predvsem na dvorišču pred novim poslopjem moderne tiskarne, ki jo je v teh težkih časih mnogim pomislekom in ugovorom navkljub zgradil 650-članski delovni kolektiv Gorenjskega tiska pod pogumnim vodstvom svojega direktorja Eda Jurjevca, otvoritveni govor pa je ob tej priložnosti prebral podpredsednik slovenskega izvršnega

sveta Janez Bohorič. Vsi podatki, vsa dejstva in vsa priznanja govorijo v prid pogumni volji tega grafičnega kolektiva, ki si prizadeva, da bi lovil korak z najnovejšo računalniško tehnologijo, bil tudi po tej plati kos najzahtevnejšim nalogam, si zna poiskati delo in zaslužek na tujem, zmora razmeroma velike anuitete, skratka: premaguje krizo, ki je mnogim drugim v prehodu napoto, ter nahaja izhode, po katerih se dobršen del našega gospodarstva ozira zama. Gorenjski tisk je v tem oziru svetel zgled in kažipot.

Novo poslopje, delo arhitekta Mladena Marinciča, so delavci jeseniškega Gradisa zgradili pred rokom in ceneje, kot je predvidevala finančna konstrukcija.

Tudi to je vredno iskrenega stiska roke!

V. K.

Opravičilo uredništva

V spominskem zapisu izpod peresa Dušana Mevlje ob 65-letnici rojstva znamenitega partizanskega književnika Mihe Klinarja (TV-15 št. 28/29) je prišlo do nesrečne napake. Mlad redaktor, ki je v času dopustov pri pregledovanju nekaterih tekstov nadomestil odsotnega urednika, je v dobri veri in vnemi, da bo tekst »polepšal«, pripisal na koncu članka naslednji navedek: »Ob obletnici mu želimo krepkega zdravja in še veliko smelih korakov v slovensko književnost.«

Žalostno dejstvo, da je Klinar pred nekaj leti veliko premlad umrl, je vkoreninjeno v zavesti borcev NOB, zato je razumljivo, da Mevlja v svoji, predvsem literarni, podobi pesnika tega ni posebej omenjal. Mlademu redaktorju, ki mu pesnikova usoda ni bila znana, (misli je pač, da je jubilat še živ), se je zdelo, da kaže ob njegovi rojstni obletnici izreči še nekaj toplih besed...

Za neljubo napako se Klinarjevemu svojcem in vsem našim bralcem iskreno opravičujemo.

Uredništvo

Poizvedba

Leta 1944 in 1945 so se na javki v mlinu v Solkanu, kjer sem delala jaz, Leopolda Poberaj-Zapad, večkrat oglašili partizani, ki jih je vedno pripeljal kurir Zdenko – (Tomaž Poberaj).

Prihajali so oboroženi, z nahrbtniki. Prihajali so velikokrat, nekajkrat tudi mokri, saj so se ob prehodu Soče zmočili.

Partizan – kurir P 25 Tomaž Poberaj – Zdenko

Partizan – kurir M 2 Marjota Petrovčič

Iz let 1944 – 1945: aktivistka Leopoldina Poberaj, imenovana Zapad

V teh primerih sem jim nudila suho obleko, hrano, posteljo; nekoč, ko jih je prišlo pet in nisem imela nič drugega več, sem enemu dala celo mojo spalno srajco.

Zelo bi želela in prosila, če bi se kateri izmed tovarišev, ki je danes še živ in ki je takrat prišel na javko v Solkanu, oglašil na moj naslov.

Leopolda Poberaj,
C. IX. korpusa št. 41 Nova Gorica

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – »Časopisni svet TV-15 naš tovariš: MIRA SVETINA (predsednica); člani: DUŠAN BENKO, RASTKO BRADARSKA, MILAN FILIPIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN JEPREK, JOŠT ROLC, VANDA ŠKODNIK in delegati: LOJZE ERBEŽNIK, RK ZRVS SLOVENIJE, VLADIMIR DEJAN, IS SKUPŠČINE (SRS, MARINKA LEVIČNIK, SPIZ SRS)

Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektorsko-uredništvo: MIRANDA MRČELA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: BOJAN ZVONAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijade 24, p. p. 1598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 4.400 din, posamezna številka v prosti prodaji 100 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov – Korektore in tisk: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35